

DIPLOMADOLGOZAT

Hallgató neve: Szabó Ákos

2025

**Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Budai Campus
Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti
Intézet
Tájépítész mérnök mesterképzési szak**

**Agrártörténeti emlékek és
történeti eredetű zöldinfrastruktúra elemek
megőrzése, fejlesztése, bemutatása Zalaszentgróton**

Belső konzulens:	Hubayné dr. Horváth Nóra
	egyetemi docens
intézete/tanszéke:	Tájvédelmi és Tájrehabilitációs
Készítette:	Szabó Ákos

**Budapest
2025**

Tartalom

Tartalom	3
Bevezetés és célkitűzések	5
1.Módszertan	7
2.1. Országos és Vármegyei Területrendezési Tervek	9
2.2. Település rendezési eszközök	10
3.Tervezési terület bemutatás	13
3.1. Zalaszentgrót elhelyezkedése	13
3.2. Területi adottságok.....	14
3.2.1. Domborzat.....	14
3.2.2. Vízrajz	14
3.2.3. Éghajlat	15
3.2.4. Növény és állatvilág.....	15
3.3 Természeti értékek	16
3.3.1. Országos Ökológiai hálózat	16
3.3.2 Natura 2000-es területek.....	16
3.3.3. Exlege védelemmel rendelkező természeti értékek	17
4.Tájtörténeti elemzés	18
4.1 Tájszerkezet alakulása az elmúlt 160 évben.....	18
4.2. A hajdani Batthyány uradalom változás elemzése (1782-2025)	22
4.3. Tájváltozások alakulása a három fő időállapotban	26
4.4. Jelenlegi tájszerkezet elemzése	28
4.5. Tájszerkezet történeti elemei	30
4.6. Történeti parcellaszerkezetek Zalaszentgróton.....	32
4.7. Fasorok és fás sávok változás elemzése	35
5.Zöldinfrastruktúra elemek	38
5.1. Jelenlegi zöldinfrastruktúra hálózat elemzése	38
5.2. Történeti zöldinfrastruktúra hálózat feltárása	40
6.Batthyány uradalmi nagybirtok gazdálkodás örökségei	41
6.1. Fennmaradt történeti tájhasználati.....	41
6.2. Fennmaradt zöldinfrastruktúra elemei	41
6.3. Fennmaradt építészeti örökségei.....	43

6.4. <i>Eltűnt uradalmi eredetű tájelemek</i>	43
7. Szocialista nagyüzemi gazdálkodás örökségei	44
7.1. <i>Fennmaradt zöldinfrastruktúra elemei</i>	44
7.2. <i>Fennmaradt építészeti örökségei</i>	44
8. Vizsgálatok összegzése és értékelése	45
9. Jelenlegi zöldinfrastruktúra hálózat értékelése	48
10. Következtetések	50
11. Javaslatok	52
11.1. <i>Agrártörténeti-uradalmi értékek védetté nyilvánítása</i>	52
11.2. <i>Uradalmi tölgyfasor védelmi és fejlesztési javaslata</i>	57
11.3. <i>Mezőgazdasági zöldinfrastruktúra és történeti fasorok, fás sávok helyreállításának fejlesztési javaslata</i>	61
11.4. <i>Agrártörténeti tematikus útvonal tervezése az örökségi elemek bemutatásával</i>	69
12. Összegzés	76
13. Irodalomjegyzék	78
14. Táblázatok és ábrák jegyzéke	81
Hallgatói nyilatkozat	82
Konzulensi nyilatkozat	83
Mesterséges intelligencia nyilatkozat	84
15. Mellékletek (a képek forrása: a szerző)	86

Bevezetés és célkitűzések

Az aktualitása a témának jelentős. Manapság egyre több projekt, terv születik ebben a témában. Nagyrészt inkább a belterületi zöldinfrastruktúrára fókuszálva. A diplomatervemben a történeti mezőgazdasági zöldinfrastruktúra vállal döntő szerepet. Aktualitása még abban rejlik, hogy a mezőgazdasági termelés alá vont területek szegélyezettsége hiányos vagy egyáltalán nincs és ezáltal a tájszerkezet monotonná egyhangúvá válik és előbb utóbb felborul a szerkezet és elveszti egyediségét, valamint nem lesz képes ökoszisztéma szolgáltatásokra. A tájszerkezet változatossága érdekében fejlesztéseket kell előirányozni és megoldásokat adni az esetlegesen felmerülő problémákra. Problémaként jelennek meg a tájstruktúrájában elhanyagolt történeti tájhasználatok, történeti zöldinfrastruktúra elemek és az egyedi tájértékek. A tájhasználatok és tájértékek védelme elengedhetetlen lenne annak érdekében, hogy az utókornak is fennmaradhasson és bemutatathatóvá váljon.

Diplomatervem elkészítése Zalaszentgrót település szeretetéből és egyedi tájkarateréből fakad. Apai leszármazottjaim egy része tősgyökeres a településen. Lakóhelyem a város és nagy helyismeretemből fakadóan jutottam arra ez elhatározásra, hogy diplomatervem kutatási és tervezési helyszíne Zalaszentgrót lesz. Teljesen más kontextusban közelítem meg a szakdolgozatomhoz képest. A kutatási terület maradt csak, voltak összefüggések, elemzések, amik nem kerültek bele a szakdolgozatba és nem szeretném, ha feleslegessé válnának az adatok. A település történetiségét és zöldinfrastruktúra hálózatának témájában még nem történt a tervezési területen. A település nem rendelkezik egyedi tájérték kataszterrel és értékleltárral. Saját magam részéről úgy gondolom elengedhetetlen minden település számára az, hogy foglalkozzanak a zöldinfrastruktúrájukkal, valamint az egyediségét és történetiségét meghatározó természeti és épített örökségeikről a tájban és a településen egyaránt.

A vizsgálati részben hivatkozással reflektálok a szakdolgozatom bizonyos tájtörténeti elemzéseire és értékeléseire. A diplomatervemben egy kettősség fog kialakulni az örökségi és zöldinfrastruktúra témakörökben. Az örökségvédelmi részben a Batthyány-uradalmi birtok gazdálkodását és a szocialista nagyüzemi gazdálkodás két fő szervezetét a Zalaszentgróti Állami Gazdaság Zalaszentgróti üzemegységét és az Új Barázda Mezőgazdasági Termelőszövetkezet fennmaradt és elveszett agrártörténeti örökségeit tárom fel. Az örökségi részben foglalkozom a parcellaszerkezetek alakulásával

és a fasorok, fás sávok és mezővédő erdősávok alakulásával és egyéb épített örökségekkel. A zöldinfrastruktúra témakörben a jelenlegi hálózatot elemzem. Felmérem benne rejlő történeti jelentőségű elemeket és értékelem. Az értékelések alapján elkészítek egy értékleltárt. Az értékleltár tájértékei alapján egy agrártörténeti tematikus útvonalat tervezek a védelem és bemutatás céljából. A zöldinfrastruktúra fejlesztést pedig az agrártámogatásokon keresztül próbálom integrálni a fejlesztési irányokat. A fejlesztési célokat meghatározni a tájkarakterének megtartása és fejlesztése érdekében.

Diploma tervemben ezekre a kérdésekre keresem a választ:

Mi jellemzi Zalaszentgrót jelenlegi zöldinfrastruktúra hálózatát?

Mennyiben tér el a jelenlegi hálózat az uradalmi és szocialista nagyüzemek idején megfigyelhető zöldinfrastruktúráról?

A Zalaszentgróton gazdálkodók milyen termelést folytatnak és ez mennyire befolyásolja a mezőgazdasági zöldinfrastruktúra mennyiségi és minőségi paramétereit?

Mennyire foglalkoznak a tájkarakter és a tájszerkezet megőrzésével?

Becsben tartják-e, törekednek-e a megőrzésükre az uradalmi és a szocialista nagyüzem értékeit?

Hogyan változtak a parcella méretek és szerkezetek és ezek, hogy befolyásolják a zöldinfrastruktúra hálózatot?

Natura 2000-es területeken betartják-e a gazdálkodási normákat a fenntartási terv szerint?

Milyen értékek jelennek meg a kutatási területen?

A település értékei közt mennyi az agrártörténeti és uradalmi eredetű érték?

A jelenlegi zöldinfrastruktúra hálózatban megjelennek-e történeti eredetű zöldinfrastruktúra elemek?

A vizsgálati területen mekkora hosszúságban jelennek meg történeti fasorok?

1.Módszertan

A mezőgazdasági zöldinfrastruktúra fejlesztési javaslatait legjobban az adott település közigazgatási határán belül lehet megállapítani. A zöldinfrastruktúra hálózat felépítése nem minden esetben tudja, hogy hol van a közigazgatási határ, ezért kitekintést kell tennem bizonyos esetekben. A tervezés és elemzés során figyelembe veszem a hatályos szabályozásokat és jogszabályi háttérrel a tervezési területre.

Az elemzéseket először a tervelőzmények áttekintésével kezdtem. Az országos szerkezeti tervlapról leolvasva Zalaszentgrót területén hangsúlyosan *mezőgazdasági térségként* jelenik meg kétharmadrészt a település egyharmadrészén pedig nagyobb hányadában *erdőgazdálkodási térség* és települési *térség*. Országos kerékpár útvonal is átszeli a település területét (INT-01). Vármegyei rendezési tervet is megtekintettem, valamint a településrendezési eszközeit Helyi Építési Szabályzatot, Település Arculati Kézikönyvet és a város Településkép védelmi rendeletét is, valamint a Helyi Művi Értékvédelmi Katasztert.

A tervezési terület bemutatása című fejezetnél bemutatom a település elhelyezkedését és területi adottságaira, valamint természeti értékeire is kitérek. A fejezetben választ adok település domborzati, éghajlati, vízrajzi, növény és állatvilágáról és természeti védettségű területekről főként a Natura 2000-es területekről, Ex-lege védelem alatt álló forrásokról és lápokról, valamint az Országos Ökológiai Hálózatról. Ezekkel az adatokkal kapok egy átfogó képet tervezési terület természeti adottságairól.

A tájtörténeti elemzés fejezetben a 2023-ban védett szakdolgozatom mintaterülete is a jelenlegi tervezés terület volt, amiben elvégeztem a terület tájvizsgálatát és tájtörténeti kutatását ebben a dolgozatban hat időállapotban készültek el a térképek. A diplomatervben pedig kibővítésre került két időállapottal (2017, 2025), ami új megállapításokhoz vezetett. Az uradalmi rész kutatását pedig négy időállapot (1782, 1926, 1941, 2025) felmérésével bővíttem ki a még részletesebb elemzés érdekében. Az akkor elkészült elemzések eredményeit és megállapításait a diplomatervben a Területi adottságok, Tájtörténeti elemzések, Batthyány uradalmi nagybirtok gazdálkodás örökségei és a Szocialista nagyüzemi gazdálkodás örökségei fejezetekben aktualizálva használom fel (Szabó 2023). Ebben a részben kifejtem részletesen a két időszakra fókuszálva a tájváltozásokat. Vizsgálom a jelenlegi tájszerkezetet. A parcella szerkezetek

változásának elemzése is fontos a zöldinfrastruktúra hálózat alakulásnak feltárása érdekében. Elvégzem a fasorok elemzését történeti térképek és archív légifotók, a Habsburg birodalom kataszteri térképe és az Uradalmi vetőtervi térkép segítségével. Az vizsgálatokból így kiderül a tájszerkezet történeti elemeinek helye, kiterjedése és a száma. Az adatok alapján pedig következtetni tudok a fennmaradt és elveszett tájértékekre, tájelemekre, történeti fasorokra, és tájhasználatokra. Ezek az elemzések képezik a diplomaterv egyik ágát. A vizsgálatok lehetővé teszik a település értékleltárának elkészítését, valamint egy agrártörténeti tematikus útvonal kijelölését és tervezését.

A diplomaterv másik ágát pedig a zöldinfrastruktúra hálózat elemzése és fejlesztése adja. A jelenlegi zöldinfrastruktúra hálózatot a 2017-ben készült Nemzeti Ökoszisztéma Szolgáltatás Térkép szolgál alapul és a jelen állapot felmérése, ami Google Satelite 2025-ös adatai alapján készült el és ezeket terepi felmérésekkel aktualizálom. Elkészített elemzés alapján és a történeti térképek, valamint archív fotók segítségével a történeti zöldinfrastruktúra tervlapját. A vizsgálati eredmények alapján pedig az agrár támogatásokon keresztül próbálok fejlesztési irányokat előírni a tájszerkezet megóvása és fejlesztése érdekében.

2.Tervelőzmények

2.1. Országos és Vármegyei Területrendezési Tervek

Az Országos Területrendezési Terv szerint Zalaszentgrót település mezőgazdasági térségként jelenik meg 80%-ban ez térségi szinten is jelentős. A térképen a mezőgazdasági térség mellett erdőgazdálkodási térség a Dabronyi térségben jelentős.

Erdők övezeti besorolás a dabronyi térségben és a Zalaudvarnok egykori uradalmi eredetű erdőterületekre vonatkozik. Erdők övezete jogszabályi háttere *„erdők övezete: az OTrT-ben megállapított, kiemelt térségi és vármegyei területrendezési tervben alkalmazott övezet, amelybe az Országos Erdőállomány Adattárban szereplő erdők és az erdőgazdálkodási célokat közvetlenül szolgáló földterületek tartoznak;”* (INT-01)

Erdőgazdálkodási térségre vonatkozó jogszabályi háttér *„erdőgazdálkodási térség: országos, kiemelt térségi és vármegyei területrendezési tervben megállapított területfelhasználási kategória, amelybe azok a – települési térségen, illetve a kiemelt térségi és vármegyei területrendezési tervek esetében a sajátos területfelhasználású térségen kívül eső – Országos Erdőállomány Adattárban szereplő erdő és erdőgazdálkodási célokat közvetlenül szolgáló földterületek, valamint erdőtelepítésre javasolt területek tartoznak, amelyek erdőgazdálkodásra hosszú távon és fenntartható módon alkalmasak, vagy amelyeken a jövőben az erdőtelepítés a termőhelyi adottságok és a környezetvédelmi szempontok alapján kedvező, illetve javasolt;”* (INT-01)

Zalaszentgrót az országos szabályozás szerint mezőgazdasági térségként van nyilván tartva.

Mezőgazdasági térségre vonatkozó jogszabályi háttér *„mezőgazdasági térség: az országos és vármegyei területrendezési tervben megállapított területfelhasználási kategória, amelybe elsősorban szántó, gyeperdő – ingatlan-nyilvántartás szerint rét, legelő művelési ágba sorolt területek –, szőlő, gyümölcsös és kert területek tartoznak, és amelyen a mezőgazdasági funkció hosszú távú fenntartása indokolt; (INT-01)*

Kiváló termőhelyi adottságú szántók övezeti besorolás található Zalaudvarnok és az egykori Csalit-majorság területén, ami uradalmi és történeti jelentőségű terület.

Kiváló termőhelyi adottságú területek jogszabályi megfogalmazása *„kiváló termőhelyi adottságú szántók övezete: az OTrT-ben megállapított, kiemelt térségi és*

vármegyei területrendezési tervben alkalmazott övezet, amelybe kiváló növénytermesztési feltételekkel rendelkező szántóterületek tartoznak;” (INT-01)

2.2. Település rendezési eszközök

Helyi Építési Szabályzat

Zalaszentgrót Helyi Építési Szabályzatában az épített környezete és a településkép alakítására vonatkozó rendelkezéseket az általános követelmény 3. §⁹ és az építészeti értékek országos védelme 4. §¹⁰ bekezdés alapján szabályozza. A szabályozási tervlapokon felvannak tüntetve régészeti lelőhelyek, műemlékek és műemléki környezethez tartozó ingatlanokra kitér, hogy a kulturális örökségvédelemre vonatkozó jogszabályt kell alkalmazni. A helyi védettség alatt álló épített örökségek védelméről és településképvédelemről helyi rendelettel szabályoz. Építészeti értékek helyi védelme pedig az 5.§¹¹ bekezdés alapján dönt jogkérdésekben. A táji és természeti környezete védelmére vonatkozó előírásokat a 6.§ alapján készítették el. Ebben a részben elő írja, hogy a beépítésekre szánt területeken az utak mentén legalább egyoldali fasort kell létesíteni, a megkutatott és nyilvántartott ásványi nyersanyag vagyon által érintett területeken építeni csak a Magyarország és egyes kiemelt térségek területrendezési tervéről szóló törvényben előírtakkal megegyezően lehet beépíteni a területet. A Natura 2000-es területeken használat módosítás és beépítés csak az előírások szerint történhet. Az országos ökológiai hálózat magterületén, ökológiai folyosóján és pufferterületén csak a Magyarországi és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről szóló törvény előírásai szerint lehet úgy, hogy ez semmiféle kárt ne okozzon az elővilágban és az ökoszisztéma szolgáltatásokban. A tájképvédelmi terület övezetében a természet és táji környezet védelme érdekében az épületet tájba kell illeszteni és látványtervvel igazolni a településképi eljárás során és a tájképvédelmi terület övezetén a Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről szóló szabályozásokat kell betartani. A Halastavak és természetes vízfolyások területén és környezetében a vizének természetes tisztaságát, ökológiai egyensúlyát meg kell őrizni és semmiféle szennyező anyag bekerülését meg kell akadályozni és hulladékot lerakni tilos környezetükbe. Hasznosításuk a jelenlegitől eltérően csak abban az esetben lehetséges, ha az táj- és környezetkímélő megoldás. A helyi természetvédelem alatt álló értékek védelme pedig a településképvédelmi rendelet szabályozásai a mérvadóak. Zöldterületekkel kapcsolatos rendelkezések, hogy a zöldterület állandóan növényzettel fedett közterület, amely segíti a település klimatikus viszonyait megőrizni és javítani és ökológiai rendszerét védelmé

emellett pedig kikapcsolódást és testedzést színtereként szolgáljon. A közútról és köztérről közvetlenül megközelíthető legyen megváltozott mozgásképességű emberek és a babakocsis közlekedés számára. Elhelyezhető a területnek megfelelően rendeltetéséhez hasonló kiszolgáló vendéglátó épület. A telek alakítást és a legnagyobb megedett beépítést is szabályozza a dokumentum a 22. melléklet alapján (INT-02).

Településkép Védelmi Rendelet

Zalaszentgrót településkép védelmi rendelet hatálya Zalaszentgrót közigazgatási határán belül értelmezhető. A rendelet célja a város sajátos és településképének védelme és alakítása szabályozott keretek között. Célok közt megjelenik a helyi építészeti örökség területi és egyedi védelme, településképi szempontból meghatározó területek lehatárolása, településképi követelmények, településképi önkormányzati támogatások és ösztönző rendszerek alkalmazása, településkép érvényesítési eszközök szabályozása, településképi szempontból meghatározó területek kataszterezése. A helyi védelem legfontosabb célja a település egyedi építészeti arculatát, településképi és településszerkezeti értékeit és helyi építészeti identitást, valamilyen módon megőrizze és az utókor számára bemutathatóvá tegye. Az épített környezet fenntartása érdekében a jelen és jövő nemzedékeinek az önkormányzat a közigazgatási területen belül kiemelkedő építészeti értékeket helyi védelem alá helyezi. A helyi értékvédelem feladata a különleges oltalmat igénylő település szerkezetek, településképek, néprajzi, építészeti, településtörténeti, régészeti és művészeti szempontból védelemre érdemes értékek védelme alá helyezése. Településkarakterének és településszerkezetének védelme. Az épületegyüttesek, épületek és épületrészek, építmények földrészletei és annak jellegzetes növény anyagának megőrzése védelme. Településképének jellegzetes utcaképének és látványainak védelme és szabályozása. A szobrok, műtárgyak, emlékművek, síremlékek, keresztek és továbbiakban együtt védendő értékek kataszterezése és számbavétele és nyilvántartás vezetése megőrzése és lakossággal történő megismertetése. A védendő értékek fenntartására és megújulásuk és károsodásuk megelőzésére is ad tájékoztatást. A helyi védelem a településképi rendelet alapján területi védelem és egyedi védelemmel lehet ellátni. A rendelet szerint a jegyző vezeti az értékleltárt. Településképi szempontból elkülönít a rendelet területek ófalu, óváros, modern város, kertváros, és zártkert. A különböző területeknek külön építészeti követelményeket határozott meg a rendeletben az önkormányzat és képviselő testülete. Védett táji- és természeti területek is határozta meg vonatkozó követelményeket a település közigazgatási határán belül (INT-03).

Település Arculati Kézikönyv

A település arculati kézikönyv kitér mindengyes építészeti alkotásra és a település építészetére, valamint találhatunk leírásokat javaslatokat ezek védelmére és fejlesztésére. Felsorolja a településen található építészeti örökségeket. Természetvédelmi részben kitér a település védett és védelemre érdemes természeti értékére, valamint leírja a településről nem készült még pontos értékleltár a táji örökségekről (INT-04).

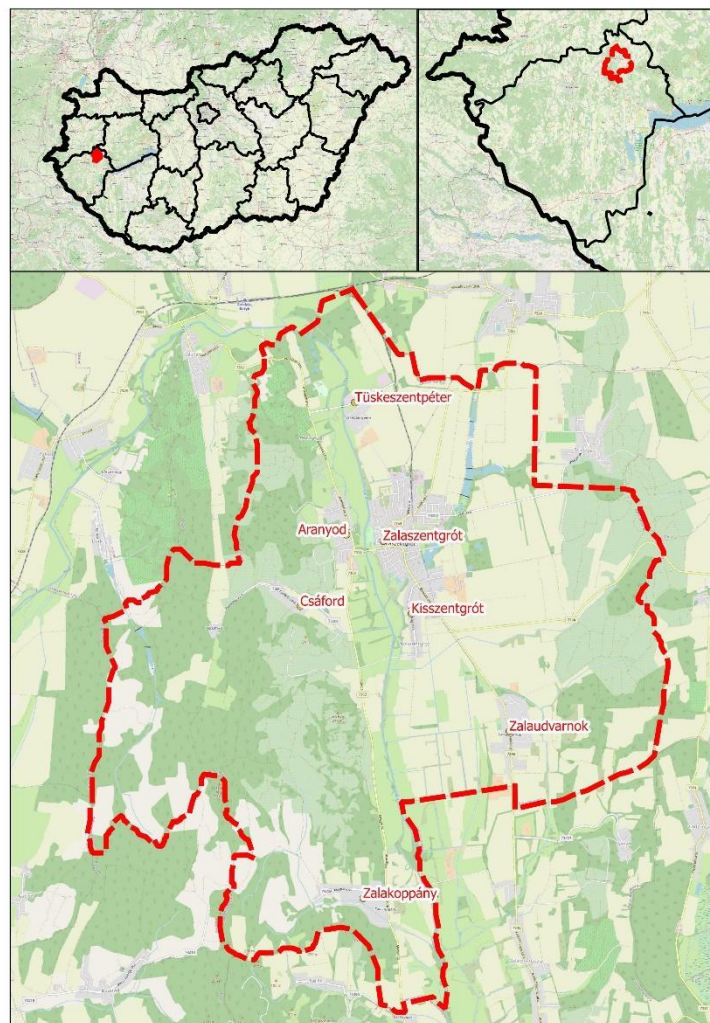
3. Tervezési terület bemutatás

3.1. Zalaszentgrót elhelyezkedése

A vizsgált terület Magyarországon, a Dunántúli-dombság térségében, Zala vármegyében található, azon belül az „Alsó-Zala-völgy” kistájegység részeként. A terület domborzati adottságait a Zala-folyó völgye határozza meg. A „Zalaapáti-hát” és a „Zalavári-hát” aszimmetrikus eróziós völgyében helyezkedik el. A térségre jellemző a jelentős völgyasszimmetria.

Zalaszentgrót jelenlegi közigazgatási egysége több kisebb település összevonásával alakult ki 1984. január 1-jén. A közigazgatási terület magában foglalja Aranyod, Csáford, Zalakoppány, Tüskeszentpéter és Zalaudvarnok település részeket is. A kutatásom célterülete Zalaszentgrót közigazgatási határán belül, egy 75 km²-es térségre koncentrálódik, amelyen belül kiemelt figyelmet fordítok a hajdani Batthyány-uradalom területére, valamint a szocialista nagyüzemi birtokaira is. Az uradalmi

1. ábra Kutatási terület lehatárolása (Forrás: Saját ábra)

birtokhatárainak meghatározása egy 1925 körül készült birtokhatárokat és parcellákat ábrázoló vetőtervitérkép, valamint korabeli kataszteri térképek.

A vizsgált terület geomorfológiai sajátosságai között megfigyelhető a medencejelleg, a nyugati részét Aranyod, Csáford és Zalakoppány településrészek alkotják, míg keleti határát a Huszonya-hegy. A tájhasználat rendkívül változatos: a területen megtalálható erdők, szántóföldek, nádasok, vízfelületek, gyepterületek, legelők, valamint szőlő- és gyümölcsösök határozzák meg.

A kulturális örökség szempontjából a térség kiemelkedő jelentőségével bír. Itt található egy műemléki védetség alatt álló kastély, amely több nemesi család uradalmi központjaként funkcionált és 1715-től a Batthyány család birtokában került. A térség gazdasági szerkezetében meghatározó szerepet tölt be a mezőgazdasági termelés, különösen a szántóföldi növénytermesztés, állattenyésztés és őstermelői gazdaságokból származó termékek (Szabó 2023).

3.2. Területi adottságok

3.2.1. Domborzat

Zalaszentgrót felszíni és felszín alatti formáinak kialakulása hosszú és összetett földtani folyamatok eredménye. Az alapkőzetet a variszkuszi kristályos gránit és pala alkotja, amely a földtörténeti ókorban keletkezett, valamint a felső-triász időszakból származó földolomit rétegek egészítik ki. A térség földtani felépítésében meghatározó szerepet játszik a Hévíztől nyugatra elhelyezkedő, mélybe süllyedt Bakony mezolitikumának folytatása, amelyre az idők során pannóniai és negyedkori üledékrétegek rakódtak. Ezek a rétegek alapvetően befolyásolják a térség jelenlegi geomorfológiáját.

A Kárpát-medence egyik legtagoltabb felszíni formakincse ezen a területen figyelhető meg. A legjelentősebb talajképző kőzetek közé tartozik a vályog, az agyag, a homok, a homokkő, valamint a jégkorszaki lösz, amelyek meghatározzák a régió talajtani viszonyát (Agg-Óvári 2017).

3.2.2. Vízrajz

A völgy vízgyűjtő rendszerét a patakok és kisebb vízfolyások alkotják, melyek összegyűjtik és levezetik a csapadékvizet a területről. A változatos domborzati viszonyok következtében a főbb vízfolyások mellett kisebb erek és csermelyek is megtalálhatók, amelyek biztosítják a területen a vízellátást és talajvíz szinten tartását. A térség

jelentősebb vízfolyásai közé tartozik a Tekenyi-patak, az Aranyodi-patak, a Zalaudvarnoki-patak, a Zalaszentgróti-patak, a Nádas-patak, a Csáfordi-patak és a Dötki-patak (Agg-Óvári 2017)

A térség vízgazdálkodását mesterséges beavatkozások befolyásolják a történelem során. A Nádas-patak és a Dötki-patak felduzzasztásával mesterséges halastavakat alakítottak ki völgyzárógátakkal. Ezen kívül a település északi határában két agyagbányató található, amelyek a kitermelést követően horgásztóként hasznosítanak (Szabó 2023)

A térség felszíni vizeinek legjelentősebb vízgyűjtője a Zala-folyó, amely a kisebb vízfolyások összegyűjtve tovább szállítja azt a Kis-Balatonon keresztül a Balatonba. A folyó és mellékvízfolyásai meghatározó szerepet játszanak a helyi hidrológiai folyamatokban (Dövényi 2010,421)

3.2.3.Éghajlat

A vizsgált terület éghajlata mérsékelt hűvös és mérsékelt nedves, amely a Kárpát-medence klimatikus sajátosságainak megfelelően alakul. Az éves napsütéses órák száma megközelítőleg 1950 óra. Az évi középhőmérséklet 9,8–10 °C között mozog, míg a vegetációs időszak alatt a 16,5 °C-ot. Az évi abszolút hőmérsékleti szélsőségek átlaga 33 °C és -16 °C között változik.

A térség éves csapadékmennyisége 680–710 mm között alakul, amelyből a nyári félévben átlagosan 410–430 mm hullik. Az uralkodó szélirány északi, amely jelentős szerepet játszik a térség mikroklimatikus viszonyaiban (Dövényi Zoltán, 2010, 421). Az éghajlati sajátosságok alapján a terület északi része mérsékelt meleg és mérsékelt száraz, míg a déli térség meleg és száraz klímátípusba sorolható (Csorba2021).

3.2.4.Növény és állatvilág

A vizsgált területen a Natura 2000-es védettség miatt jelölő fajkként megjelennek védett növények és állatok is egyaránt. Fontos megemlíteni a településen a kockás liliomot, kék perjét, szibériai nőszirmot, hússzínű ujjaskosbort, mocsári kosbort, kornistárnicsot, vitézkosbort, bíborkosbort, békakontyot. A település közigazgatási határán belül bangó faj is megtalálható méhbangót, poszméhbangót és pókbangót. A település védett flórában meglehetősen gazdagnak tekinthető (*INT-04*). A terület

nagyvadakban gazdag vaddisznó, szarvas és őz állománya meghatározó. Apróvadfajokból is megtalálható a haris, fűrj, fogoly és fácán populáció a Natura 2000-es területeknek köszönhetően, mert itt megfelelő körülmények adóttak a szaporodásra és fióka nevelésre. Védett madár fajok is megtalálhatóak településen búbos banka, füstifecske, molnár fecske, bagoly félek, cinegék, rigó fajok, csonttollú, meggyvágó, pintyfélék, őszapó és barázda billegető (*Natura 2000 FT*).

3.3 Természeti értékek

3.3.1. Országos Ökológiai hálózat

A nemzeti ökológiai hálózat a közigazgatási határon belül 25,72 százalékos arányban van jelen. Az országos ökológiai hálózat magterületei a település közepén húzódnak a Natura 2000-es védettségű gyepterületeken és még a dabronyi erdő részeken található. Ökológiai folyosók a vízfolyások és a tavak mentén folytonos hálózatot képeznek a település határain belül. Nem nagy kiterjedésű pufferzóna területek jelennek meg.

3.3.2 Natura 2000-es területek

A Natura 2000-es védettség alatt álló területek kettészelik Zalaszentgrót közigazgatási határának területét. A védettség alatt álló terület nagy részén gyepterületek találhatóak, de mellette szántóterületek és kisebb erdőfoltok jelennek meg, amik puhafa liget erdő társulásokat alkotnak. Zalaszentgróton a helyrajzi számú területek tartoznak 010320/2, 010320/2, 020034/20, 020034/8, 020034/7, 020034/6, 020034/5, 020034/4, 020034/3, 020034/2, 010313/7, 010305/14, 010305/14, 010305/13, 010296, 010297 a Natura 2000-es védettség alá (*N2000FT*). A város területén készült vegetáció térkép alapján Natura 2000-es jelölő előhelyek találhatóak meg:

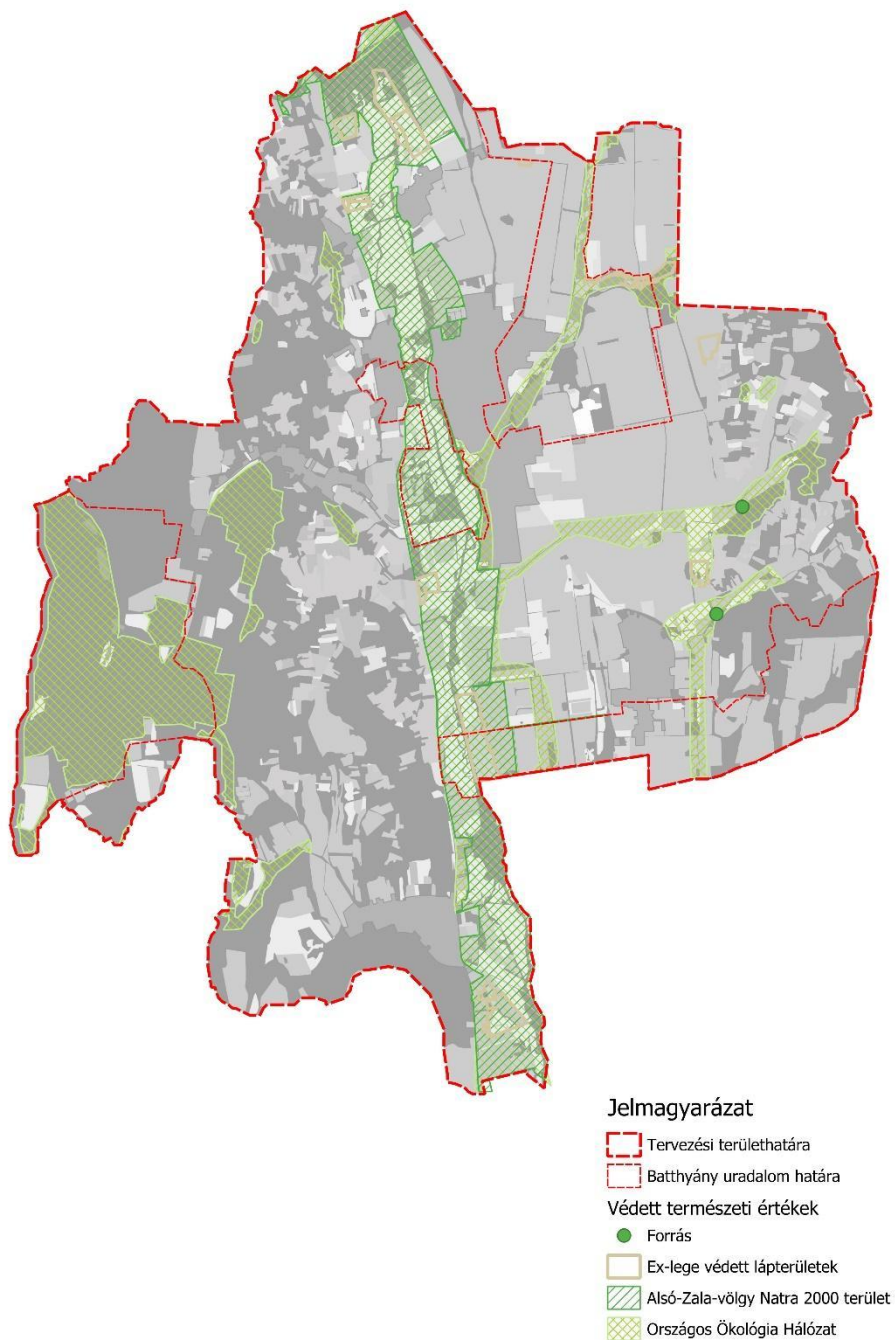
- 3150 Eutróf tavak-holtágak nagy-hínár és úszóhínár vegetációja
- 3160 Láptavak, humin-savakban gazdag vizek rence-hinárral
- 3260 Patakok hínárja
- 6410 Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagos talajon
- 6430 Üde tápanyaggazdag magaskórósok
- 6440 Ártéri mocsárrétek
- 6510 Sík és dombvidéki kaszálórétek
- 91E0 Fűz-, nyár-, éger-, és kőrisligetek/ligeterdők
- 91F0 Keményfa ligeterdők (*ÁNÉR AZV 2021*)

A Natura 2000-es területek fenntartását egy a Balaton-Felvidéki Nemzeti Park által írt és kiadott terv szerint kell kezelni. A terepi bejárások során és a légifelvételek alapján a helyi gazdálkodók követi az előírásokat és a fenntartási tervet (INT-04).

3.3.3. Exlege védelemmel rendelkező természeti értékek

Az OKIR adatbázis szerint a településen két forrás található Zalaudvarnok városrész közelében. A vizsgált területen még fellelhető lápok, amik exlege védelem alatt állnak. Kiterjedésük nem számottevő.

2. ábra Természetvédelmi védettségek Zalaszentgrót területén (Forrás: Saját ábra)

4. Táj történeti elemzés

4.1 Tájszerkezet alakulása az elmúlt 160 évben

A II. katonai felmérés időszakában a vizsgálati terület a mai közigazgatási határán belül elemeztem a területhasználati sajátosságokat. A korabeli földhasználati viszonyokat elemezve megállapítható, hogy a szántóföldi művelés domináns szerepet tölt be a tájszerkezetben. Ez mezővárosi jellegre utal, amely alapján feltételezhető, hogy a térségben nagy, összefüggő mezőgazdasági területeken folyt a földművelés ebben az időszakban. A szántóterületek a Zalakoppány és Tüskeszepentpétertől délre Zalaudvarnoki térségig húzódtak és koncentrációkat mutattak.

A szőlő- borkultúra szintén jelentős volt Zalaszentgrót területén. A korabeli térképek alapján két nagyobb összefüggő szőlőtermő terület figyelhető meg. A térségben jelentős szőlő termesztő területek az Aranyod és Csáford és a Huszonya-hegy. Az aranyodi szőlőhegyen már 1809-ben is működött hegyközség, amely a borkultúra történelmi jelentőségét igazolja.

A Zala-folyó völgyében jelentős mocsaras lápos terület jellemezte az akkori tájhasználatot. Az idők folyamán ezek a területek átalakultak és szántókká és gyepterületekké alakultak át. Az erdő területek pedig Hottó és a Dabronyi részen koncentrációkat ebben az időszakban. A dabronyi részen a jelentős kiterjedése miatt ma is megtalálhatóak erdő foltok, amelyek történeti jelentőséggel bírnak (Lásd: 01-es tervlap).

A III. katonai felmérés idején Zalaszentgróton az uradalmi gazdálkodás virágzott. Az uradalom vezetését ekkor gróf Batthyány Zsigmond vezette. Az ingoványos területek vízrendezésével kerültek kialakításra új szántóterületek az urasági majorok területén. A gyepes területek aránya ebben az időszakban változatlanul tartották a tájban magukat. A szőlőterületek ebben az időszakban a filoxéra vész áldozataivá váltak és szépen elvesztek a tájszerkezetéből, helyükön szántók alakultak ki.

Az uradalomhoz tartozó halgazdálkodás is fejlődött a Nádas-patak völgyzárógátolásával, amik a mai napig is meghatározóak a táj karakterében. Nyolc uradalmi majorság volt megfigyelhető a település területén. Ezek a birtok központok alapozták meg

a következő nagyüzemi mezőgazdálkodás alapjait a településen. A majorságokban széleskörű mezőgazdasági, ipari, erdőgazdálkodás és vadgazdálkodás folyt.

A termesztett növények palettája igen változatos és sokrétű. Nagyrészt takarmánynövények előállítására volt a fő cél az állattartás végett. Az uradalmi parcellák 1,6 hektáros táblák kialakítása volt a jellemző. Az uradalomban törekvés volt a tájszépítésre és alakultak ki mezsgye, valamint határfásítások is (Lásd: 01-es tervlap)

A szocialista nagyüzemek időszakában Zalaszentgrót és környéke kiemelkedő mezőgazdasági termelés központjává vált. Az Új Barázda Mezőgazdasági Termelőszövetkezet és a Zalaszentgróti Állami Gazdaság összesen 8133 hektáron gazdálkodott, amelynek domináns ágazata a takarmánynövény termesztés volt. E jelentős takarmánytermesztés oka a nagy létszámú állatállomány volt. A termelőszövetkezetben és az állami gazdaságban összesen 3000 szarvasmarhát kellett ellátni.

A tájhasználat ebben az időszakban a termelés áll a fókuszban, de a tájeltartóképességét figyelembe véve. A z 1967-es topográfiai felmérés alapján 11 féle területhasználat jelenik meg. Az uradalmi gazdálkodás megszűnését követően nagymértékű földhasznosítási átalakulás történt, a gyepek aránya csökkent a mezőgazdasági művelésbe vont területek növekedése miatt, különösen a Jankaházi-major és Tüskeszénpéter térségében. Az erdőterületek állományának visszaesése az intenzív gazdálkodásból kifolyólag történhetett.

A szőlőtermesztés újjáéledése is erre az időszakra tehető a településen. A termelőszövetkezet a Panonnvin Borgazdasági Kombináttal együttműködve 88 hektáron termeltek pezsgő alapanyagának szőlőt. Az ültetvények között még termeltek elsőosztályú csemegeszőlőt is, amely exportálásra került Ausztriába. A borászat terén nagy szerepet játszik a két nagyüzemi mezőgazdasági vállalat. A szőlőt és mustot is felvásárolja a helyi háztáji termelésből, értékesítési piacot biztosít a termelők számára. Így biztosított egyfajta fellendülést a térségben a filoxéra vész után a szőlőtermesztésben a vállalat.

A mezőgazdasági tevékenységek közt megjelent a gyümölcsstermesztés is, ami húzóágazata volt az állami gazdaságnak a térségben. Az uradalmi majorságok területén alakultak ki és intenzív termesztést folytattak többféle gyümölcsstermesztésében. Fő profil az almatermesztés, szilva és őszibarack volt.

Az ipari tevékenység ebben az időszakban a mezőgazdasági termeléshez igazodott. A mezőgazdasági iparhoz kapcsolódott a hűtőház, sajtüzem, szeszüzemek és csomagoló üzemegység, Az ipar másik fele pedig a téglagyár, faipari szövetkezet és az építőipari szövetkezet. A térség lakosságának nagy része a mezőgazdaságból élt vagy ahhoz köthető ipari termelésből. A mezőgazdasági termelést Zalaszentgróton díjjal is jutalmazták. Az 1970-es években élte fénykorát a termelőség szövetkezet és akkoriban kapta meg a legnagyobb kitüntetést Kiváló Termelőség szövetkezet címet és ezt még utána háromszor (Lásd: 01-es tervlap).

A rendszerváltás és a termelőség szövetkezetek megszűnése alapvető változásokat idézett elő a mezőgazdasági életben és tájhasználatban. a privatizáció nyomán megszűntek a nagyüzemi gazdálkodás homogén táblái, a birtokszerkezet átalakult és a földhasználati normák is átalakultak. Táj szerkezet mozaikosabbá vált. 1960-as évektől kezdődően, de különösen a 2000-es évek után az erdőterületek aránya jelentősen növekedett, napjainkra 20% felett áll a tájstruktúrában. Ez a folyamat szoros kapcsolatban állt az egykori termelőség szövetkezet felbomlásával és mezőgazdasági művelés csökkenésével.

A dabronyi térségben végzett vizsgálatok rámutatnak, hogy a korábban szántóföldként és gyümölcsökén használt területek fokozatosan beerdősültek, miközben a szőlőművelés jelentősen visszaszorult. A szőlő- és gyümölcsstermesztés gazdasági értékesítés lehetőségei megszűntek a bor- és mustfelvásárlás visszaesésével, ami a zártkertek felhagyásához és a természetes szukcessziós folyamatok révén bekövetkező beerdősüléséhez vezetett. Ezzel párhuzamosan a megmaradt szántóterületeken a birtokösszevonások hatására ismét nagyobb táblák alakultak ki, ahol intenzív agrártermelés vált jellemzővé.

A huszonyai és zalaszentgróti környéki térségben a földhasználati változások hasonló tendenciát mutatnak a gyepterületek kiterjedése csökkent, a szántóföldi művelés pedig tovább erősödött. A gyepterületek arányának visszaesése elsősorban az állatlétszám csökkenése, különösen a szarvasmarha állomány visszaesésével hozható összefüggésbe. Ennek következtében a kaszálók és legelők egy része felszántásra került, míg más területek szukcessziós folyamatok által átalakultak.

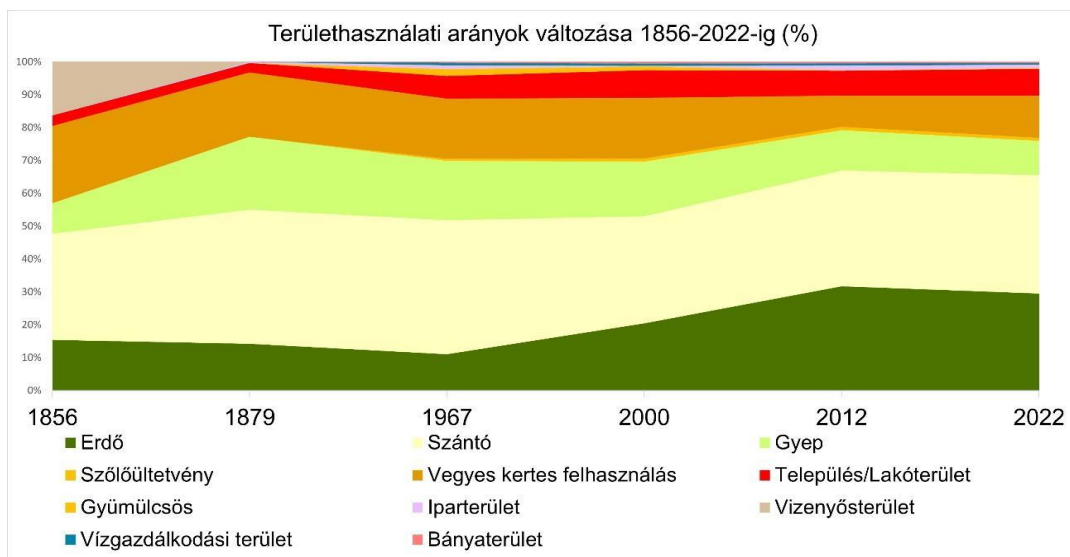
A 2012-es ortofotó alapján a korábban egységes komplex művelésű területek helyét mozaikos erdőfoltok vették át. A Zala-folyó ártere és annak környezete maradt a

legkiterjedtebb gyepterület, miközben a település keleti részein a szántóföldi művelés dominanciája tovább nőtt. A szántóterületek növekedése befolyással volt a szőlőtermesztő területek és a gyepek csökkenésére is.

Ezzel párhuzamosan az erdőterületek részben visszahúzódtak, különösen csásfordi és koppányi térségben, ahol a szőlőültetvények újból tért nyertek. Az udvarnoki és huszonyai területeken viszont megfigyelhető az elhagyott szántók erdősítése, illetve a természetes beerdősülés előrehaladása. A Zala-völgy továbbra is a legnagyobb gyepterületi egység, de kiterjedése folyamatosan csökken, jelenleg a teljes terület 10%-át teszi ki.

A privatizáció után létre jöttek a jogutód agrárvállalkozások, mint a Zala-Cereália Kft. és a Dr. Szabó-Agrokémiai Kft., jelentős földterületet birtokolnak, és döntően intenzív monokultúrás gazdálkodást folytatnak. A közép és kis vállalkozások vagy termelők több száz vagy pár hektáros birtokszerkezetben folytatnak mezőgazdasági termelést. A tájszerkezete ennek következtében leegyszerűsödött, az ökológiai hálózatok megbomlottak és az élőhelyek fragmentálódtak.

3. ábra Területhasználati arányok változása 1856-2022-ig (Forrás: Saját ábra)

Összeségében a térség mezőgazdasági fejlődése az intenzív földhasználat irányába tolódott el, miközben a korábbi mozaikos, sokszínű tájhasználati mintázat fokozatosan eltűnt. Az ökológiai és tájképi értékek csökkenése hosszútávon a biodiverzitás visszaesésével és a táji ellenálló képesség gyengülésével járhat, amely indokoltá teszi a fenntarthatóbb, zöldinfrastruktúrával támogatott agrár gyakorlatok előtérbe helyezését.

4.2.A hajdani Batthyány uradalom változás elemzése (1782-2025)

Az 1782-es I. katonai felmérés alapján készített elemzés a hajdani uradalmi területekre kimutatta, a dabronyi uradalmi részeken dominánsan erdők uralták. A vízfolyások mellett pedig nedves gyepek és az északkeleti részén pedig szántók jelennek meg.

A jankaházi uradalmi terület tájhasználatokban gazdag volt. A nyugati részén gyepterületek és erdőfoltok figyelhetőek meg. A keleti részen pedig szántók, erdők, gyepterületek és szőlőművelés is megjelenik és ebben rejlik itt a táj mozaikossága.

A csaliti és zrinyii uradalmi részeken pedig a gyepterületek dominánsan jelennek meg, de a csaliti területek keleti részén már szántók nagy mennyiségben jelennek meg. A zrinyii részen már megjelenik a történelmi városmag területe.

Az 1856-os II. katonai térkép elemzése során az uradalmi területek nagymértékben változtak. A dabronyi részen az erdőterületek egyharmada átalakult szántóterületekké és megjelennek már a majorsági központok. A délkeleti részen pedig szőlőtermesztés is folyt az uradalomban.

A jankaházi területek is nagy átalakuláson estek át a közel 90 év alatt. A Zala-folyóhoz közeli területek nádas és vizenyős területekké alakultak a szántók nagyrésze gyepekre. A szántóterületek pedig a mai művelés alól kivont területek felé húzódnak vissza. A keleti részen Hottó környékén pedig átalakult a mozaikos tájszerkezet egy homogén erdőfolttá.

A csaliti és zrinyii uradalmi területek is gyökeresen megváltoztak. A gyepterületek körülbelül fele átalakult nedves és vizenyős mocsaras területté. A csaliti részeken pedig szántók és a Nádas-patak szélére koncentráltak jelenlétük. A Nádas-patak környezetében vizenyős nádas területhasználat figyelhető meg. Nagy kiterjedésű szántók jellemzik ebben az időszakban a csalitot.

Az 1879-es III. katonai felmérés idején a hajdani uradalom területén már látszanak az uraság tájalakító hatásai. Az uradalmi területek szerves átalakulást mutatnak. Megtörténtek a vízrendezések és így vizenyős területek nedves gyepterületekre vagy sima gyepekké változtak. Ebben az időszakban elmondható, hogy cél volt a minél több szántó kialakítása. Teljes mértékben sikeres is volt, mert a csaliti majorság területei gyepterületei

a patak közvetlen közelébe redukálódtak le. Ugyanez mondható el a jankaházi és a dabronyi részeken is. A jankaházi területek csapolással és vízrendezéssel, szántók kialakítása volt az egykori nedves vizenyős területeken. A dabronyi részen is megfigyelhető a szántóterületek növekedése az erdőterületek kárára.

Az 1926-os katonai a második világháború előtti felmérésen még tovább emelkedett a szántók aránya. A gyepterületek leredukálódnak a zrínyi majorságra a kastély alatti területekre a többi részen pedig művelés alá vonták a gyepterületeket. A jankaházi és dabronyi területeken is nagyfokú művelés alá vonás történt szinte minden gyepterület, valamint az erdőterületek csökkentésével kerültek kialakításra.

Az 1941-es IV. katonai felmérés a két világháború közötti időszakban az uradalmi gazdálkodás teljesen megváltozott az eddigi domináns területhasználatok átalakultak és ezzel nagy változásokat eredményeztek a tájszerkezetében. Ebben az időszakban alakultak ki gyümölcsösök a dabronyi, csaliti és a zrínyi majorságok területein. Az erdőterületek ezáltal nagymértékű csökkenést mutatnak a térkép alapján. Az átalakított birtokszerkezet eredményezte ezt, mivel a szántóterületek helyen lévő gyümölcsösök nem voltak alkalmasak szántóföldi termesztésre. Az uradalomban pedig fontos volt, hogy megmaradjon a szántóföldi termesztés is. Így művelés alá vonták szinte az összes gyepterületet és az erdőterületek nagy részét is. Az ebben az időben fennmaradt erdőterületek képezik a ma történeti jelentőségű erdőterületek is. Ez az időszak még fontos volt az uradalom és magának a tájnak is, mivel itt alakultak ki völgyzárógátakkal az uradalmi halastavak, amelyek mai napig is meghatározóak a tájkarakterében. A sok gyümölcsös és a tavak kialakítása a Zalavölgyi Iparművek megalakulásával egyeztethető. Az iparművek szeszipari és téglagyártással foglalkozott. A két ágazathoz a gyümölcs és a víz elengedhetetlen volt a gazdaságos termelés érdekében.

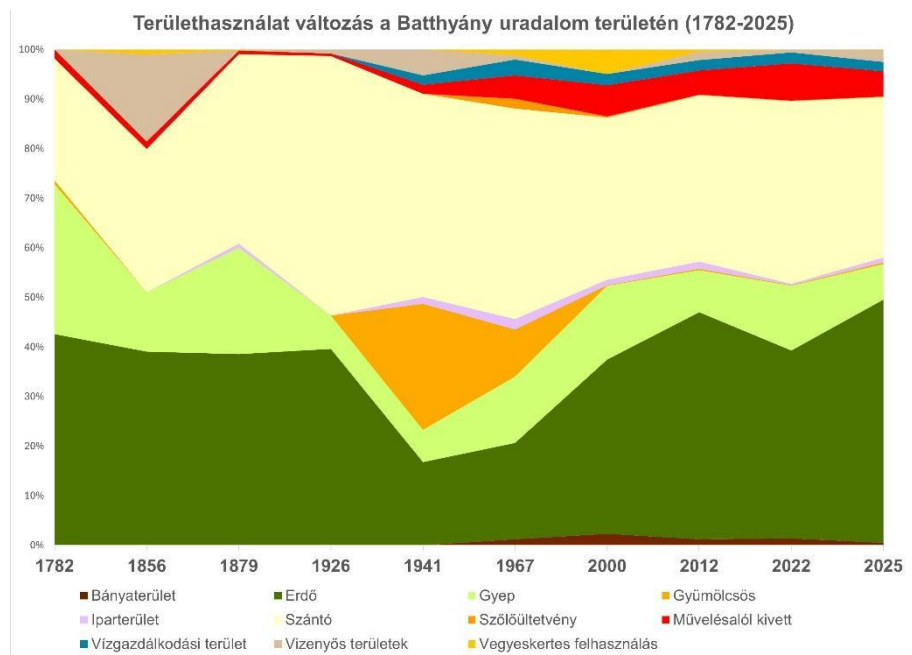
Az 1967-es topográfiai felmérés idején már az uradalmi területek irányítását átvette az Állami Gazdaság és az Új Barázda Mezőgazdasági Termelőszövetkezet. A két mezőgazdasági vállalat szinte teljes mértékben hasznosította az uradalmi gazdálkodás hagyatékát a tájszerkezetben. A csaliti terület Asszonygáti-dűlőt alakították vissza szántókká és itt mezőgazdasági termelést végzett a termelőszövetkezet. Az uradalmi gyümölcsösökön tovább folytatódott a termelés a csaliti és a dabronyi területen az állami gazdaság keretein belül. A gyepterületek fontossága is megjelenik a településen ebbe az időben a növekedésnek induló állatállomány miatt is. A zrínyi és a jankaházi majorság

területén alakulnak vissza gyep gazdálkodásra alkalmas területek. Ebben az időszakban telepítenek az uradalmi területekre nagyüzemi szőlőket. A két vállalat számára fontos volt a szőlő termelés is a gyümölcs, valamint a szántóföldi termesztés mellett. A nagyüzemi gazdálkodás idején az is bizonyítható, hogy nem rombolták le vagy alakították át az uradalmi gazdálkodás örökségeit, hanem használták tovább és próbálták ezeket a területeket kihasználni.

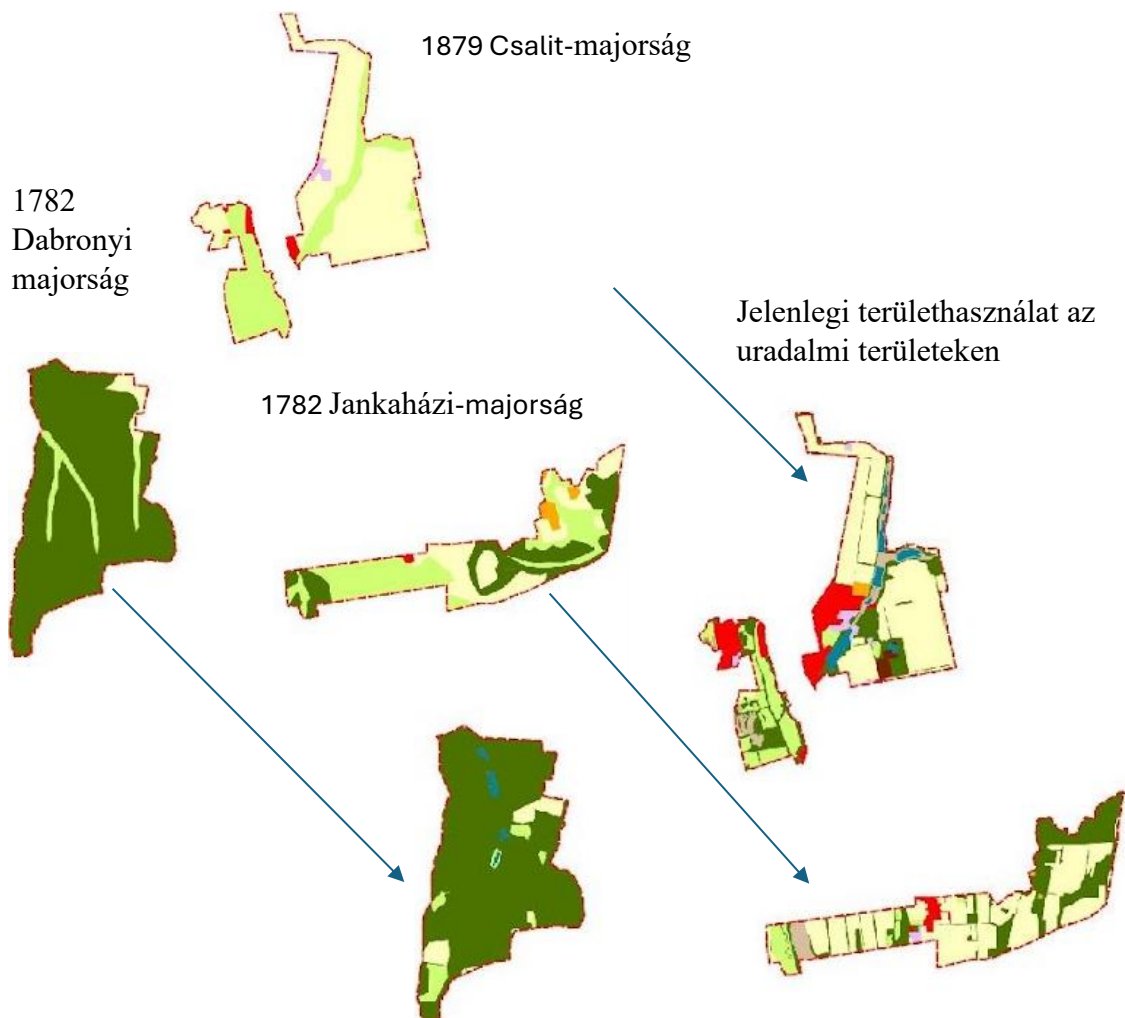
A rendszerváltást követő időszakban az uradalmi területek teljesen elvesztették értékeiket. Az értékes gyümölcsösök eltűntek a tájszerkezetből, kezdenek vissza alakulni főleg a dabronyi területeken az egykori gyümölcsösök és szántók erdőterületekre. Egy folyamatosan romboló tevékenység figyelhető meg a tájkarakterben és az uradalmi területeken is. Az is teljes mértékben megállapítható, hogy a jelenlegi tájszerkezet az uradalmi területek a dabronyi részen az első katonai felmérés idejét idézi fel a térképes kutatás alapján. A napjaink csalitya és zrinyii majorsági részek a harmadik katonai felmérés idejét idézik elő. A jankaházi uradalmi majorság jelenlegi területhasználat térképezés alapján a két világháború közötti időszakot az 1941-es katonai felmérést tükrözi.

Összességében az uradalmi területek a tíz időállapot alatt folyamatos változásokon estek át. Jól kimutatta ez a kutatási rész azt, hogy ha ugyanazon terület változtatja gazdáit és jó vagy rossz döntéseik alapján mennyire befolyásolja a tájalakulási folyamatokat. Ezek tudatában dicséretesnek tekinthető az itt a hajdani Batthyány uradalom területén tovább gazdálkodó szocialista nagyüzemi mezőgazdasági vállalatok tájhoz való kötődését és identitás tudatát nem tudta befolyásolni egy fentről érkező nyomás, ami a tájszerkezetre egy teljesen átalakulást eredményezett volna. Átalakítás nélkül is gazdaságos termelést tudott folytatni a két mezőgazdasági vállalat és így az országban is egyedül állóan hasznosították a területek ezzel egy fajta örökségvédelmi és szorosan a táji adottságokhoz mérten egyfajta tájgazdálkodást folytattak.

5. ábra Területhasználati változás a Batthyány uradalom területén (Forrás: Saját ábra)

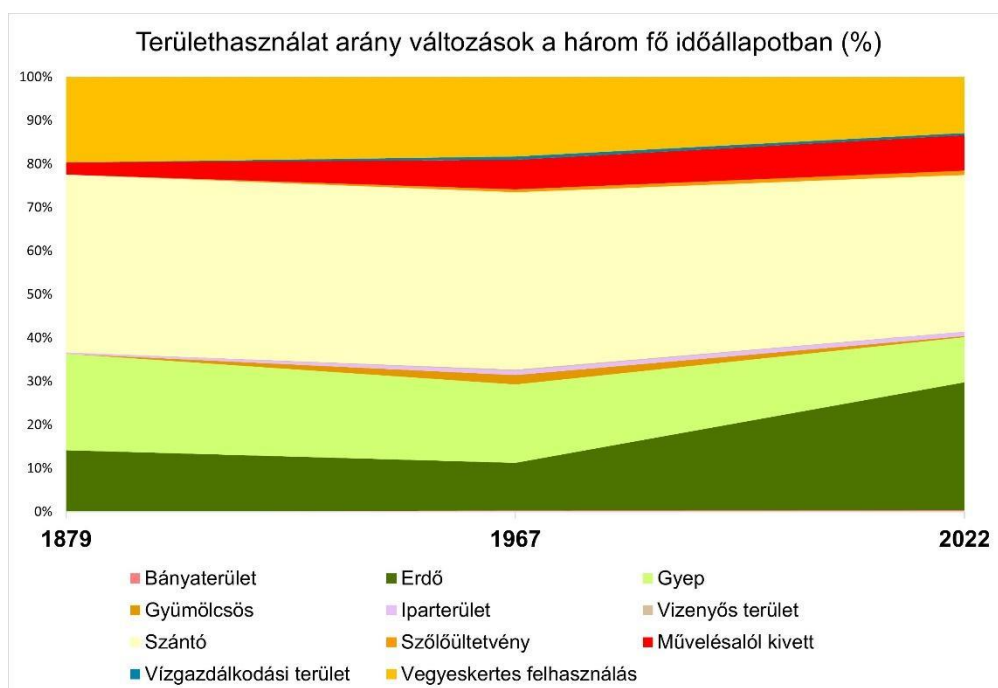
4. ábra A területhasználatok visszaalakulása az uradalmi területeken (Forrás: Saját ábra)

4.3. Tájváltások alakulása a három fő időállapotban

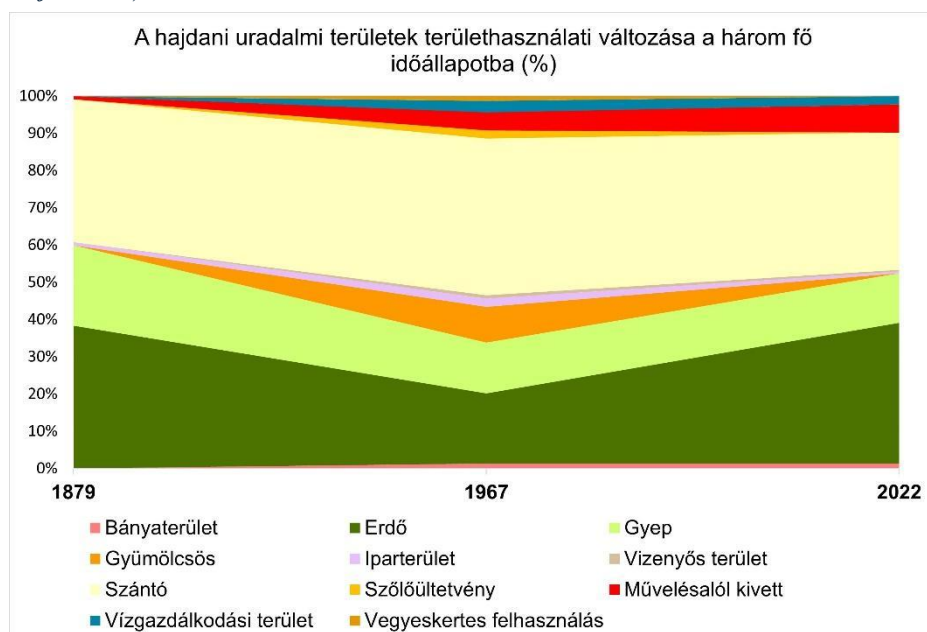
A három fő idő állapotban megfigyelhető, hogy a három idő állapotban közel azonos százalékban jelennek meg a szántóterületek. A gyepes területek redukálódnak az alsó Zala völgy Natura-2000-es területekre. A gyepes területek eltűnése Zalaszentgróton nagyrészt a szántóterületek és erdőterületek javára csökkent le. A gyepes területek csökkenése még az állattartás megszűnésére vezethető vissza, mivel az állami gazdaság és a termelőszövetkezet állatállományai megszűntek a településen. Így a gazdálkodók is, akik éppen nem tértek át az állattartásra a mezőgazdasági termelés mellett azok feltörték a réteket legelőket és helyükön szántók alakultak ki. Az erdőterületek nagysága majdnem kétszer annyi, mint az uradalmi gazdálkodás idején. Az erdő területek magjai még mindig az egykori Batthyány uradalom területén helyezkednek el. Ezt a növekedést a komplex művelésű területek felhagyása okozza. Sajnos a komplex művelési területek csökkenése folyamatos, mert manapság a fiatalok Zalaszentgróton nem elkötelezettek a nagyszüleik hagyományai iránt. Ez a művelési ág lassan megszűnik, mivel a bort már nem tudják értékesíteni a gazdák az egykori állami gazdaság felvásárlónak és maguk nem fogyasszák el, ezért inkább felhagynak a műveléssel és a területek beerdősülnek. A jelenlegi gazdálkodás nem nagyon kedvez az egykori értékek fennmaradásához, mivel a nagyüzemi gazdálkodást preferálják és így az egykori parcella szerkezete, fasorok teljesen eltűnnek Zalaszentgrót tájából.

6. ábra Területhasználat változás három fő időállapotban (Forrás: Saját ábra)

Az egykori uradalmi területek területhasználati folyamatos változáson mentek át. Az 1879-es felmérés alapján az erdőterületek közel 40%-ban jelentek meg. A szántók aránya is jelentős hasonló százalékban jelenik meg az uradalom gazdálkodási struktúrájában. Gyepterület használat is több, mint 20%-ban jelenik meg az uradalom területén. Furcsaság lehet ebben a kimutatásban, hogy nem jelennek meg az uradalmi gazdálkodás idején szőlőterületek az uradalom területén. Egy régebbi feljegyzésben olvastam a helytörténeti gyűjteményben, hogy a jobbágyok és parasztság szabadon termelhetett bort saját célra, de az uraságnak ebből hányadot kellett adni egy rendeletben szabályozta és ebből kifolyólag adódott az, hogy nem foglalkozott az uradalom szőlő termesztéssel. Az aranyodi borokat már a királyok idején is számon tartják jó minőségéről. A szocialista nagyüzemek idejében a már egy eléggé sokrétű gazdálkodás folyt a hajdani uradalmi területeken. Az erdőterületek kárára alakultak ki teljesen más területhasználatok. Megjelent újonnan gyümölcsös területhasználat az egykori Csalit-majorság helyén, ahol egykoron szántóterületek voltak. Megjelenik a vízgazdálkodás is az uradalom egykori területén a Nádas-patakot völgy zárógátak segítségével felduzzasztották és itt haltenyésztést folytattak a szocialista nagyüzem idején is az Zalaszentgróti Állami Gazdaság. Napjainkban már teljesen átalakult a szocialista nagyüzem ideje béli területhasználatok nagy része az uradalmi területeken. Nagyjából hasonló állapotot mutat mint, az uradalmi időkben, de csak az uradalmi területeken.

7. ábra Hajdani uradalmi területek területhasználat változása a három fő időállapotban (Forrás: Saját ábra)

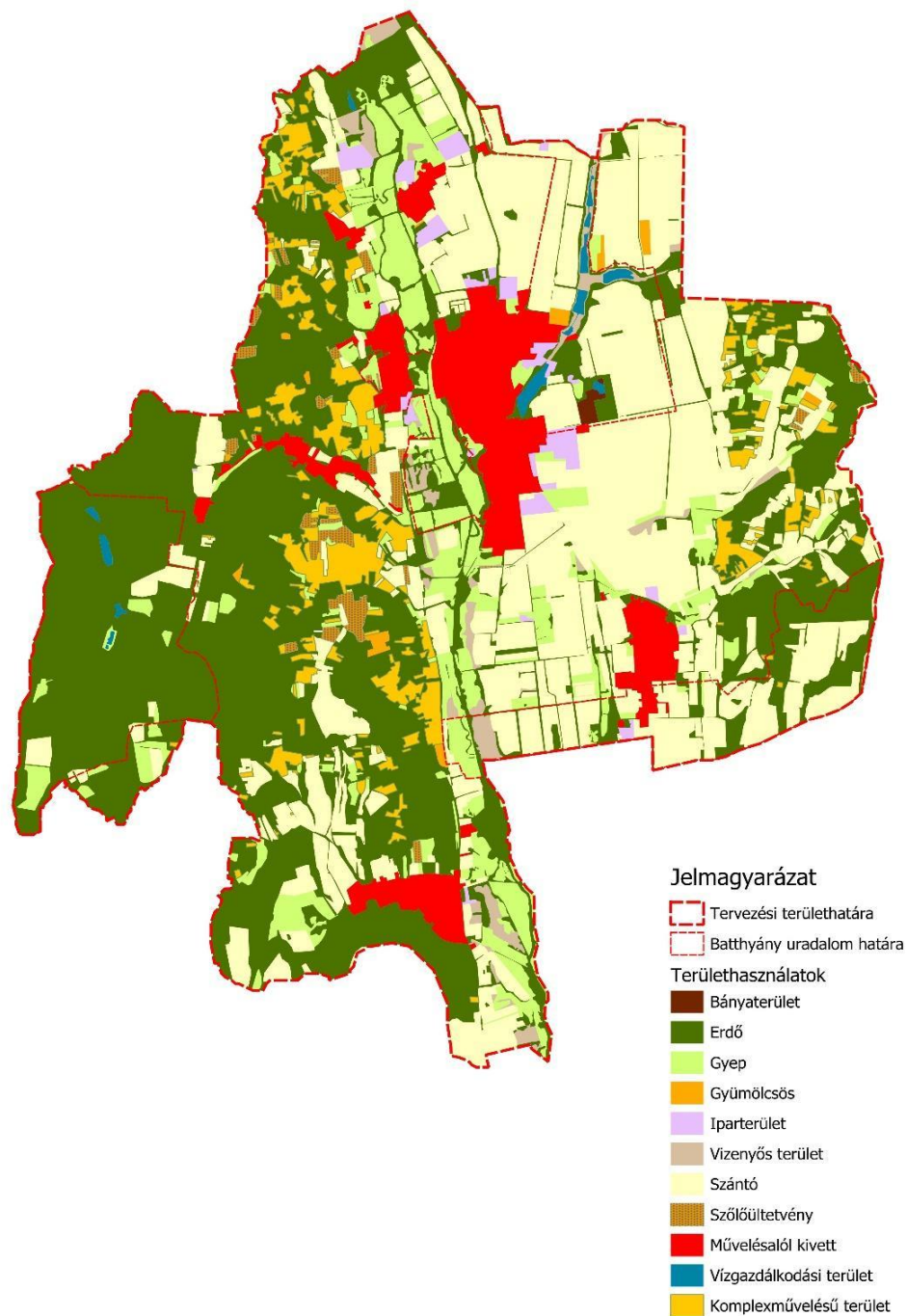

4.4. Jelenlegi tájszerkezet elemzése

A jelenlegi tájszerkezet értéke és érdekessége a változatosságában rejlik. A település maga hatalmas külterülettel rendelkezik. A településre jellemző, hogy a hozzácsatolt városrészek is település szegély hatás nélkül csatlakozik a tájhoz. Nincs semmiféle szegély a lakott területek és a mezőgazdasági területek között. Nem alakult ki egy úgynevezett zöldgyűrű, ami esetleg klimatikus viszonyokat befolyásolhatná a településen. Megállapítható ebből az is, hogy maga a kutatási területen hangsúlyos a mezőgazdasági termeléshez való kötődése a lakosságnak. Teljesen nyitottak az itt élő emberek a tájra és a mezőgazdaságra. A településszerkezet is azt mutatja a sok régi telekosztás van nagy területekkel, kertekkel, állattartó épületeivel, pajtákkal csűrökkel és magtárakkal, ami sejteti az egykori paraszti gazdálkodást majd a háztáji termelés nyomait. Az előző részekben kifejtésre került, hogy a szocialista nagyüzem idején háztájiban csak szarvasmarha, szőlőoltvány és némi vetemény lehetett termelni. Nagyüzem megszűnése után teljesen átalakult a tájszerkezete Zalaszentgrótnak. Rossz tendenciába fele indult el a tájhasználat. A termelés nagy gazdálkodók kezébe került a privatizáció során, így elkezdődött a kis parcellák összevonása (egybe szántása). Kialakultak a kutatási terület keleti részén hatalmas monokultúras termesztésre alkalmas földterületek, ahol többnyire nagy parcellában egy fajta növény több hektáron termelnek. Az egykori egyedi parcellaszerkezetet és még a szocialista nagyüzem parcella szerkezetét is felborítva folyik a művelés. Sok mezővédő erdősáv és fasor szenvedte el a nagyüzem megszűnését. Az összevonások miatt vált ez keleti rész egy egyhangú szántóterületté, ami mezővédő erdősávokkal ritkán szabdalta. Aranyodon, Csáford és Huszonya környékén még mindig meghatározó a szőlőtermesztés manapság is. Az uradalmi és a szocialista nagyüzem korszakához képest csekély területeken található meg ez a területhasználat. Fontos megemlíteni, hogy a jelen viszonylatban nincs kiépített felvásárlási egység, ami miatt érdemes legyen a szőlő termesztés. Egy fontos tájkaraktert meghatározó több évszázados hagyomány látszik elveszni az identitásból és a tájszerkezetből. A már meg nem művelt szőlők helyén elindultak a szukcessziós folyamatok vagy átalakították a művelést szőlőről gyümölcsösök vagy gyepek jelennek, de nagyobb részt inkább beerdősülés látszik a térképeken. A gyepterületek nagyrészt leredukálódnak a Zala-folyó völgyére, de ezen kívül még elszórtan megfigyelhetőek máshol is mint, tájelemek, tájhasználatok. A gyepterületek nagyrészt védettség alatt állnak az Alsó-Zala-Völgy Natura 2000-es területhez tartoznak. A gazdálkodóknak a településen így fenn kell a szabályozások szerint tartani ezeket a területeket. Sok védett növény és állatfajnak ad

otthont. Sok gyepterület a rendszerváltás áldozata lett mikor történtek a nagy gyepfeltörések a termelés érdekében és az állatlétszám csökkenése miatt. Jelenleg meghatározóvá vált a településen erdőterületek aránya. Az erdő területhasználat megugrása a tájszerkezetben a felhagyott szőlőművelés és a mezőgazdaságtól való elszakadás következtében alakul így. Az erdő területek magjai az egykori uradalmi területeken lelhetőek fel és koncentrálnak.

8. ábra Jelenlegi területhasználatos térkép (Forrás: Saját ábra)

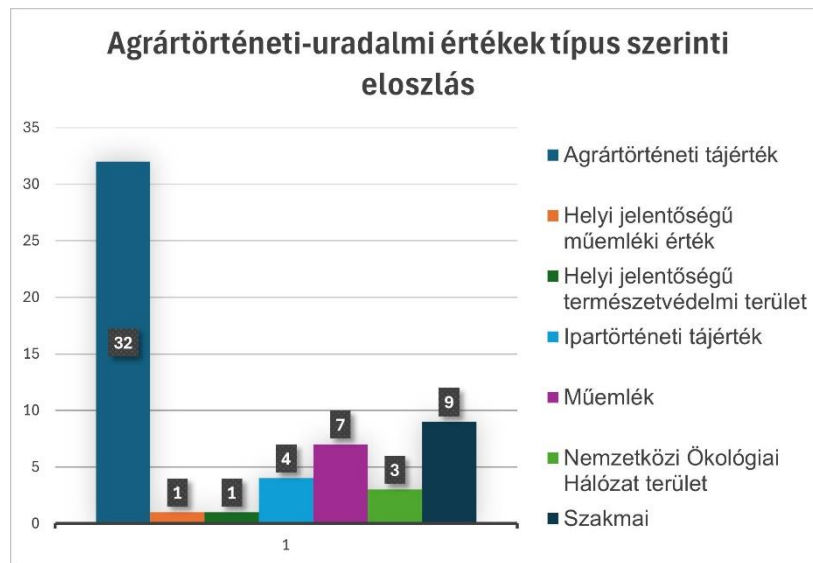
4.5. Tájszerkezet történeti elemei

A táj szerkezetben megjelennek történeti jelentőségű elemek. Ezek az elemek megjelenhetnek területhasználatokban, fasorokban, agrár épületekben, tavakban, erdőkben és komplex művelésű területeken. A vizsgált terület egyedi tájértékekben is jelentős. Történeti elemként jelennek meg az egykori uradalom fennmaradt épületi értékei, mezőgazdasági területei, fasorai, parcella szerkezetei, halas tavai. A településen a Batthyány kastély és egy malom, valamint a római katolikus templom maradt fenn, mint történeti érték. Az uradalmi majorságokból csak a Jankaházi-major maradt fenn. A szocialista nagyüzem időszakából fennmaradt történeti értékek is fontosak kutatásom szempontjából. A településen a termelészövetkezet egykori telephelyei a mai napig is megtalálhatóak. Az állami gazdaság egykori üzem egységei a sajtüzem épülete a csomagoló üzemi épülete a szeszfőzde a téglagyár maradt fenn napjainkban, mint történeti tájelemek.

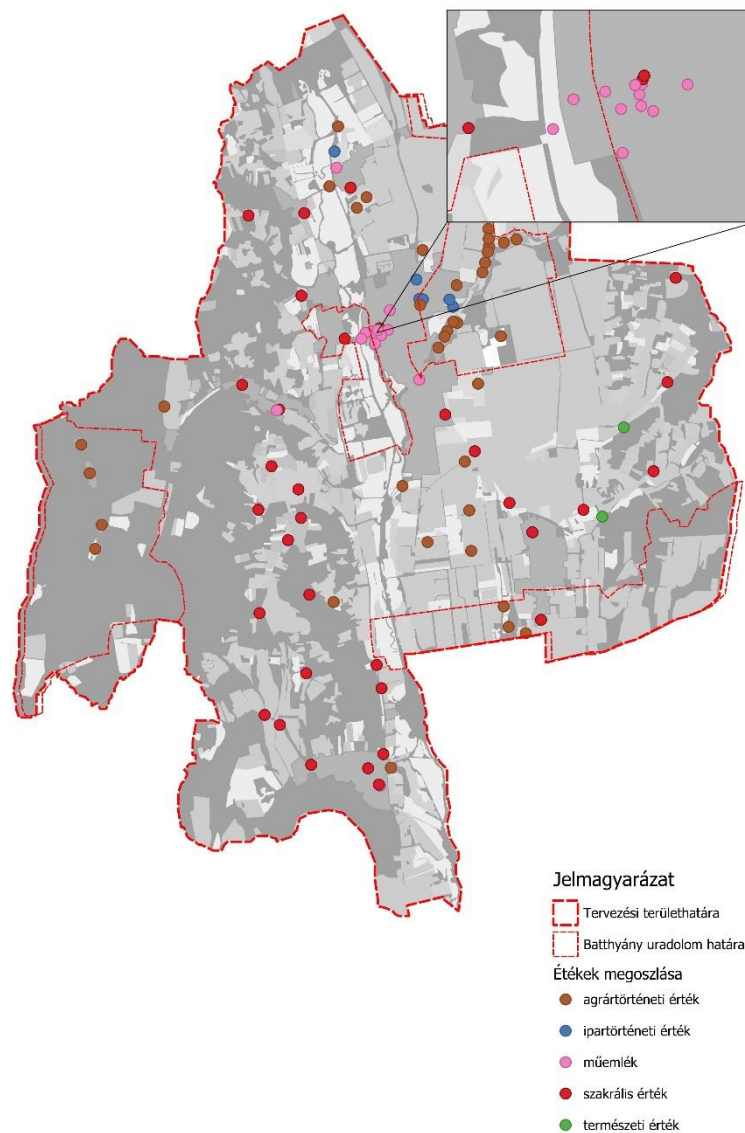
A vizsgálati területnek elkészítettem az értékkataszter felmérését. A településen található védett és védelemre érdemes értéket táblázatba gyűjtöttem. A felméréshez saját terepi felméréseket és tudásomat használtam, valamint interneten fellelhető adatbázisokból gyűjtöttem össze. A forrásokat tartalmazza a táblázat egy oszlopa az adatközlőket (*1.melléklet*).

A felmérést utána típusonként elkülönítve kezeltem és kimutatásokat végeztem ennek segítségével. Kimutatásra kerültek külön táblázatban az agrártörténeti- és uradalmiértékek, ami alapján megfigyelhető, hogy 57 érték került ebbe a táblázatba. Az 57 védett értékből csak 21 érték rendelkezik, valamilyen védettséggel ezek lehetnek helyi és országos védettségek is. Ez a kimutatás rávilágított arra, hogy fontos táji és agrártörténeti értékek nincsenek védettség alá helyezve. Így a javaslati munkarésznél az egyik fontos pillérét alkotja a védettség eljárás indításának alapadatainak szolgáltatása a Balaton- Felvidéki Nemzeti Park számára.

10. ábra Agrártörténeti-uradalmi értékek típus szerinti eloszlása (Forrás: Saját ábra)

9. ábra Értékkataszter térkép (Forrás: Saját ábra)

4.6. Történeti parcellaszerkezetek Zalaszentgróton

A parcellaszerkezetek változásánál térképes adtabázisok alapján elemeztem. A szerkezet kiindulási pontjaként a zalaszentgróti Batthyány-uradalom vetőtervi térképét alkalmazom, valamint a Mária Terézia korabeli kataszteri térképet. Az uradalom parcellaszerkezete nagyjából megfigyelhető és légi fotók alapján kirajzolódnak a tájszerkezetben. A dabronyi uradalmi majorság, Csalit-majorság, Zrínyi-kert és a jankaházi majorság parcellaszerkezete mutatja az egykori parcella szerkezetet. A vetőtérkép alapján az uradalomban nagy szántók voltak a jellemzők emellett a parasztság földjei szalagparcella kiosztással lehet megfigyelni a térképeken. Napjainkra ezek a

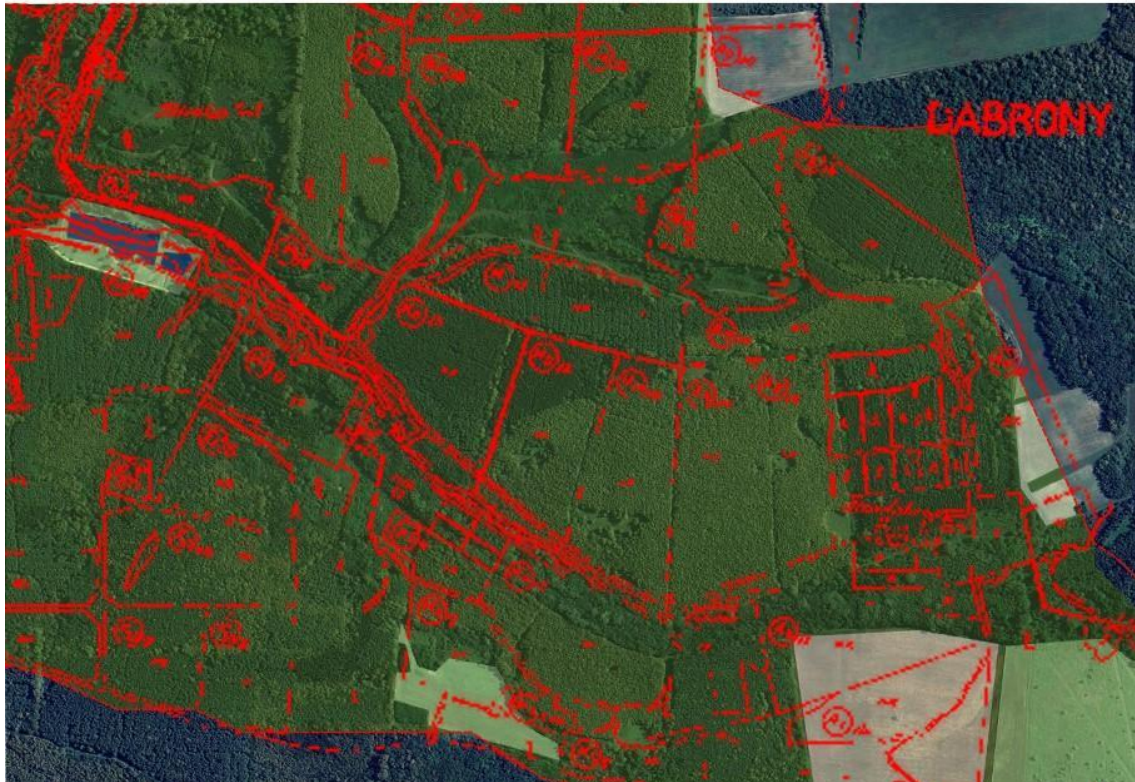
11. ábra Parcellaszerkezetek a XIX. században és napjainkban (Forrás: mapire.eu)

szalagparcella kiosztások megszűntek és nagyüzemi monokultúras termesztéshez alkalmas parcella szerkezetek alakítottak ki. A szocialista nagyüzem idején nem alakítottak ki nagyüzemi szerkezetet, mert nem volt rá alkalmas összefüggő terület, ahol ezt érdemes lett volna létre hozni. Nagy beruházási költség lett volna és nem költség hatékony befektetés mivel nem lett volna több termő terület így ezt elvették, mint lehetőség itt Zalaszentgróton a termelősövetkezetben. A településen így sikerült fennmaradnia az egykori uradalmi parcellaszerkezetnek több részen is eredeti állapotukban.

Az Alsó-Dabronyi-majorság területén láthatóak az egykori uradalmi dűlőutak és parcellaszerkezetek. A rendes szerkezet azért nem vehető ki jól láthatóan a tájszerkezetből, mert az Állami Gazdaság megszűnésével a területeken nem folyt termelés és a szukcessziós folyamatok okozta kellemetlenségek miatt az egykori szántóterületek, amik az uradalom és a szocialista nagyüzemek idején azok voltak napjainkra beerdősültek.

12. ábra A dabronyi-uradalmi terület parcellaszerkezetének felépítése (Forrás: Saját ábra)

A Csalit-majorság északi részén a parcellaszerkezet a dűlőutak és elvezető árkok nyomvonala teljesen megegyezik a napjainkban fellelhető állapottal a vetőtervi térkép. A nagy kiosztásokon belül már eltérő birtokviszonyok vannak, ezek a kárpótlásból kifolyólag alakultak így ki, de ez sem befolyásolta a szerkezet felborulását. A keleti oldalon a tavakhoz közeli parcella szerkezetet felborult tünt el dűlőút is a nagyüzemi területek kialakítása miatt. A déli részen pedig csak a nagyobb jelentőségű utak szerkezete maradt fenn és a kisebb dűlőutak napjainkra megszűntek és így kialakult egy egybe függő szántóterület minimális mezővédő erdősávval, amik jelölik a parcellák mezsgyéit.

A Zrínyi-kert szerkezete jól kirajzolódik és kivehetően mutatja a műhold felvétel, hogy a kiosztása fennmaradt csak tájhasználat szempontjából változtak meg az

idő során. Az egykoron legelő és réként használt területen szántó és erdőgazdálkodás is megfigyelhető napjainkban nem csak gyepgazdálkodás.

A jankaházi-dűlőben a nyugati részen teljesen kirajzolódik az egykori szerkezet. Ma már nem dűlőutakkal, hanem mezővédő erdősávokkal van elválasztva a mezsgyéken.

13. ábra A zrinyi-major egykoriparcellaszerkezete (Forrás: Saját ábra)

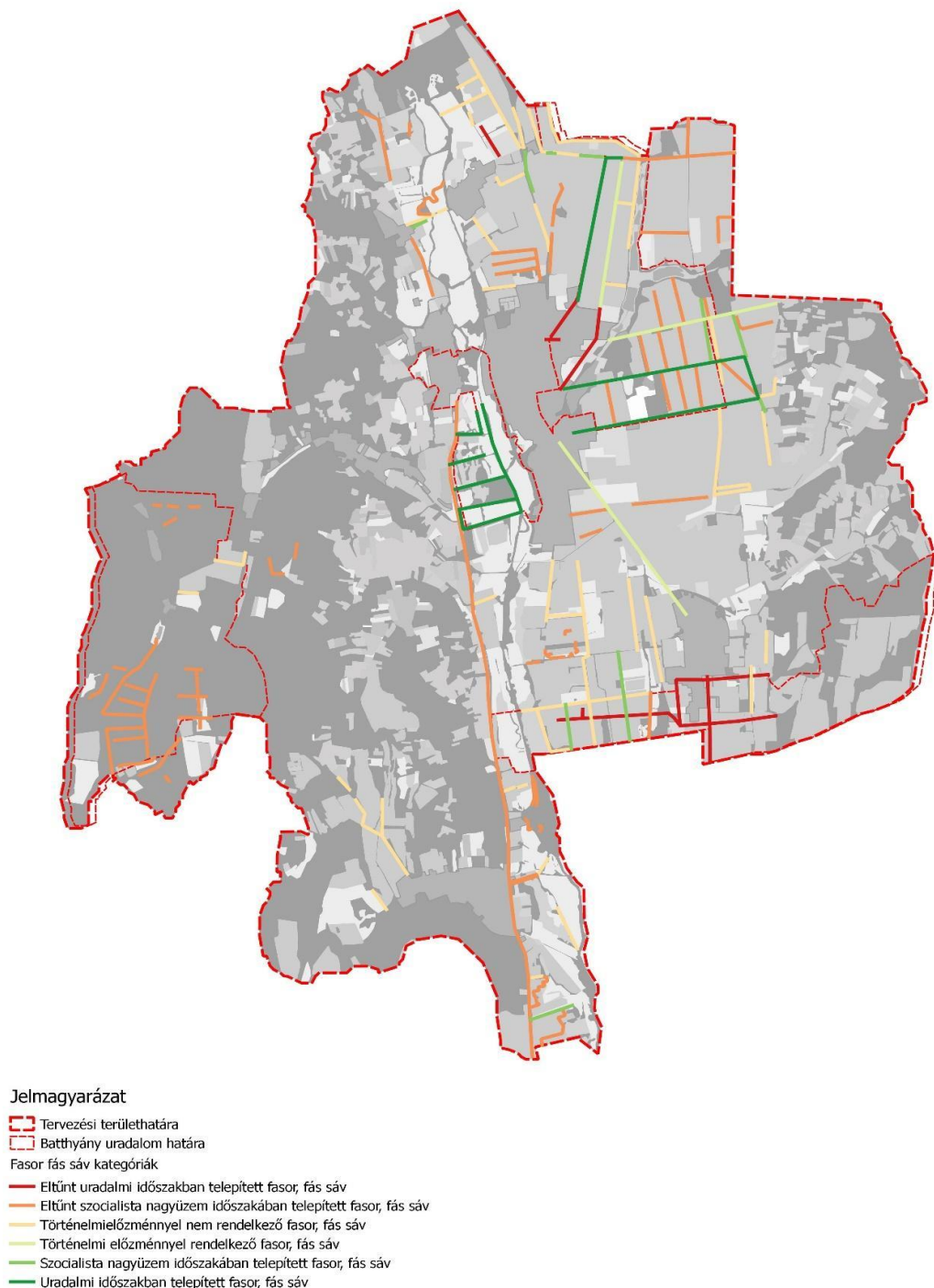
A keleti oldalon pedig teljesen felborult a parcellák kiosztása az uradalmi időkhöz képest.

Megállapíthatom a parcella szerkezetek elemzése alapján egy fontos megállapítás tehetek. A szocialista nagyüzemi gazdálkodás nem befolyásolta a parcella szerkezetek alakulását Zalaszentgrót területén. Így maradhettek fenn az utókor számára is az egykori uradalmi birtokok helyi a tájkarakterében. Az egykori uradalmi területek egy tájépítész vagy táj történész szemével könnyen kirajzolódnak a tájszerkezetében. A jelenlegi nagyüzemi gazdálkodás pedig befolyásolja ezek fennmaradását. A történeti parcella szerkezetek fennmaradása érdekében a javaslati munka résznél ki fogok térni a védelmük érdekében és hogy az utókor számára is fennmaradhassanak a tájban és mint, identitást képző elemként tovább éljenek és gazdagítsák a tájképét.

4.7. Fasorok és fás sávok változás elemzése

A vizsgálati területen a térképes elemzéseken alapul a vizsgálat, valamint archív légi felvételek. A településen jelenleg 44, 9 km hosszan jelennek meg a tájszerkezetben fasorok. A fasorok vizsgálatának elkészítése a diploma dolgozatban azért is volt fontos, hogy elkészítsem mivel a zöldinfrastruktúra hálózat elemei közé tartozik és csak így tudom kimutatni a történeti eredetű zöldinfrastruktúra elemeket a tájrészletben. A

14. ábra Fasorelemzés térkép (Forrás: Saját ábra)

felmérés során összesen 90.4 km hosszú fasor volt megtalálható a tájstruktúrájában az évszázadok alatt. Mára vagy teljesen eltűnt és átalakult fasorok hossza 45,5 km ez több mint, a fennmaradt fasorok hossza 1,5 km-rel. Az elemzéssorán több kategóriát állítottam fel. Megkülönböztettem hat kategóriában a felmért fasorokat és ez alapján mutattam ki a kör diagrammal szemléltetve az eloszlását a fasorok minőségéről és eredetéről. A hat kategória, ami megjelenik:

Eltűnt uradalmi időszakban telepített fasor, fás sáv

Eltűnt szocialista nagyüzem idején telepített fasor, fás sáv

Történelmi előzménnyel nem rendelkező fasor, fás sáv

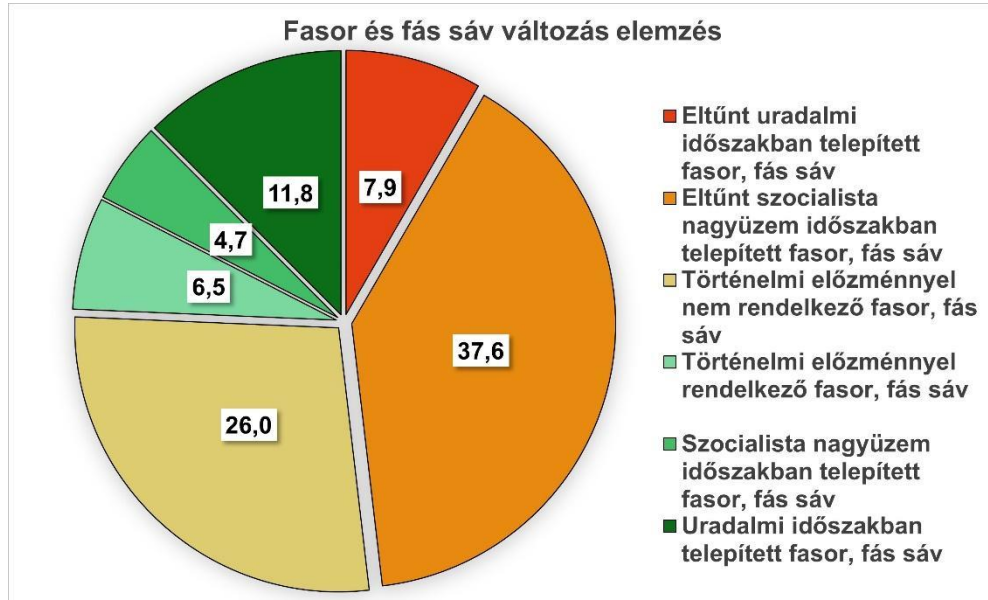
Történelmi előzménnyel rendelkező fasor, fás sáv

Szocialista nagyüzem időszakában telepített fasor, fás sáv

Uradalmi időszakban telepített fasor, fás sáv

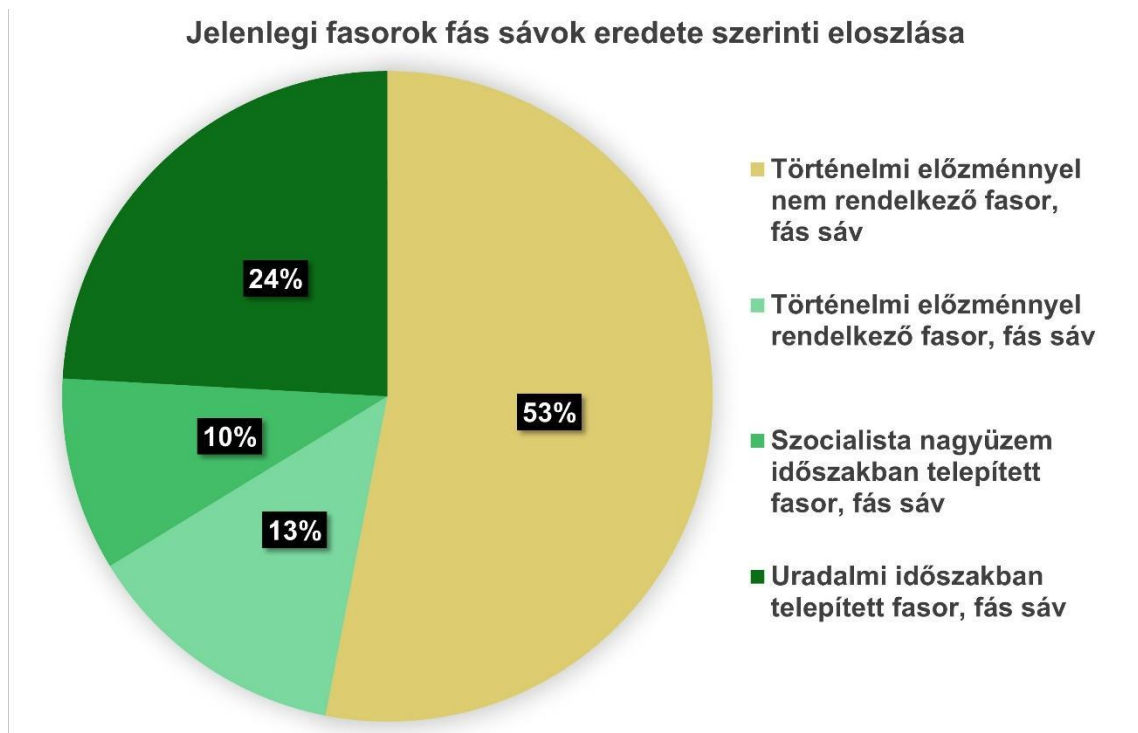
ezen kategóriák alapján történt pontozással értékük szerint az elkülönítésük a fasoroknak.

15. ábra Fasor változás elemzés (Forrás: Saját ábra)

A jelenleg megtalálható fasorok eredetük szerinti eloszlása meglepően érdekes adatokat mutatott meg számomra. A településen fellelhető külterületi fasorok nagy része újonnan telepített fasorok alkotják 58%-ban. Emellett még nagyon kedvező, hogy 28%-ban fennmaradtak az egykori uradalom fasorai uradalmi birtok határon és a települések között vezető úton és szántóterületeken. A fellelhető fasorok újra telepített egykori uradalmi vagy szocialista nagyüzemi fasor helyén 10%-ban jelennek meg köztük és

16. ábra Jelenlegi fasorok, fás sávok eredete szerinti eloszlása (Forrás: Saját ábra)

eredeti szocialista nagyüzem idején telepített fasorok mindösszesen csak 4%-ban jelennek meg a zöldinfrastruktúra hálózatban.

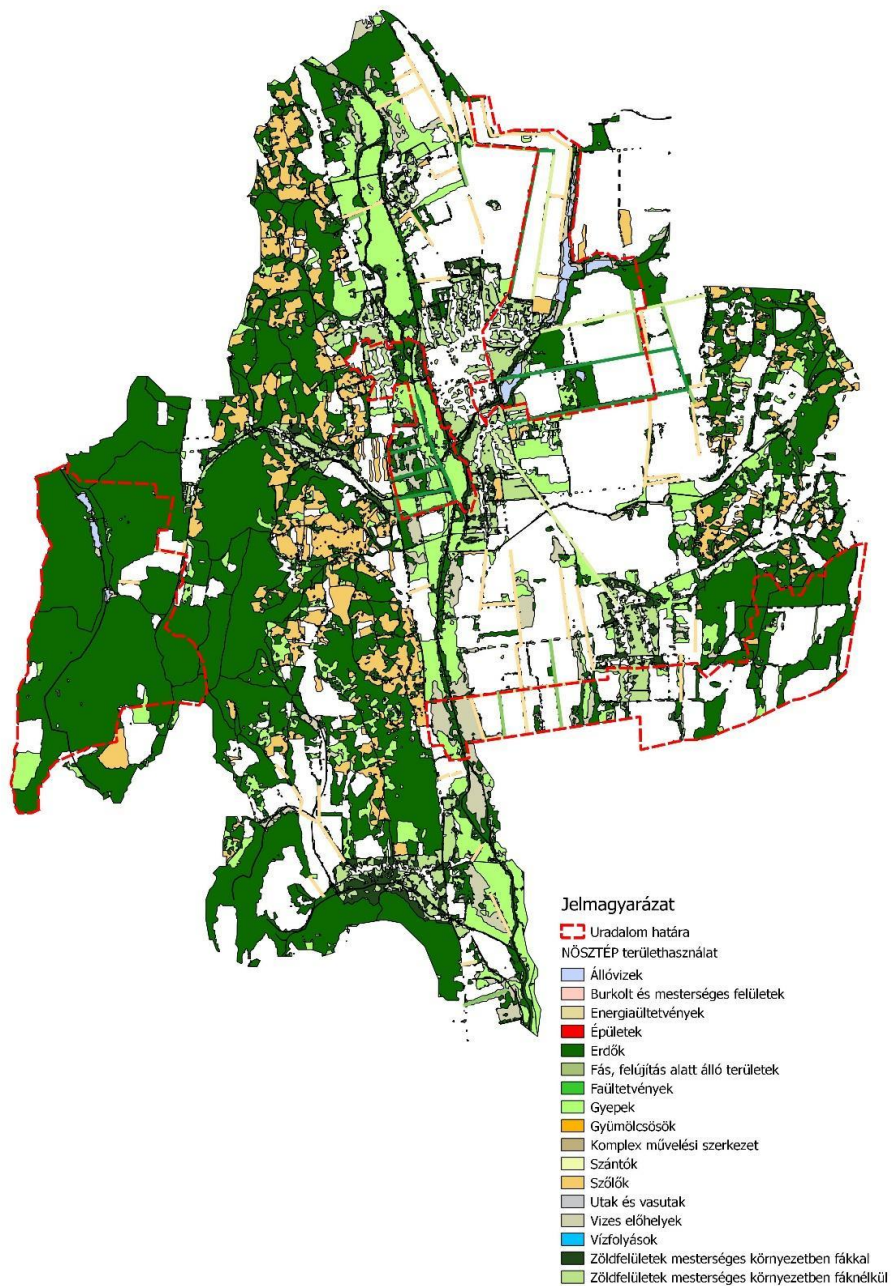
A település tájszerkezetéből eltűnt fasorok nagy része szocialista nagyüzemi fasor. A rendszerváltás után a gazdálkodók már nem voltak elkötelezettek a tájgazdálkodás iránt. A 2000-es évek óta folyamatosan tűntek el a nagyüzemi gazdálkodás idején ültetett fasorok nagyrésze és így felborultak a parcellaszerkezetek is a fasorok eltűnése végett. A monokultúrás táblák kialakítása miatt nem preferálták a gazdálkodók az útban lévő fasorokat. Így tűnt el a tájszerkezetből 41,6%-a fasoroknak Zalaszentgróton. Sajnálatos módon az egykori uradalmi eredetű fasorok 8,7 %-ban tűntek el a település zöldinfrastruktúrájából. Holott ezek identitást képző elemként megjelenhettek volna tájban mind az eltűnt uradalmi és szocialista nagyüzem idején telepített fasorok.

5. Zöldinfrastruktúra elemek

5.1. Jelenlegi zöldinfrastruktúra hálózat elemzése

A jelenlegi zöldinfrastruktúra hálózat elemzéséhez a Nemzeti Ökoszisztéma Szolgáltatás térkép adatállományát vettem figyelembe az elemzéshez, valamint a jelenlegi területhasználat térképét. A vizsgált település zöldinfrastruktúra hálózat szempontjából kiváló helyzetben van. A zöldinfrastruktúra 63,2%-ban jelenik meg a közigazgatási határ területéhez viszonyítva.

17. ábra Zöldinfrastruktúra-hálózat térkép (Forrás: Saját ábra)

A nagy zöldfelületi intenzitás a nagy kiterjedésű külterületekből fakadóan ered a településnek. A zöldinfrastruktúrában az állandó elemeket vettem figyelembe a zöld- és

19. ábra Zöld- és kékinfrastruktúra elemek aránya (Forrás: Saját ábra)

kék-infrastruktúra elemeket. Területhasználati kategóriák, amik ide tartoznak az erdő, gyep, komplex művelésű területek, városi zöldfelületek, vizenyős területek, vízfolyások és állóvizek szerepelnek az elemzendő használatok között. Az erdő területek nagy része a Zala Erdő Zrt. fenntartása alá tartozik azon belül a zalacsányi körzethez, mint üzemi erdő területek. A struktúrában az erdő területek 58%-ban jelennek meg a zöldinfrastruktúra hálózatban. Az üzemi erdők vannak jelen nagyrészt, de a felhagyott területeken megindult szukcessziós folyamatok miatt. A területhasználatok között a második legnagyobb a gyep jelenléte 17%-ban. Gyep koncentrálnak a Zala-völgyére és hozzá kapcsolódó patak vízgyűjtő területek mentén kialakult nedves gyep. és közel eső területeken lelhetőek fel nem nagy kiterjedésben. A betelepített zöldfelületek aránya is viszonylag magas 8%-kal, emellett még a vizenyős területek aránya is 5%-ban

18. ábra Zöld- és kékinfrastruktúra elemek aránya (Forrás: Saját ábra)

megjelenik a maradék százalékban pedig az álló- és folyóvizek erősítik a zöldinfrastruktúra hálózatát Zalaszentgrótnak.

5.2. Történeti zöldinfrastruktúra hálózat feltárása

Történeti zöldinfrastruktúrának nevezem azt, ami történeti jelentőségű zöldinfrastruktúra elemekből épül fel a vizsgálati területen. Történeti zöldinfrastruktúra elemnek tekintem a történeti tájhasználatokat ebből kiemeltem a gyepterületeket, erdő és komplex művelésű területeket. Történeti jelentőségű fasorokat is ebbe a kategóriába sorolom. A fellelhető fasorokból csak a fennmaradt uradalmi eredetű és a szocialista nagyüzem idején telepített és fennmaradt fasorokat tekintem ebben a kategóriában. Zöldinfrastruktúra mellett még a kékinfrastruktúrából a völgyzáró gátolással kialakított egykori uradalmi halastavakat.

Történeti zöldinfrastruktúra elemek állandósult történeti táj használatai gyepterületekben 296 ha-on jelennek meg a településen, amik a Zala-folyó völgyére koncentrálnak. Területi kiterjedésében a település közigazgatási határához képest 3,9%-ban jelenik meg a tájstruktúrában mint, értékes zöldinfrastruktúra elem. Az erdőterületek 356 ha-on van jelen a zöldinfrastruktúra hálózatban, mint történeti tájhasználat. Ezek a területek az egykori uradalom területére koncentrálnak a Dabronyi-majorság és a Jankaházi-majorság területéhez. A település határához képest 5%-ban jelenik meg a zöldinfrastruktúra szerkezetében. A komplex művelésű területek 300 ha-on megtalálhatóak a tájszerkezetében mint, történeti zöldinfrastruktúra elem. A közigazgatási határához mérten 3,9%-ban jelenik meg a struktúrában.

Történeti fasorok az egykori uradalom idejében ültetettek 13,7 km hosszúságban figyelhetőek meg A szocialista nagyüzem idejéből fennmaradt fasorok hossza 5,2 km. A település zöldinfrastruktúra hálózatában történeti eredetű fasorok hossza 18,9 km hosszúságban lelhető fel. A fasor elemzés alapján a jelenlegi fasor állományhoz képest, ami megjelenik a zöldinfrastruktúrában 38%-a.

A történeti kékinfrastruktúra 25-ha-on jelenik meg a tájszerkezetében. A település közigazgatásihatárához mérten 0,6%-ban jelenik meg a zöldinfrastruktúra hálózatban. A vizsgálati területen meghatározó identitást is képző elemként jelenik meg a tájstruktúrájában és zöldinfrastruktúra felépítésben és szerkezetében.

6. Batthyány uradalmi nagybirtok gazdálkodás örökségei

6.1. Fennmaradt történeti tájhasználati

A Batthyány-uradalom állandósult területeinek lehatárolása a vetőtérkép és a kataszteri térkép alapján történt, amely összesen 1741,7 hektárt ölel fel. Ez a terület Zalaszentgrót jelenlegi közigazgatási területének 22,6%-át teszi ki. Az egykori uradalmi birtokon belül külön elemzés tárgyát képezte a stabil, történetileg állandósult tájhasználati formák jelenléte és aránya. A vizsgált szántóterületeken belül a stabilitási arány 5,8%-ot tett ki. Az uradalomhoz tartozó stabil szántók Jankaháza térségében, az egykori „Sóstó” elnevezésű birtok részen található. A zalaszentgróti uradalmi területeken belül a „Csalit”, az „Asszonygáti” és a „Kertalja” dűlőkben is azonosíthatók stabil mezőgazdasági használatú területek.

A hajdani uradalom területén fennmaradt erdőborítás aránya 9,1%, amely a Dabronyi uradalmi rész „Piros oldal”, „Bivaly sűrű” és „Angyallap” nevű erdőrészeiben, továbbá a Jankaházi uradalmi terület „Hótó” nevű erdőrészében maradt fenn.

A hajdani uradalmi gyepterületek napjainkban 5,7%-os arányban vannak jelen. Stabil gyepterület a zalaszentgróti uradalmi térség „Zalaszentgróti rét” területén, valamint a Jankaházi uradalmi egység „Beláta” és „Látókalja” elnevezésű térségeiben figyelhető meg.

Az uradalmi területek tájhasználati stabilitása némileg magasabb értéket mutat, mint Zalaszentgrót teljes területére vonatkozó átlagos arány. A táblázat adatai alapján megállapítható, hogy az allodiális uradalmi területeken belül az erdőborítás stabilitása jelentősen magasabb (több mint kétszeres) a település egészéhez viszonyítva, míg a szántó- és gyepterületek némileg nagyobb változékonyságot mutatnak.

6.2. Fennmaradt zöldinfrastruktúra elemei

Az uradalmi gazdálkodás idejéből fennmaradt zöldinfrastruktúra elemek a fasorok a történeti tájhasználatként megjelenő erdő és gyepterületek járulnak hozzá a zöldinfrastruktúrához.

A történeti térképek és helyszíni vizsgálatok alapján megállapítható, hogy az egykori Batthyány-uradalom időszakából származó, tudatos tájszépítési szemlélet

mentén létesített fasorok jelenleg összesen mintegy 13,7 kilométer hosszúságban maradtak fenn a vizsgált területen. Ezek a fasorok elsősorban a kastélyhoz és más uradalmi központokhoz vezető utak mentén, illetve egyes mezőgazdasági és gazdasági funkciót ellátó egységek határán kerültek kialakításra, így fontos tájképi, ökológiai és közlekedési szerepet tölthettek be.

A szocialista korszak mezőgazdasági nagyüzemeinek idején létesített, jellemzően funkcionális célokat szolgáló fasorok – amelyek gyakran szélfogó, vagy a mezőgazdasági táblák elhatárolását segítő szerepkörben jelentek meg – jelenleg összesen 5,2 kilométer hosszúságban azonosíthatók a tájban. Bár ezek a fasorok nem rendelkeznek a történeti uradalmi idők esztétikai és tájképi jelentőségével, zöldinfrastruktúra szempontjából hasonló ökológiai értéket képviselnek.

Összesítve a település zöldinfrastruktúra-hálózatában jelenleg 18,9 kilométer hosszúságban lelhetők fel olyan fasorok, amelyek történeti eredetűnek tekinthetők, azaz az uradalmi korszakból vagy a szocialista időszakból származnak. A fasorállomány részletes vizsgálata alapján megállapítható, hogy ezek a történeti eredetű elemek a jelenlegi, a zöldinfrastruktúrában megjelenő teljes fasor hálózat mintegy 38%-át teszik ki. Ez az arány jól mutatja, hogy a múltbeli tájhasználati és településszerkezeti elemek máig meghatározó szerepet töltenek be a zöldfelületi rendszerben, hozzájárulva a tájkarakter fenntartásához és az ökológiai hálózat folytonosságához.

A történeti zöldinfrastruktúra-elemek közé tartozó, állandósult tájhasználati formák – elsősorban gyepterületek – Zalaszentgrót közigazgatási területén összesen mintegy 296 hektáron fordulnak elő, ebből 45,2 hektár uradalmi területen fordul elő. Ezek a gyepek borítású területek túlnyomórészt a Zala-folyó völgyében, illetve annak közvetlen környezetében koncentrálódnak, ahol a kedvező vízellátottság, a sík domborzati viszonyok és a hagyományos mezőgazdasági gyakorlat lehetővé tették e tájhasználati forma hosszú távú fennmaradását. A teljes közigazgatási területhez viszonyítva ezek a gyepek a tájszerkezet mintegy 3,9%-át teszik ki, és értékes zöldinfrastruktúra-elemként azonosíthatók mind ökológiai, mind kultúrtörténeti szempontból.

Az erdőterületek – mint a történeti tájhasználat és a zöldinfrastruktúra szerves részét képező elemek – jelenleg 356 hektáron vannak jelen a vizsgált térségben és ebből az egykori uradalom területén 206 hektár stabil erdő terület található. Ezek túlnyomó többsége az egykori uradalmi központokhoz, különösen a Dabronyi-majorság, valamint

a Jankaházi-majorság területéhez kapcsolódik. Az erdők a település teljes közigazgatási területének 5%-át fedik le, hozzájárulva a biodiverzitás fenntartásához, a mikroklimatikus viszonyok kiegyenlítéséhez, valamint a tájtörténeti örökség megőrzéséhez.

A történeti eredetű kékinfrastruktúra – elsősorban természetes és mesterséges víztestek, tavak, csatornák és vízfolyások formájában – mintegy 25 hektáron van jelen a vizsgált tájszerkezetben. A teljes közigazgatási területhez viszonyított arányuk 0,6%, mégis jelentőségük túlmutat területi kiterjedésükön. E vízi elemek ugyanis nemcsak ökológiai folyosóként funkcionálnak, hanem meghatározó tájkarakter-formáló és identitásképző szerepet is betöltenek, ezáltal alapvető fontosságúak a zöldinfrastruktúra-hálózat működése és a történeti táj rekonstrukciója szempontjából is.

6.3.Fennmaradt építészeti örökségei

A fennmaradt építészeti örökségeinek gyűjteményét (lásd:1.táblázat) ebben a táblázatban vannak összegyűjtve. Fennmaradt majorsága az uradalomnak mindössze egy maradt fenn, de abból is csak egy istálló szárny és nem az eredeti állapotában. A kastély épülete a városban a Zala-folyó partján. Funkcióváltással tartják fenn az épületet gyógypedagógiai intézményként működik. A kastély kert is nyomokban maradt fenn az eredeti állapotában a főbejárat előtt a kocs út környezetében őrzi jelenleg is a régi kert formáját a többi részén pedig nem vehető ki az egykori sétány nyomvonala sem. A kiskastély épülete, az uradalmi istálló épülete maradt fenn még napjainkban is. Funkcióváltással őrizték meg az épületek fenn maradását. Az egykori istálló helyén vendéglátó egységek, szolgáltató egységek és rendezvényter található. A kiskastély épületében pedig lakófunkció és helytörténeti kiállítás nézhető meg *(1.melléklet)*.

6.4.Eltűnt uradalmi eredetű tájelemek

Az eltűnt uradalmi eredetű tájelemeket (lásd:1.táblázat) vannak összegyűjtve. Az uradalom hét majorságából hat teljesen elveszett. A dabronyi majorságok a szocialista nagyüzemi gazdálkodás idején még használták az épületeket, ahol állattartás folyt és gyümölcsstermesztés. 1983-ban az Állami Gazdaság ezt az üzemegységet lebontotta az állattartáshoz kapcsolódó épületek, mivel Szalapán (Apsán) elkészült a 800 férőhelyes marhaistálló (Szabó 2023). Így tűnt el a tájból három major együttes. A Katalin-major és Csalit-major elbontásra került és a városiszövet részévé vált az idők során. A Szentpéter-major és az Új-major már a termelőszövetkezetek idején eltűnt a tájszerkezetéből. Egykoron az uradalmi időkben telepített fasorok 7,9 km hosszan eltűnt a tájstruktúrájából.

7.Szocialista nagyüzemi gazdálkodás örökségei

7.1.Fennmaradt zöldinfrastruktúra elemei

A szocialista nagyüzemek idejéből fennmaradt zöldinfrastruktúra elemek nem nagy számban lelhetők már fel a tájszerkezetében. Az infrastruktúra elemekből legfőképp a történeti eredetűek maradtak fenn mint, például a fasorok, amik a szocializmus idején telepítettek. Ezek a fasorok a jelenleg is fellelhető fasoroknak 10%-át képezik. A zöldinfrastruktúra elemek eltűnése a tájból a jelenlegi nagyüzemi gazdálkodásból fakad. A jelenlegi gazdálkodás az egykori parcella szerkezetet, amiben termeltek a szocialista nagyüzem idején, ahol lehet felszámolják a gazdák és nagytablás művelésre törekednek. A kialakítások során a zöldinfrastruktúra elemek gondolok itt fasorokra, mezővédő erdősávra, gyepes sávokra és bokorsorokra. Ezek eltűnése a tájból nem csak a táj sérülését okozzák vagy a tájszerkezet felborulását, hanem történetiségének elvesztését is *(1.melléklet)*.

7.2.Fennmaradt építészeti örökségei

Fennmaradt építészeti örökségei a termelőszövetkezetnek és az állami gazdaságnak az üzem egységei, telephelyei. A termelőszövetkezet üzem egységei, amik fennmaradtak ma már magántulajdonban vannak vagy cégek alakultak a helyükön. Az Új Barázda termelőszövetkezet központi telephelye ma már agrokémiai és terménykereskedelmi cég üzemelteti. A túskeszenteperai telephelyen pedig egy magánszemély pulyka tartással foglalkozik a kisebbik telephelyen pedig a Zala-Cereália üzemeltet csirketelepet. A Haladás Termelőszövetkezet telephelyét ma már magánkézben van és sertés tartás folyik itt. Az egykori Rákóczi-Termelőszövetkezet helyén, ami az egykori uradalmi-majorság is volt ma Állattartás folyik pulyka és szarvasmarha hizlalás. A zalakoppányi termelőszövetkezet a Zala-Cereália cég kezében van és itt is hízó csirke nevelés folyik. Az épületek nagyrésze is hasonló állapotban lelhető fel, mint a termelőszövetkezet idejében. A telephelyek másik része pedig felújításra kerültek vagy magán és pályázati tőkén keresztül. A telepi struktúra kismértékben tudott változni, mert az egykori épületek és épületegyüttesek nem kerültek lebontásra. Az Állami Gazdaság üzemegységeiből a Téglagyár épülete, Szeszüzem, Sajtgyár, Borpince, Hűtőház, Államigazdaság gépállomása, Csomagoló üzem és az Apsai-tenészteti telep. Az üzemegységek nagyrésze magánkézben van és sok helyen már nem folytatnak hasonló gazdálkodást mind akkor. Az állapota az épületek nagyrészenek hanyatlak a kihasználatlanságból kifolyólag *(1. melléklet)*.

8. Vizsgálatok összegzése és értékelése

A város területe és környezete, természeti értékei és tájhasználati szempontból is sokszínűséget mutat, ahol a történeti tájszerkezet, történeti zöldinfrastruktúra elemek, és természetvédelmi területek és a tájértékei hozzájárulnak.

A térség domborzati viszonyai és földtani adottságai alapján meghatározza a mezőgazdaság jelenlétét a település tájszerkezetében. Az éghajlati adottságok is megfelelőek a gazdálkodásra és nem hiába alakult ki ekkor mezőgazdasági élet a településen. Meghatározta az itt élő lakosság mindennapjait. A vízrajzi adottságai is igen meghatározóak a településnek a település szerkezetet ketté vágja a települést a Zala-folyó és ezáltal egy értékes gyepterületek alakultak ki és maradtak fent.

A terület jelentős része országos ökológia hálózathoz tartozik, ami azt jelenti, hogy kulcsfontosságú ökológiai folyosóként és előhelyként funkcionál a vízfolyások és erdőfoltok mentén. A Natura 2000 hálózat jelenléte szintén meghatározó a jelölő élőhelyek között szerepelnek mocsárrétek, láptavak, kaszálórétek és égerligetek. Ezzel járulnak hozzá a terület magas ökológiai értékéhez. Ezen kívül még az ex lege védelem alatt álló területek is kiemelkedően fontosak a tájszerkezetben.

Zalaszentgrót zöldinfrastruktúrája számoselőnyvel rendelkezik. A természetes és természetközeli élőhelyek jelenléte, valamint ezek hálózatos kapcsolódása kiváló lehetőséget biztosít az ökológiai funkciók fenntartására. A történeti tájhasználat, különösen az egykori uradalmi gazdálkodás és a szocialista nagyüzemi gazdálkodás öröksége olyan táji elemeket hagyott maga után, amelyek mai is a zöldinfrastruktúra szerves részét képezik.

Ugyanakkor a gyengeségek is jelen vannak. Az élőhelyek térbeli elaprózottsága, különösen az intenzív szántóföldi művelés miatt, akadályozhatja a fajok szabad mozgását és csökkenti a táj ökológiai kohézióját. A lápterületek kiterjedése kicsi, és egyes esetekben a természetes vízháztartás megváltozása veszélyezteti fennmaradásukat. Emellett a természetvédelmi szempontból értékes elemek a források és lápok kevésbé ismertek és nem mindig részesülnek megfelelő kezelési és fenntartási figyelemben.

A jövőre nézve komoly lehetőséget jelenthetnek a Natura 2000 területekhez kapcsolódó fenntartási és fejlesztési tervek és programok, valamint a fenntartható fejlesztési programok. Az ökoturizmus fejlesztése például a védett madarak megfigyelése vagy a helyi növényzeti értékek bemutatása, hozzájárulhat a természeti értékek

társadalmi elismertetéséhez. További potenciált jelentenek a zöldinfrastruktúra- elemek pályázatokkal támogatott helyreállítása és fejlesztése.

A legnagyobb veszélyt a klímaváltozás, az invazív fajok térnyerése, valamint az intenzív gazdasági tevékenységek jelenthetik, amelyek a hosszú távon az ökoszisztéma szolgáltatás leromlását eredményezheti. A táj ökológiai egyensúlyának fenntartása így csak komplex, tudatos és hosszú távra szóló zöldinfrastruktúra menedzsmenttel biztosítható.

A tájszerkezet alakulásának összefoglalása Zalaszentgrót térségében az elmúlt 160 év során igen részletes képet ad a földhasználati változásokról, amelyek szorosan összefüggenek a történelmi és gazdasági és társadalmi folyamatokkal.

A vizsgálat időszakok során a tájhasználat alakulása jól tükrözi a gazdaságtörténelmi változásokat a mezővárosi földműveléstől az uradalmi sokrétű gazdálkodáson át a szocialista nagyüzemi termelésig, majd a rendszerváltást követő átalakulásokig. A mai tájszerkezet az intenzív termelés és a visszahúzódó hagyományos művelési formák kettőségét mutatja. Az egykori sokszínű, változatos mozaikos tájszerkezet homogenizálódott, miközben egyes természetközeli előhelyek részben visszahódították a felhagyott területeket. Ez a dinamika jól érzékelteti az emberi beavatkozás és a természetes folyamatok egymásra hatását a táj fejlődésében.

A parcella szerkezet elemzés és történelmi alakulásának megfigyelése az uradalmi vetőtervi térkép és Habsburg-birodalom kataszteri térképe alapján készült el. Az uradalmi parcellaszerkezet jelentős része ma is fennmaradt a településen különösen a dabronyi, csaliti, zrinyii és jankaházi majorságok területén. Eredetileg jellemzőek voltak a nagytáblás szántók, illetve a paraszti szalagparcellák, utóbbiak mára eltűntek, helyüket monokultúrás nagyüzemi gazdálkodásra alkalmas szántók alakultak ki.

A szocializmus időszakában Zalaszentgróton nem történt jelentős mezőgazdasági parcellaszerkezet változás, mivel nem álltak rendelkezésre olyan összefüggő mezőgazdasági területek, ahol ki lehetett volna alakítani nagyüzemi táblákat. Ezért volt esélye, hogy a hajdani uradalmi szerkezet fennmaradhasson több helyen a település tájszerkezetében. A dabronyi területeken fennmaradtak a dűlőutak és így rajzolódnak ki az egykori mezsgyék. A csaliti- majorság területén a szerkezet jól kiismerhető, de a kárpótlás idején feldarabolódott táblák alakultak ki, de dűlőutak fennmaradtak és a határok. A zrinyii- majorságnál a kiosztás fennmaradt, de itt is feldarabolódtak a parcellák

több kisebb területre. A jankaházi- dűlőben a nyugati oldalon őrzi történeti parcellaszerkezetet míg a keleti részen átalakult.

Összeségében elmondható, hogy a szocialista időszak nem gyakorolt meghatározó hatást a történeti parcellaszerkezetekre, így az egykori uradalmi birtokok jól azonosíthatóak a mai tájszerkezetben. a jelenlegi nagyüzemi gazdálkodás viszont már komoly veszélyt jelent a fennmaradásukra, ezért azok védelme fontos lesz.

A fasorok vizsgálata térképi és archív légi felvételek alapján történt meg. A jelenleg fellelhető fasorok hossza fele, ami megjelent egykor a tájváltozások során. Ez alapján az is kiderül, hogy településen egykoron fellelhető fasorokból eltűntek meghaladja a fennmaradt állományt.

A fennmaradt fasorok több, mint fele újonnan telepített, míg a történeti fasorok és fás sávok fele az uradalmi időszakból származik. Ezen kívül 10%-ban újra telepített történeti eredetű fasor jelenik meg és a szocialista nagyüzemi időszakban telepített fasorok pedig csak 4%-ban jelennek már meg a jelenlegi tájszerkezetében.

9. Jelenlegi zöldinfrastruktúra hálózat értékelése

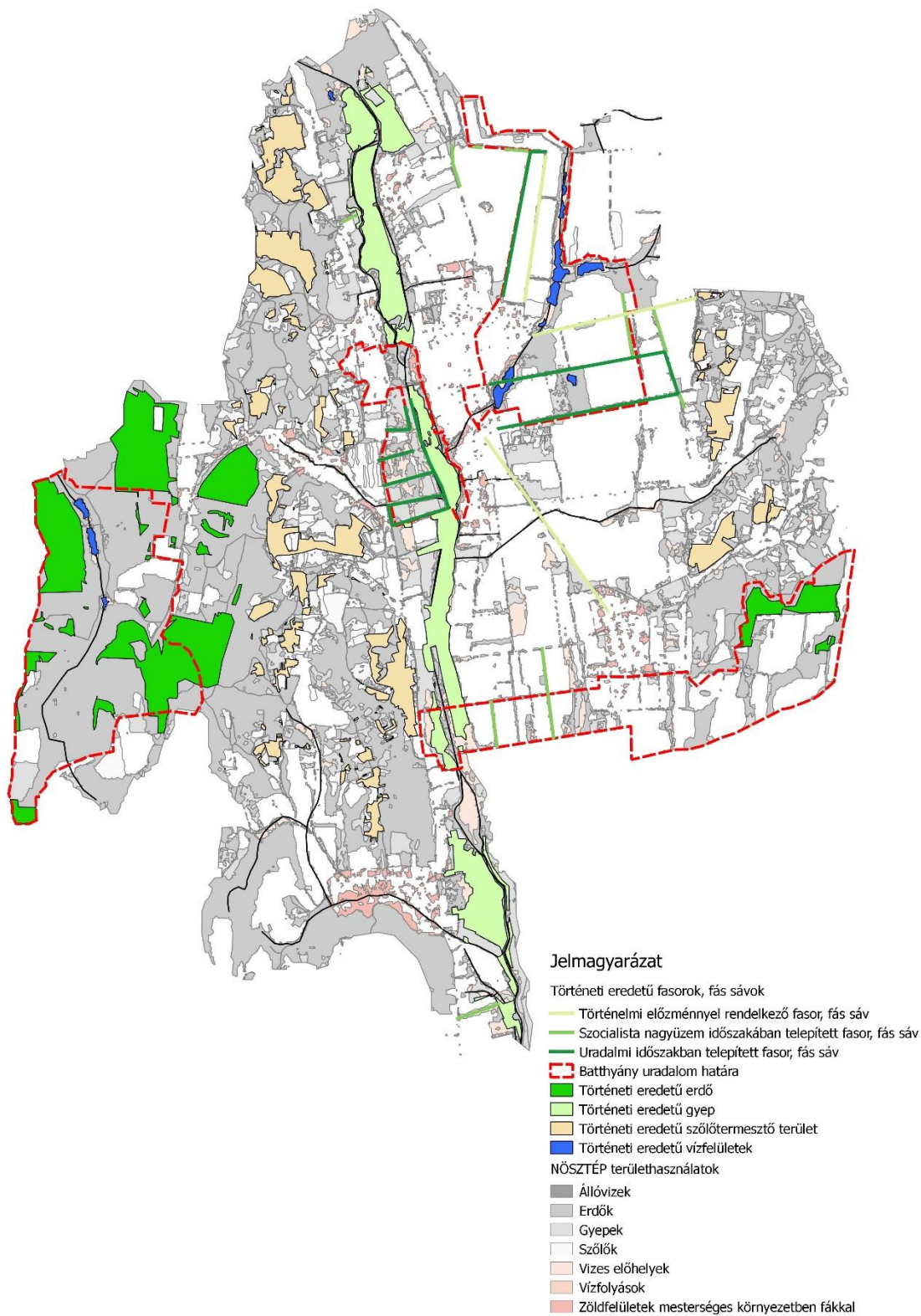
A zöldinfrastruktúra jelenlegi állapotát a Nemzeti Ökosisztéma Szolgáltatás térkép alapján értékeltem. A település területének 63,2%-át zöldinfrastruktúra elemek borítják. Ezen belül az állandó elemek, mint az erdők (58%), gyepek (17%), vizenyős területek, városi zöldfelületek (8%), valamint vízfolyások és állóvizek képezik a szerkezet alapját. Az erdők főként üzemi erdőként vannak nyilvántartva (Zalaerdő Zrt.), emellett megjelentek másodlagos erdők is a felhagyott területeken. A gyepek elsősorban a Zala-völgy és mellékvízgyűjtői mentén találhatóak, míg a kisebb zöld- és kékfelületek is jelentős ökológiai funkciót látnak el. A zöldinfrastruktúra hálózatossága a település keleti részén minimálisan jelenik meg így az ökológia átjárhatóságot csökkenti. A szántóterületek zöldinfrastruktúra hálózata emiatt szegényes, valamint ezek ökológiai hiányosságokat és károkat okoznak az ökosisztéma szolgáltatásokban. A települési területek pedig településszegély nélkül kapcsolódnak külterületi tájhasználatokhoz. A zöldinfrastruktúrában dominanciát mutatnak a fás társulások. A gyepterületek is koncentrálnak a Zala-folyó völgyére. Ezek a gyepterületek nagyon értékes társulásokat tartanak fenn a kezelési terv szerint. Komplex művelésű területek aránya csökkenőben van a zöldinfrastruktúrában felhagyások miatt.

A történeti zöldinfrastruktúra elemzése során azok a tájelemek kerültek vizsgálat alá, amelyek történeti térképeken és forrásokban már korábban is jelen voltak: gyepterületek, erdők, komplex művelésű területek, fasorok és halastavak. A történeti gyepterületek 296 ha-on (3,9%), az erdők 356 ha-on (5%), a komplex művelésű területek 300 ha-on (3,9%) vannak jelen. A fennmaradt történeti fasorok összesen 18,9 km hosszban találhatóak meg, amely a jelenlegi állomány 38%-át teszi ki. A történeti kékinfrastruktúra – elsősorban az uradalmi halastavak – 25 ha területet fed le, ami 0,6%-ot jelent.

Történeti zöldinfrastruktúra elemek között még megjelenik a történeti fasor, fás sáv elemzés alapján a történeti fasorok és történetielőzménnyel rendelkezők. A történeti fasorok értékes elemei a struktúrának. A fellehető fasorok állapota megnyugtatóak, de vannak fejlesztésre és felújításra szorulók is.

A történeti eredetű vízfelületek is számottevőek a településen. Az uradalmi eredetű halastavak összesen a településen kilenc darab található. Fontos részét képezik a hálózatnak ökológiai szempontból is.

20. ábra Történelmi zöldinfrastruktúra térkép (Forrás: Saját ábra)

10.Következtetések

A vizsgálati és értékelési munkarészek után következtetéseket lehet levonni az adathalmazokból. Táj történeti elemzés alapján megfigyelhető az uradalmi területeken a tíz időállapotban tizenegy területhasználat fordult elő. Az erdő területhasználat folyamatos növekedést mutatna, de 1926-2000-es évek között kevésbé magas az aránya az erdőterületeknek a gyümölcsösök miatt. Napjainkban a gyümölcsös és a szőlőterületek minimálisan jelennek meg napjainkban a területhasználatban. A gyepterületek aránya egyharmadára csökkent. A kivont területek aránya pedig háromszorosára nőtt a hajdani uradalmi területeken. Az elemzések alapján kimutatható, hogy a változékonyak az uradalmi területek és az évszázadok során megannyi területhasználat változott, de sok védettségre érdemes történeti tájhasználati területet meg kell, hogy védjek a településen és ezért is fontos a javaslataimba való beépítése ennek a résznek is.

A zöldinfrastruktúra hálózata a településnek a nagy külterülete miatt nagyon kedvező 63,2%-ban van jelen. A zöldinfrastruktúra hálózat a település nyugati oldalán helyezkedik el. a település szegélyhatás nem figyelhető meg a keleti részen közvetlen csatlakozik a művelésalól kivett területek a külterületi tájhasználatokkal. A keleti részen a településnek az évtizedek során eltűntek a zöldinfrastruktúra elemei a tájszerkezetből. Történeti zöldinfrastruktúra elemi teszik értékesség a település zöldinfrastruktúráját a történeti tájhasználatok, a történeti fasorosok, fás sávok és történeti vízfelületek. Ezekből a szempontokból kiderül, hogy település zöldinfrastruktúra hálózata sok történeti elemet tartalmaz és fennmaradásért ki kell dolgozni egy jó védelmi tervet a megőrzésük érdekében.

A parcella szerkezet elemzés alapján pedig kiderül a kutatásból, hogy a hajdani uradalmi parcellákat és dűlőútjait hasznosították a szocialista nagyüzemi gazdálkodó szervezetek a településen. Fennmaradásukat ez pecsételte meg mivel több részen az országban ez nem volt bevett szokás inkább a változás és a kapitalista rendszer maradványainak megszüntetése.

A fasor elemzés alapján is sok érdekes eredmény figyelhető meg. A településen az újonnan alakult fasorok aránya magas tehát következtethetünk arra, hogy fontos a településen élők számára a fasorok jelenléte a tájszerkezetben és a zöldinfrastruktúra hálózatban. A településen fellelhető fasorok közül vannak történeti jelentőségűek és

ezeknek a védelme és fejlesztése fontos lenne a fennmaradás érdekében. A javaslatcsomagok közt azért is szerepel a zöldinfrastruktúra hálózat fejlesztése és a fasorok védelme, valamint fejlesztési terveinek javalati része.

Az értékkataszter alapján azok a következtetések vonhatóak le, hogy sok értékes tájelem van jelen a szerkezetben, ezek nagyrésze védettséggel rendelkezik, de soknak nincs és lehet nem is tudnak róla. Az értékkataszter alapján el lehet indítani az eljárást és így legalább védelem hatálya alá kerülnek és fennmaradást biztosít számukra.

Az érték térkép alapján még megfogalmazható az is, hogy település szinte egész területén bukkannak fel értékes területek, értékek egyaránt. Az értékes területek és értékek is a javaslataim között nagy szerepet töltenek, majd a bemutatás terén.

11. Javaslatok

A Zalaszentgrót közigazgatási területére az alábbiakban megfogalmazott javaslatcsomag az uradalmi és szocialista nagyüzemi gazdálkodás emlékeiként fennmaradt történeti tájhasználatok, parcellaszerkezet, valamint épített és természeti örökség megőrzését (védetté nyilvánítását, fasorok kezelését), helyreállítását, valamint bemutatása céljából három agrártörténeti tematikus útvonal kialakítását szolgáló javaslatokat tartalmaz.

11.1. Agrártörténeti-uradalmi értékek védetté nyilvánítása

A védelemi javaslat kidolgozása előtt reflektálnék a jogszabályi háttérre, ami szabályozza az egyedi tájértékek nyilvántartásba vételének szakaszait.

Az alapvető törvényi szabályozás, ami hatályos ezekben az ügyekben az 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről. A törvény meghatározó célja többek között a természeti, táji értékek és területek, valamint azok ökológiai rendszerének és diverzitásának általános védelme, helyreállítása és fenntartása (INT-05).

A törvény 6.§ 2-3. bekezdése szerint a tájhasznosítás során gondoskodni kell az egyedi tájértékek fennmaradásáról. Egyedi tájértéknek minősül az adott tájra jellemző természeti érték, képződmény vagy emberi beavatkozás létrehozott tájjelleget meghatározó elem, amelyek történelmi, kultúrtörténeti, természeti és tudományos vagy esetleg esztétikai szempontból a társadalom számára nagy jelentőséggel bírnak. (INT-05)

A törvény pedig megjelöli az eljáró szervet a nyilvántartásba vételhez, az egyedi tájértékek esetében a nemzeti park igazgatóságokat. Kutatási területemen a Balaton-Felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság az eljáró szerv. 2025 tavaszán egyeztetést folytattam a Nemzeti Park Igazgatóság munkatársaival és adatforrások kérése (a településen felmért egyedi tájérték katasztert szerettem volna elkérni) felmerült, hogy nem készült még el a területről a felmérés. Mivel a kutatásom érintette az értékek felmérését és összegyűjtését a területen, akkor eldöntöttem, hogy úgy készítem el Zalaszentgrót agrártörténeti emlékeinek felmérését, hogy alapul szolgáljon a Nemzeti Park Igazgatóság munkatársainak a nyilvántartásba vételi eljárás elindításához.

Az egyedi tájérték nyilvántartásba-vételi eljárás indításához szükséges adatokat és lépéseit az alábbiakban összegyűjtöttem Tóth et al. (2012, INT-06) alapján: Az egyedi

tájértékek helyét meg kell határozni, hogy hol találhatóak, mekkora ezek kiterjedése és melyek az érintett helyrajzi számok, amiket érintene a védettség. A diplomatervemben elkészült tervlapok (04. tervlap: Érték térkép) és települési örökségeltár táblázatban (2. melléklet Értékkataszter táblázat Zalaszentgrót területére) szereplő adatok megfelelőek erre a célra. Meglévő adatok halmaza nem tér ki még a lehatárolásra mivel védelmi zóna sincs meghatározva csak ponttal a fellelhető helyük és így nem történt meg az érintett helyrajzi számok össze gyűjtése sem dolgozatomban. Az értékkataszter készítése során vizsgáltam a még nem védett természeti, agrártörténeti, ipartörténeti és épített kulturális örökségeket. Megállapítható, hogy a felmért értékek teljes mértékben alkalmasak/érdemesek arra, hogy egyedi tájértékként jelenjenek meg a nyilvántartásban. A tájértékeket körülvevő táj alkotóelemei vizsgálata is fontos a védelmi stratégia és fenntartási feladatok meghatározásában. Ezek a részek a dolgozat megalapozó munkarészeinél teljes mértékben ki vannak fejtve és alkalmazhatóak az eljárásban. A meglévő és nyilvántartásokban szereplő értékeket a kataszter elején gyűjtöttem össze megjelöléssel. Ezek nem is jelennek meg a térképen mivel az adatbázissok már tartalmazzák a hozzájuk tartozó fontos információkat.

Védelem alá helyezés miéértje pedig abban rejlik, hogy egy átfogó tájtörténeti, zöldinfrastruktúra, parcellaszerkezet, fasor és fássáv és egy értékkataszter felmérés értékelése alapján kerültek elő olyan tájértékek, amik nem állnak védelem alatt. A fennmaradásuk érdekében fontosnak tartottam ennek a javaslatnak a kidolgozását.

Az értékkataszter (2. melléklet Értékkataszter táblázat Zalaszentgrót területére) készítése alatt a település közigazgatási határán belül 185 értéket gyűjtöttem össze különböző adatforrásokból és saját felmérésekből, kutatásokból. A 185 értékből 118 db áll helyi, országos vagy nemzetközi jelentőségű, műemléki vagy természetvédelmi oltalom alatt. A 67 védelem alatt nem álló érték pedig nagyrészt saját felmérés eredménye. Zalaszentgrót általam összeállított települési örökségeltára 2. mellékletben található (lásd: Értékkataszter táblázat Zalaszentgrót területére c. táblázatban)..

Az értékek összegyűjtésénél még elkülönítettem a dolgozat témája tekintetében fontos azon örökségi elemeket, amelyek még meghatározzák másfajta (pl. az agrártörténeti emlékek bemutatását célzó) javaslataimat is. Készítettem egy külön csak az agrártörténeti-uradalmi értékeket összegyűjtő táblázatot (lásd 1. melléklet: Agrártörténeti- uradalmi értékek katasztere táblázat). Ez a táblázat tartalmazza a

bemutatásra érdemes örökségi elemeket az agrártörténeti tematikus útvonal kijelöléséhez. Ezek lehetnek egyrészt az egykori uradalom vagy az uraság tevékenységéhez tartozó épületek, fasorok, tavak, vízkormányzási tárgyak stb., másrészt a szocialista nagyüzemi gazdálkodás idejéből fennmaradt termelőszövetkezeti épületek, fasorok, fás sávok, pincék és egyéb értékek, melyek meghatározóak Zalaszentgrót tájszerkezetében és egy fajta helyi identitást képeznek az itt élő emberekben.

Az agrártörténeti-uradalmi értékek táblázatában is szerepelnek olyan értékek, melyek már védettséget élveznek: ezek természeti örökség elemek, régészeti örökségi elemek és az épített kultúrtörténeti örökségi elemek. Az ezen kívül megjelenő értékek már a védelemre érdemes egyedi tájértékeként szerepelnek a táblázatban. Egyedi tájértékekben belül több kategória is megjelenik. Megjelennek agrártörténeti tájérték, ipartörténeti tájérték.

A védetté nyilvánításra érdemes uradalmi eredetű, illetve agrártörténeti tájértékek és a védetté nyilvánítás indoklása:

ET_1-es jelzet számú érték az **egykori Keszler Bernáth és Mór gőzmalmát** jegyzi. A malomról egy rövid leírás a településen meghatározó szerepet mai napig is betöltő malomépület a Zala-Cereália malomipari cég tulajdonában áll. Sok kutatás után kiderült, hogy nem rendelkezik semmiféle védelemmel az épület. Egy helytörténeti iratban olvastam róla 1904-ben alakult víz- és gőzerővel működtetett malomipari vállalat, ahol kereskedelmi és vámórléssel foglalkozott. Lisztet is exportáltak innen Ausztriába, Firenzébe és Triesztbe is. A malomépület az államosítást követően a Gabonaipari Vállalat tulajdonába került és teljesített szolgálatot. A privatizáció idején pedig magán emberek vásárolták ki és mai napig is termelés folyik a malomban. Mivel ennyi nehézségen keresztül átmenő épület nem alakult át és külső jegyeiben is hordozza az egykori állapotot érdemes legalább helyi műemléki védettségre *(1.kép)*.

ET_2-es jelzet számú érték a **Jankaházi-major** (ma Rákóczi MGTSZ) majorsági épületei. Ez az egyetlen uradalmi eredetű majorság, ami fennmaradt a napjainkig. A településen nyolc uradalmi majorság volt melyből hét elveszett. Ezért nagyon értékes a Jankaházi-major. A szocialista időszakban a zalaudvarnoki Rákóczi Mezőgazdasági Termelőszövetkezetként működött a majorban a szövetkezetesítés után. Napjainkban magánkézben van a majorság és állattenyésztés folyik benne *(2.kép)*.

ET_42-es jelzettel ellátott érték a **Uradalmi téglagyár**. A Téglyagyár uradalmi eredetű. A Batthyány uradalom gyártott egyedi nagyméretű írott téglát. A téglákon szereplő GBF felirat gróf Batthyány Ferenc, a GBI felirat gróf Batthyány Imre uraságokra utalnak. Jómagam is tartok otthon ezekből a téglákból. A téglagyár a Zalavölgyi Iparművek ZRt része volt, ami az uradalomhoz tartozott, amit pedig az uradalom vetőtervi térképen is megneveznek. Az téglagyár az államosítást követően az Állami Gazdasághoz került és itt gyártották a zalaszentgróti B30-as téglát, a zalaszentgróti hornyolt cserepet és a kisméretű téglát. Az agyagot az uradalom Csalit-majorság Asszonygáti-dűlőjének északnyugati részén termelték ki. Az **uradalmi agyagbánya** is lehet tájseb, de az idők során már a felhagyást követően a szukcessziós folyamatoknak köszönhetően a terület új növényborítottságot kapott. Az agyagbánya is történetiségével kiérdemelné az egyedi tájértékké nyilvánítást, ezért feljegyeztem, mint ipartörténeti tájérték **ET_44**-es jelzet számmal (3.kép).

Az **ET_50-65**-ig tartó jelzetszámok alatt lévő értékek is egyedi tájértéként jelennek meg a tájban, védelem alatt nem állnak. Ezek a védelemre érdemes értékek is uradalomhoz köthetőek. A tájtörténeti kutatások során az uradalmi területeken 1926-1941-között keletkezett **halastavak és vízkormányzási eszközeik** fontos tájértékek, mint történetiségük, kulturális és esztétikai szempontjukból. A két uradalmi központ területén átfolyó patakot völgyzáró gátolással duzzasztották vissza, így tavak alakultak ki. A két uradalmi a terület a Csalit-majorságnál a Nádas-patak és a Dabronyi-majorságnál pedig a Dötki-patak volt. A tavakat halgazdálkodási szempontból hasznosította a uradalom is és a szocialista nagyüzem idején is az Állami Gazdaság, napjainkban pedig a Tógazda nevű cég üzemelteti és tartja karban a tavakat (4.kép).

ET_66-67 jelzettel ellátott értékek pedig az **uradalmi fasorokra és fás sávokra** utalnak. A fasor és fás sáv elemzés során a településen kimutatásra kerültek a történeti és történeti előzménnyel rendelkező fasorok helyei és hosszai is. A Csalit- majorság határfásítása, ami biztosan mutatja, hogy uradalmi eredetű. Itt a fasor egyedeinek nagyságából ítélve is több mint 100 év feletti. Egységes fasort mutat ugyanazon faj egyedei (kocsányos tölgyek) alkotják.

A többi agrártörténeti tájérték, ami összegyűjtésre került a településen az pedig már nem köthető az uradalmi gazdálkodáshoz. A gémeskutak nem uradalmi területeken

maradtak fenn és a tájtörténeti kutatásból nem derült ki pontosan, hogy melyik időszakban keletkeztek.

A másik nagyobb érték csoport a szocialista nagyüzemi gazdálkodás hagyatéka a tájban. A szocialista nagyüzemi gazdálkodás a település életében és a tájalakulásban nagy szerepet játszott. Meghatározó volt a mezőgazdasági termelés és az így keletkezett üzemegységek épületei is. Ezek -noha építészeti értékük, igényességük többnyire elmarad az uradalmi épületétől- ma már, mint egy letűnt korszak lenyomatai/emlékei, mint egyedi tájértékek és agrártörténeti emlékek jelentőséggel bírnak. Ezen épületek és épületegyüttesek helyi műemlék védelmet kaphatnának a fennmaradás érdekében az utókor számára.

11.2. Uradalmi tölgyfásor védelmi és fejlesztési javaslata

A fásor és fás sáv elemzés során bizonyosodott be teljesen az a megállapításom, hogy a tölgyfásor uradalmi eredetű. Az uradalmi tölgyfásor, mint történeti fásor jelenik meg a tájszerkezetben. Történeti eredete a Batthyány uradalomhoz köthető, mivel a Csalit-majorsági rész határ fásításaként jelent meg a térképeken, mely kultúrtörténeti és tájképi értéket képvisel a tájszerkezetben. Meghatározó tájképi szerepe miatt jelentős történelmi lenyomat a tájstruktúrájában, olyan táj alkotóelem mely dokumentálja az egykori tájszerkezetet és szemlélteti a múlt tájhasználatát. Fontossága és kiemelése a javaslatok közé emiatt került bele, hogy fennmaradhasson és ezzel is gazdagítsa a zöldinfrastruktúra hálózat történeti elemeit.

21. ábra A zalaszentgróti védett uradalmi tölgyfásor állapot felmérése (Forrás: Saját ábra)

A fasort Zalaszentgrót Város Önkormányzata Képviselő-testületének a helyi jelentőségű természeti terület védetté nyilvánításáról szóló 16/2024.(XI.29) számú önkormányzati rendelete helyi védelem alá helyezte, a rendeletben „Tölgy fasor” néven tartja számon természetvédelmi területként. Ebben a rendeletben nem jelenik meg a fasor történeti feltárása csak az, hogy hol található, milyen egyedek alkotják és megemlítik, hogy mennyire egyedi vármegyei szinten is, mert máshol nem található ilyen fasor. Kezelési tervük szegényes csak általánosságában írja le mit kellene tenni velük (INT-07).

A javaslataimat a kezelési terv kiegészítésében és fejlesztési lehetőségekben fogom kifejezni. Javaslataim a kezelési terv kiegészítését és a fasor helyreállítását/megújítását célozzák, melyeket az alábbiakban fejtek ki:

A kezelési javaslatok megalapozásához 2025 nyarán elvégeztem az uradalmi tölgyfasor faegyedeinek állapotfelmérését *(lásd. 21 ábra és 3. melléklet)*. A fakataszter felmérés elkészítése segítséget nyújt a fadoktori kezelések megítélésére és előírásához. A fasor még meglévő 41 darab fa egyede egyedi azonosítóval lett felmérve így egyedenként ki lehet írni az esetleges fadoktori kezeléseket. A fakataszteri felmérés kitér a felmért egyedek eredetére is. A szemrevételezéssel történt felmérés alapján a fa egyedek állapota 19 egyednél kiváló, 18 jó és 2 pedig közepes értékelést kapott. A 2001-es sorszámú egyed koronájából el kell távolítani egy törött ág maradványát a további károk megelőzése érdekében *(5.kép)*. A 2009-es sorszámú egyednél pedig a törzsén található kéreg sérülés vett fel problémákat, a törzs korhadásnak indulhat így ezt takarással vagy sebkezeléssel kell védeni *(6.kép)*. A többi egyednél pedig általános kezeléseket javaslok a koronában található száraz ágakat lepucolni a közlekedés biztonság érdekében, mivel a fasor egy forgalmas út mellett áll *(7.kép)*.

A fasor egyedeinek pontos helyét térképesen ábrázoltam *(21.ábra)*, hogy az egyedek beazonosíthatósága egyszerű legyen. A térképi ábrázoláson pontokként jelöltem a Qgis fileban, aminek az attributum táblájában rögzítésre kerültek a fasorral kapcsolatos adatok is, így térinformatikai adatállománnyal is rendelkezik a fasor már.

Egyedekről fotó dokumentációt készítettem és ezt a mellékletben szerepeltetve összeszerkesztve az egyedek sorszámaival bemutatásra kerülnek a fa egyedek *(2 melléklet)*.

Az én általam készített települési örökségleltárban szerepel a fasor. Az önkormányzat védelem alá helyezte, mint helyi védett természetvédelmi terület. Ebben a

dokumentumban a készítőik által meg van az is állapítva, hogy vármegyei szinten is jelentős örökség, mivel csak itt található ilyen idős egyedekből álló fasor, ezért úgy gondolom, hogy megyei szinten is megállná helyét a megyei értéktárban is. Ezzel lehet biztosítani a fasor fennmaradását és esetleges felújítását is egy szervezett rekonstrukció keretében. A Zala megyei értéktárt átnézve nem találtam meg magát a fasort (INT-08).

A meglévő kezelési tervet ki kell egészíteni, mert csak általános kezelési feladatokat ír, minthogy a kaszálásokat és egy-két fasorral kapcsolatos instrukciót.

A kezelési terv kiegészítéseként fontos lenne a fák állapotának felmérése fakopp vizsgálattal és így belső problémákra is, ha van fény derülne. A fakataszter alapján a külsőleges morfológiai és küllemi bírálat megtörtént ez alapján kellene kezelési eljárásokat végezni a fákon. Két egyeden látható volt a felmérés idején, hogy nagyobb beavatkozás szükséges a fennmaradás érdekében ezeket az egyedeket meg jelöltem az előző fejezetben. Az egyedeket éves szinten kell monitorozni és folyamatosan figyelni az esetleges károsodásokat. Évenkénti kaszálást a fák körül kétszer elegendő. A fasor mivel út mellett helyezkedik el ezért kifejezetten oda kell figyelni a téli hónapokban a megfelelő érdesítő anyagok használatára gondolok itt a sótartalmú csúszásmentesítő anyagok mellőzése, kerülése erősen ajánlott. Az árok karbantartási feladatai pedig teljes mértékben kerülendők, mivel gyökerek átvágását eredményezné, amelyek a fák védő zónáján belül esne. Az esetleges közmű fejlesztésnél vagy javításnál előtérbe kell helyezni a fasor értékességét és kompromisszumos megoldásokkal megoldani a problémákat. A fasor mögött pedig mezőgazdasági tevékenységek folynak az ide kijuttatott kémiai és szerves anyagok jó hatással vannak a fákra, de a fasor közelében való erőgépek munkája árt a fasornak, ezért jó lenne, ha a gazdálkodók egyfajta puffer területet biztosítanának a fasor mentén. Ezt úgy ki lehet küszöbölni, hogy az amúgy is az AKG támogatási rendszerben a zöldítést kell vállalni a pályázat sikeressége érdekében és akkor ezt a fasor mellett lehet alkalmazni és akkor megszűnne a közvetlen talajbolygatás a fasor mellett. A kezelési tervben még meg kell, hogy említsem a fasort integrálni kell különböző felsőbb szintű tervekbe is, hogy tudjanak róla fejlesztők tervezők és ne csak egy tollvonás áldozataként elveszenek a tájból. Jelenjen meg a településrendezési eszközökben, a szabályozási tervben, helyi építési szabályzatban is egyaránt.

A fasor megőrzése érdekében kizárólag megalapozott szakvélemények alapján lehessen csak egyedeket eltávolítani, fadoktori vizsgálat után lehessen csak vágásra ítélni

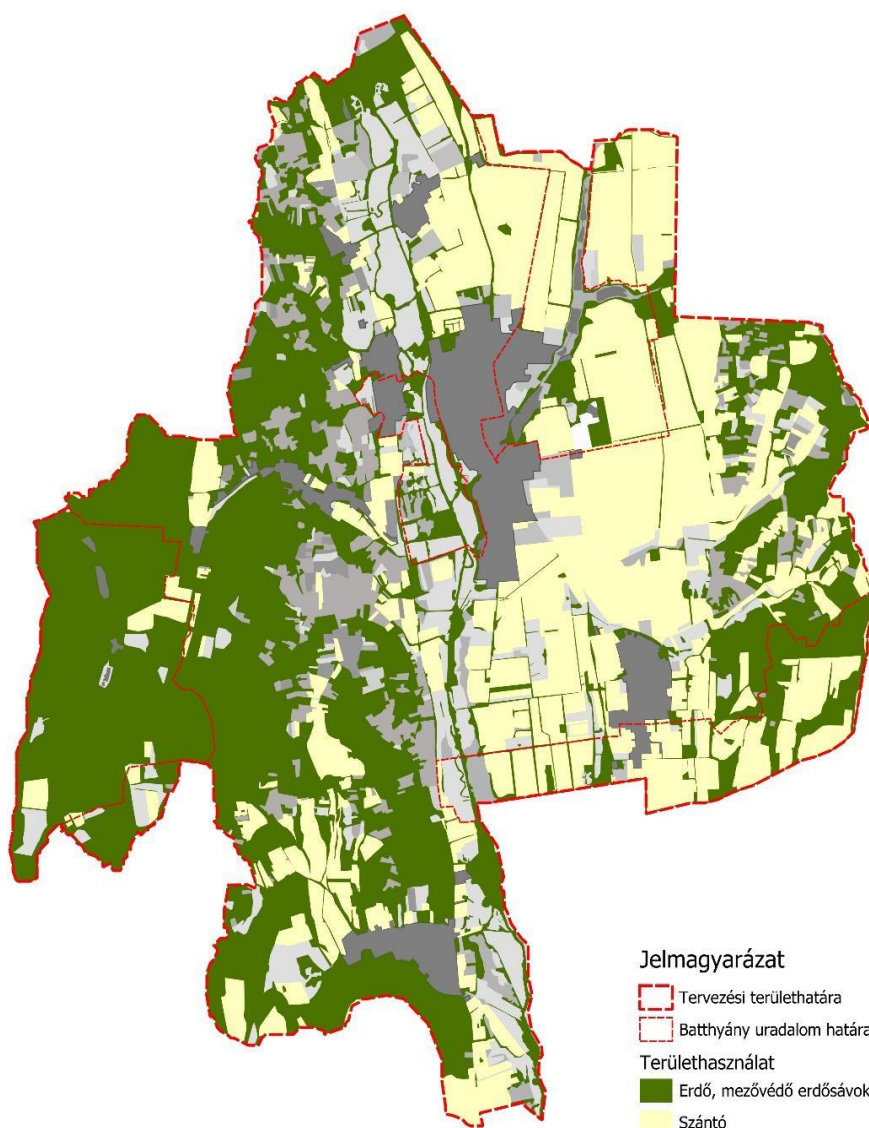
az egyedet. Abban az esetben, ha az egyed kivágásra kerülne akkor értékegyeztetéssel pótlási kötelezettséget kell előírni. A pótlási kötelezettségben pedig semmi más tájegység vagy fajta egyed kiváltására nem alkalmas, csakis kizárólag ezen faszor hullajtott makkjának egyedeiből pótolható ki. Ebben az esetben biztosított csak a faszor történetiségének fennmaradása.

Fejlesztési javaslatként még a faszor jövőjét meghatározza a faszor rekonstrukciós koncepció terv költség becsléssel, amely tartalmazza a prioritásokat és ütemezési fázisokat. A faszor pontos helye és a felső részén a fasornak az eredeti térközi állása alapján a faszort vissza lehet állítani a hajdani állapotában, de ez természetesen csak rekonstrukció. Törekvéseket kell tenni arra, hogy a hullajtott makkból kell elindítani kezdetben a pótlásra alkalmas csemetéket előállítani. A felnevelt csemetéket pedig a fennmaradt faszor geometria és térköz alapján meg kell határozni a pontos helyüket a csemetéknek és így jöhetne létre egy rekonstruált történelmi előzménnyel rendelkező uradalmi határfásítás. Ezzel a rekonstrukcióval példát lehetne mutatni a környező településeknek, valamint országos szinten is, hogy őrizzük az egykori tájszépítés még fennmaradt értékeit és fejlesszük azokat így mutatva tiszteletet múltunk és tájunk iránt.

11.3. Mezőgazdasági zöldinfrastruktúra és történeti fasorok, fás sávok helyreállításának fejlesztési javaslata

A zöldinfrastruktúra vizsgálatok során a település a hatalmas külterülete miatt magas a zöldfelületi aránya a beépített területekhez képest. A vizsgálati terület szántóterületein viszont a közelmúltban a fás sávok és fasorok eltűntek ezeket az eredményeket pedig a fasor és fás sáv elemzés alapozta meg. Ezek a vizsgálati mutatók határozták meg azt a dolgot, hogy a mezőgazdasági zöldinfrastruktúra és a történeti fasorok és fás sávok visszaállítása és fejlesztése fontos és ki kell dolgozni.

22. ábra Mezőgazdasági zöldinfrastruktúra hálózat jelenlegi állapota

A fejlesztés sokban hozzájárul az ökológiai mutatók javulásához, defláció és erózió elleni védekezésben, tájkarakter és örökségvédelmi szempontból és természetesen mezőgazdasági termelési rátákat is javítaná. A területen növelné az ökológia átjárók mennyiségét és minőségét. Így létre jövő ökológiai folyosók segítenék a diverzitás növekedését. Az ökológiai hálózat is fejlődne, mert nagyobb területeket fed le és átjárhatóság szempontjából is összekapcsoltabbak lennének különböző területek. A beporzók számára is új élőhelyek jönnének létre, a nagyvadak számára pedig átjárhatóság szempontjából kedvezne a fejlesztés. A fasorok és fás sávok pedig a madarak költési helyeit bővítenék és hozzájárulnának a mezőgazdasági termelés fokozásához és kiegészítenék a kémiai növényvédelmet biológiai növényvédelemmel. A zöldinfrastruktúra hálózatossága nem csak ökológia folyamatokat segíti, hanem agrotechnikaiakat is. A fasorok, fás sávok megtörik a szelet a szántóterületeken és így csökkentik a szélöntés kockázatát, valamint a nem takart területeket a szélerózió hatásaitól. A fasorok és fás sávok javítják még a szántóterületek vízgazdálkodási mutatóit is. A napjainkban az intenzív csapadék események elterjedtek országos szinten is a klímaváltozás miatt. A fasorok és fás sávok képesek a lombfelületükkel sok vizet szépen levezetni a talajszintre és így biztosítani a víz visszatartást. A gyökérzetük is hozzájárul a vizek felfogásához mivel a talajt sem engedi elmosni és még elfolyni sem hagyja a beszivárgott csapadékot. A fasorok egyben egy mikroklímát is eredményeznek a szántóterületeken, mert az árnyékolás és a nagymértékű párolgás is hűvösebb levegőt biztosít. Itt természetesen azt meg kell említeni, hogy növényvédelmi szempontoknál a párás környezet gombafertőzéseknek kedvez, de telepítésnél figyelembe kell venni az uralkodó szélirányt és biztosítani kell a szabad levegő áramlás keringését és így ki lehet küszöbölni a lehetséges probléma forrásokat. A fasorok és fás sávok elemzése alapján a területen sok történeti jelentőséggel bíró fasor tűnt el a zöldinfrastruktúra hálózatból a közelmúltban. Ezek nagyrészt a szocialista nagyüzemi gazdálkodás idején voltak jelen az infrastruktúrában, de sok uradalmi eredetű fasor is szerepel köztük a parcellák határain és a mezsgyéken. Ezért ez a fasorok helyreállítását célzó javaslatok az agrártörténeti struktúrák megőrzése érdekében tájkarakter és örökségvédelmi szempontból is fontos, de leginkább az egykori tájszerkezet vissza állítása az előbb kifejtett problémákra is megoldást adna. Ezen fontos dolgok mellett nem feledkezhetünk meg a mezőgazdasági területek termelési rátájának emeléséről sem. Ez a fejlesztés befolyással bírna az agrárgazdálkodók termelésére itt a az aszály és a hő stressznek kitett területeken is lehet biztonságosan és költséghatékonyan termelni. A konkrét fejlesztési javaslataim is ezekre

térnek ki és próbál minden egyes tájban jelen lévő fejlesztésben érintett szereplőnek kedvezni különböző területeken.

Konkrét fejlesztési javaslatok

Fejlesztési kategóriák	Intézkedési javaslatok	Érintett szereplők a fejlesztésben	Fejlesztés várható eredményei
Rekonstrukció	Történeti fasorok, fás sávok vissza telepítése	Önkormányzati és a helyben gazdálkodók	Történeti tájszerkezet rendbehozása és tájkarakter visszaállítása
Új fasorok és mezővédő erdősávok kialakítása	Parcelahatárokon , vizes élőhelyek mellet	Helyben gazdálkodók	Biodiverzitás, agrokémiai anyagok elővízbe jutásának gátlása és termésmennyiség biztosítása a termelésben
Agrár-erdészeti mezsgyék visszaállítása/telepítése	A termőterület megtartása mellett fás sávok kialakítása	Helyben gazdálkodók	Tájképi fejlesztés, tájdiverzitásának emelése, vízvisszatartás és talajvédelmi pozitív hatások
Vad- és beporzó-folyosók	Fasorok és fás sávok összekötése élőhelyekkel	Vadgazdálkodók, helyben gazdálkodók, természetvédelmi hatóság	Új életközösségek kialakulása, genetikai átjárhatóság, erősödés, megfelelő biodiverzitás és tápláléklánc kialakulása mezőgazdasági területek
Fenntartási program	Fasorok, fás sávok fenntartási feladatainak elvégzése	Önkormányzat, gazdálkodók, vadgazdálkodók, természetvédelmi hatóság	Fenntarthatóság, hosszútávú életképesség stabilizálása, közösség fejlesztés

1. táblázat: Konkrét fejlesztésijavaslatok táblázat

A 1.táblázatnál meg lehet figyelni, hogy az összes tájhasználójára levetített fejlesztési javaslatok kidolgozása volt a cél. A táblázatban szereplő fejlesztési célok mind integrálhatók támogatási lehetőségekbe és pályázatokba. A pályázati lehetőségek biztosítják a kivitelezhetőséget és a megvalósulási ráta magasabb lehet, mivel a pályázatokkal többnyire biztosíthatók a javaslatok megvalósításának anyagi forrásai. Ezeket a fejlesztéseket agrár- és környezetvédelmi támogatásokba könnyedén lehet integrálni.

Támogatási és pályázati lehetőségek

Magyar és Európai agrár-környezetvédelmi támogatások

Pályázati lehetőség/Program megnevezése	Mire terjed ki a támogatás és alkalmazhatósági területei.	Szereplők/pályázók
AKG-Agrár-Környezetgazdálkodási támogatás	mezővédő erdősávok kialakítása, biodiverzitást támogató ültetvények kialakítása	gazdálkodók
VP (KAP) erdősítés és fásítási intézkedések	Fasorok, fás sávok telepítése erdőtervezés nélkül	földtulajdonos
Ökológiai fókuszterületek (GAEC)	mezsgyék, tájképi elemek megőrzése	támogatott termelők
Nemzeti Park Igazgatóság partnerségek	történelmi tájlemek helyreállítása	védett és Natura 2000 területek gazdái
Zöldinfrastruktúra fejlesztési TOP Plusz	Települési fasorok telepítésére, zöldfolyosók kialakítására	önkormányzatok
LEADER	turizmus és tájérték alapú fejlesztések támogatása	helyi akciócsoport, civilek, gazdák

2 táblázat: Támogatási és pályázati lehetőségek táblázat

A támogatások révén a támogatásban résztvevő személyeknek közvetlen pénzügyi érdeke lesz a tájképi elemek visszaállításában. A pályázatok biztosítják a közvetlen forrás mennyiséget a fejlesztési és telepítési, kivitelezési költségekre. A tervezési folyamat koncepció szinten ki van dolgozva a dolgozatban. A fejlesztési terv részben kifejtem részletesen a fasorok, fás sávok pontos fajösszetételét. Ez a rész, ha tovább dolgozásra kerül, akkor teljesen mértékben a felhasználható a pályázati anyagban.

Helyi érdekeltségi rendszer kialakítására javaslat

Eszközrendszer	Következmények/hatások
Fasorok, fás sávok telepítése (Plusz területalapú támogatás)	Nagyobb pénz juttatás/bevétel
Fenntartási feladatok elvégzése után pontozási rendszer	Fenntartás ösztönzése és gyakorlattá tétele
Esetleges díjazásként megjelenő Örökségvédelmi díj alapítása („Történeti Fazor Gondnoka” cím esetleg	Helyi presztízs emelése és példa mutatása országos szinten egy jó gyakorlat, ami felhasználható azonos vagy hasonló projekteken
Tematikus agrártörténeti útvonalhoz való csatlakozás	Turisztikai bevétel, tájidentitás növelés, helyi tájérzékenyítés

3. táblázat: Helyi érdekeltségi rendszer kialakítására javaslat táblázat

Helyi projektként jelenhetne meg, mint az uradalmi és a szocialista nagyüzemi tájszerkezet visszaállítási programja. Ebbe bele lehet a különböző partnereket csatolni. Első sorban a helyi gazdálkodók bevonására van szükség, mert a telepítési és fenntartási munkálatok nagy részét ők fogják végezni. Az örökségvédelmi háttér az önkormányzat és a Zala vármegyei önkormányzat biztosítja, ha sikerül a Zala vármegyei értéktárba a felvételük a történeti fasoroknak és fás sávoknak. A további turisztikai fejlesztéseket pedig a LEADER helyi akciócsoporthoz bevonásával lehet kivitelezni és folyamatos fejlesztéseken átnyúlóan fenntartani és fejleszteni az értékes fasorokat és fás sávokat. Esetleges projekt címként megjelenhetne az, hogy „*Történeti táj újraélesztése: történeti fás mezőgazdasági zöldfolyosók Zalaszentgróton.*”

A projekt megkezdése előtt jó kommunikációt folytatva sok fajta érdekeltségű kört be kell vonni a munkába. A környéken élő lakosságot, mondjuk a fatelepítéseken való önkéntes részvételekkel. A gazdákat tájékoztatni kell a fejlesztésről és annak jótékony hatásairól rájuk nézve. A tájidentitás növelése, érzékenyítés érdekében pedig az iskolai osztályok fogadjanak örökbe egy fasort és az osztályba lévő diákok pedig a faegyedeket.

Fejlesztési terv koncepció terv szintű kidolgozása és javaslatai

Fejlesztések közt a táblák szegélye van a fókuszban. Itt megjelenő fejlesztési javaslatokban mezővédő erdősávok vagy mezsgyék újraélesztése, fejlesztése vagy telepítése a cél. A mezővédő erdősávok esetében általában kettő és tíz sorban telepített növény állományról van szó. Az erdősávoknak a célja mezőgazdasági zöldinfrastruktúra megerősítése és a ökológiai stabilitás erősítése. A mezsgyék azok pedig kisebb kiterjedésű birtokhatárok vagy utak mellett nem művelés alá vont, olyan fás vegetáció cserje esetleg füves területekkel. a telepítési és visszaállítási célokat az előző fejezetekben kifejtettem.

A tervezési alapelveknél ezeket a szempontokat vettem figyelembe:

- megfelelő helyválasztás
- megfelelő telepítési szélesség
- felépítése, szerkezete az állománynak
- alkalmazott fajok

A tervezési folyamatok alapján elindulva a helymeghatározás történeti térképek elemzése alapján készült el. Ezeknek a célja a történeti mezőgazdasági parcella szerkezet helyreállítása vagy rehabilitálása. A helyük kijelölése a fasor elemzés alapján történt. Az eltűnt történeti jelentőséggel bíró fasorok, fás sávok visszaállítása lenne a fejlesztési terv.

Telepítési szélessége tábla mérettől függően 6-10-m között változik. Ezek szélességét a szélirány határozná meg. A döntéskárok, defláció elleni védelem miatt, hogy megfelelő széltörési technikákkal csillapítsa a szellőkések erejét.

Felépítése és szerkezete a mezővédő erdősávoknak lépcsős kialakítású lenne. A lépcsős kialakítás eredményezi azt, hogy a szellőkések ereje egy felfelé irányuló levegőáramlást eredményez és nem egy egyenes vonalú döntő vagy hordó szellőkést. A szél törést csak ezzel a kialakítással lehet elérni.

Alkalmazott fajoknál pedig a honos növényállomány előtérbe helyezése a szempont. A fajok kiválasztása pedig még a helyi fauna életterét is növelné azzal, hogy költő és bűvő helyeket biztosít számukra.

Alkalmazott fajok a lehetséges mezővédő erdősávban és a mezsgye sávokon:

Mezővédő erdősáv:

A történetiségüket, hogy hűen tükrözze első sorban a kocsánytalan tölgy (*Quercus robur*) alkalmazása, mint fő faj jelenjen meg, de az uradalmi fasor hullajtott makkjának egyedeiből így biztosan történetisége megalapozott és vannak kötődések is nem csak a helyükben, hanem a genetikai állományban is. Fafajokban még megjelenhet, kislevelű hárs (*Tilia cordata*), nagylevelű hárs (*Tilia platyphyllos*), mezei juhar (*Acer campestre*), hegyi juhar (*Acer pseudoplatanus*), tatárjuhar (*Acer tataricum*), fehér nyár (*Populus alba*), jegenye nyár (*Populus nigra 'Italica'*), gyertyán (*Carpinus betulus*), lisztes berkenye (*Sorbus aria*), vadkörte (*Pyrus pyraeaster*). Fafajok alkalmazásában ezeket a fajokat vegyes telepítésben javaslom, mivel pionír, előfutár és uralkodó fajok lettek összeválogatva.

A **cserje állomány** kiválasztása is hasonló szempontok alapján történt, mint a fafajoknál. A cserje állomány megfelelő széltörésre, fészkelő és bűvőhely biztosítására. Az alkalmazott fajok közt megjelenhet a cserszömörce (*Cotinus coggyria*), kökény (*Prunus spinosa*), vadrózsa (*Rosa canina*), húsos som (*Cornus mas*), veresgyűrűs som (*Cornus sanguinea*), fagyal (*Ligustrum vulgare*), kecskefűz (*Salix caprea*), kányabangita (*Viburnum opulus*). A telepítésnél is teljesen vegyes ültetés ajánlott a megfelelő kialakítás és a funkciója betöltésének érdekében.

A **gyep sávnál** a szélén pedig pannon endemikus fajokból összeválogatott magkeverék alkalmazása ajánlott. Ez pedig inkább kedvezzen a beporzó rovarok számára és így biztosított számukra is a megfelelő táplálék, de lehet alkalmazni egynyári talajtakaró növényeket, amiket minden évben újra lehet vetni itt lehet alkalmazni pillangós keveréket is, de inkább méh- és rovar legelő keverékek alkalmazása ajánlott.

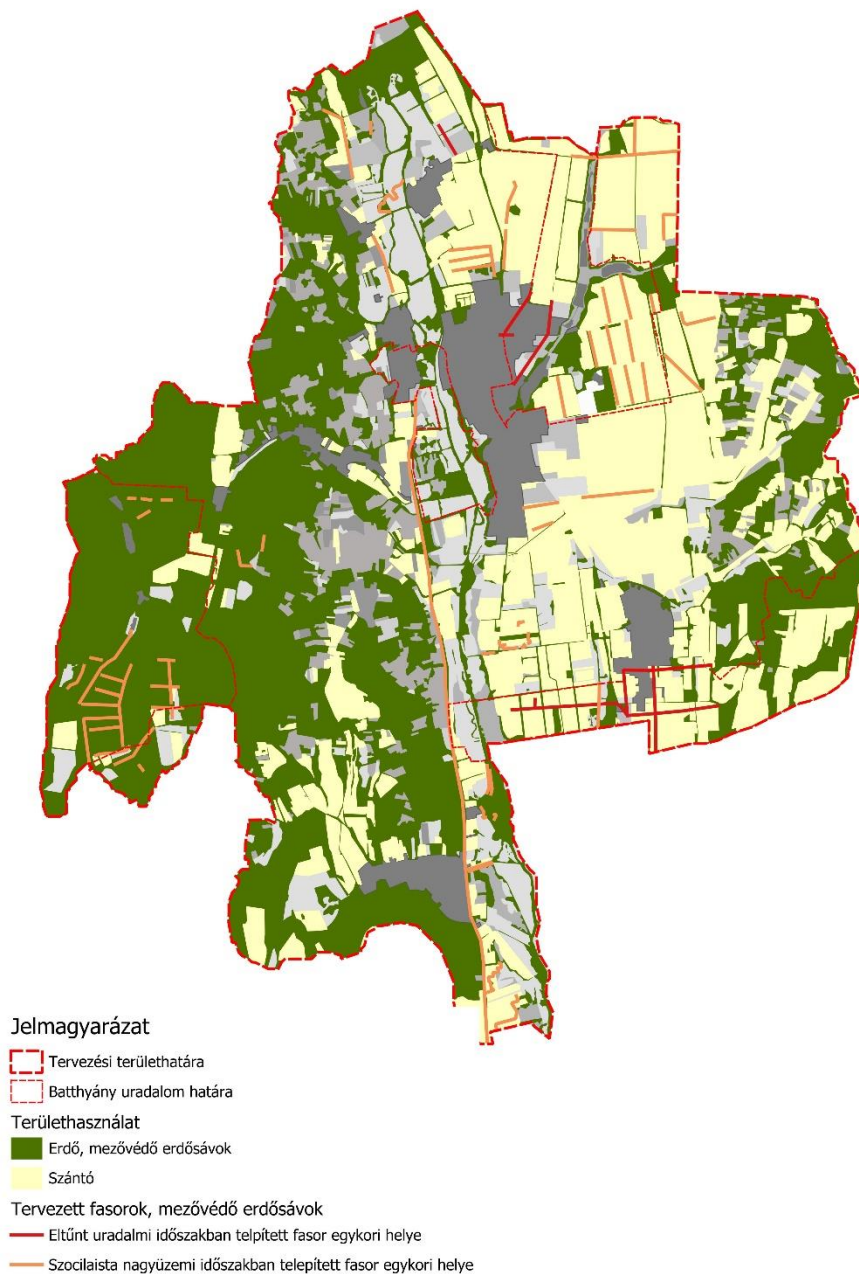
Mezsgyék:

A növényalkalmazását a mezővédő erdősávok kialakításánál használt növény fajok és megoldások megfelelőek. A mezsgye kialakításánál a telepítési szélességre kell odafigyelni, ezek a fasorok, fás sávok ne legyenek 5 méternél szélesebbek, mert akkor már mezővédő erdősávok lesznek belőlük. Kialakításuknál nem minden lombkoronaszint

jelenik meg. Megjelenésükben inkább fasorra hasonlító kialakítás fogja jellemezni esetleg gyepes közökkel vagy minimális cserjeszinttel.

Fenntartásával kapcsolatban pedig a gyepes területek évenkénti egyszeri kaszálása szükséges a magérés után. Őszi ültetés ajánlott megfelelően előkészített talajba. Három évig megfelelő gyomirtás fenntartás szükséges utána pedig öt éves korában megfelelő metszés és tizenöt évente ifjítani az állományt. Az inváziós fajok eltávolítása pedig folyamatosan az állományban.

23. ábra Tervezett mezőgazdasági zöldinfrastruktúra hálózat fejlesztés (Forrás: Saját ábra)

11.4. Agrártörténeti tematikus útvonal tervezése az örökségi elemek bemutatásával

A tervezés kiindulási alapjait a történeti kutatások adják. A tájtörténeti kutatások alapján sok agrártörténeti értéket és történeti tájhasználatot sikerült feltárni a tervezési területen. A tájvizsgálat munkarésznél lehatároltam a történeti tájhasználatok pontos helyét, ezt követően a fellelhető történeti pontszerű elemek is digitalizálására kerültek. A kutatás során még készült egy fásor fás sáv elemzés is, ami alapján kimutathatóvá váltak az értékes fásorok és fás sávok Zalaszentgrót területén. A sok kutató munka után elkészítettem a település értéktérképét, ahol minden fontos érték megjelenik. A térkép alapján megfogalmazódott bennem az, hogy ezt meg kellene mutatni az itt élő embereknek és az ide látogatóknak. Gondoltam ezzel egy turisztikai fejlesztésre is egyben és így esett a választás egy agrártörténeti tematikus útvonal kialakításra. A tematikus útvonal célja, hogy Zalaszentgrót mezőgazdasági és agrártörténeti értékeit bemutassa egybekötve az egyéb értékeket is, amik nem agrártörténetiek. A projekt egyben az identitás tudat erősítését, a turisztikai szempontú fejlesztést, az oktatási lehetőségek bővítését és az örökség kiaknázását, egyben fennmaradását szolgálja.

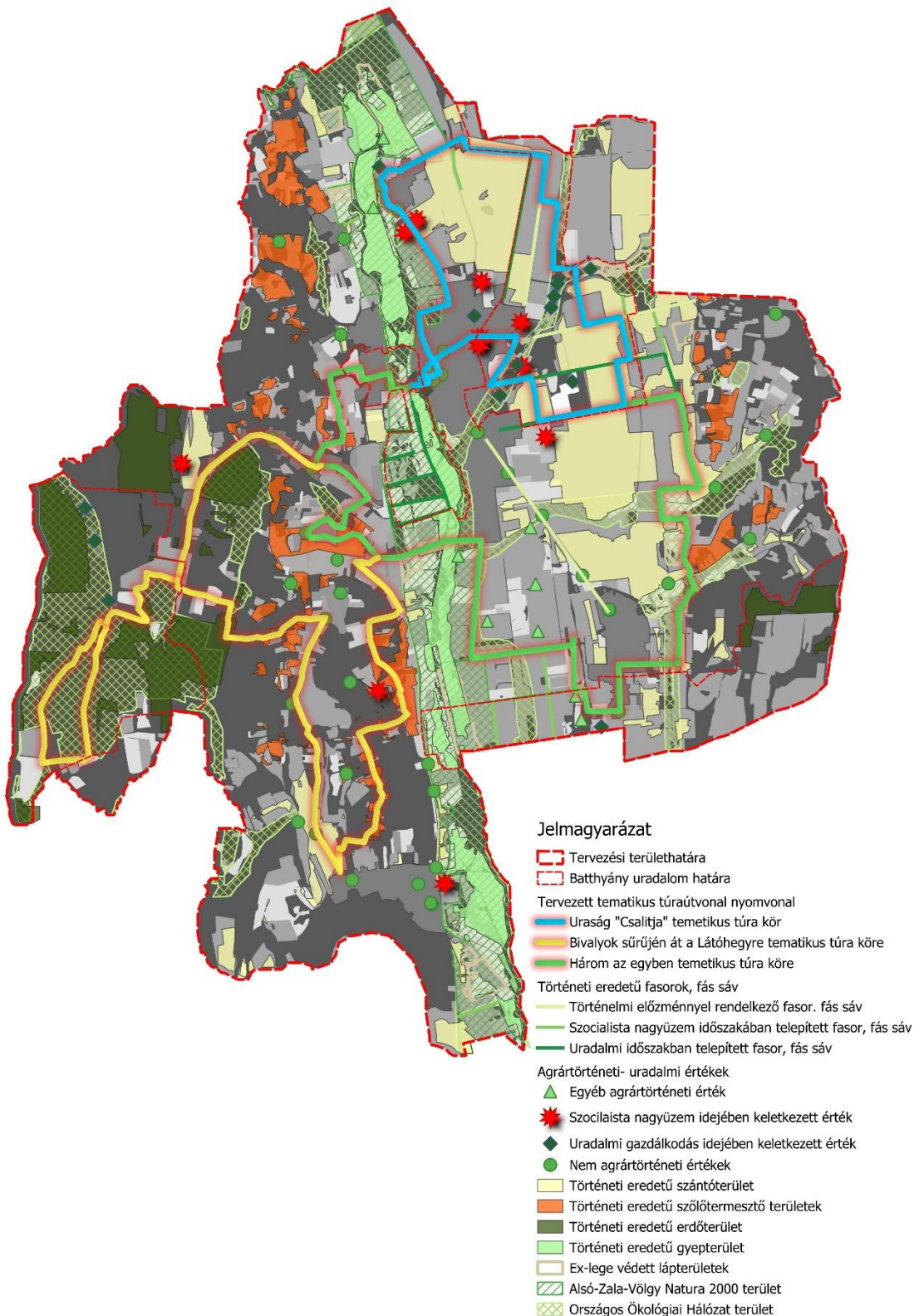
Bemutatásnál szempont az összegyűjtött anyagok szakmailag megalapozott lábakon álló, érthető közlése a használók számára. Az identitástudat erősítésénél a legfőbb cél az, hogy az itt élő lakosság elkötelezett legyen lakóhelyének táji adottságai iránt és ezt ismerje is és védje. A turisztikai fejlesztésnél pedig a településnek egy egyedi tematikus túraútvonala jön létre, ami az ő történelmét meséli el. Az oktatási lehetőségeknél pedig a településen működő oktatási intézményeknek lehetősége lenne arra, hogy túrázás közben tudnak oktatni a közbenső témákat a tananyaggal és így egy szemléletes oktatás valósul meg egy identitás erősítéssel egybekötve.

Örökségvédelmi szempontok kihasználásával pedig így lehetséges az örökségek fennmaradása, mivel bemutatásra kerülnek és ismertető anyagokon keresztül kerülnek be a köztudatba és elindul egy folyamat az identitás és kapcsolódás szintjén.

A tematikus útvonal elsősorban az agrártörténeti, uradalmi örökségen alapul. A bemutatásra kerülő értékek a mezőgazdasági termelésből, az uradalom és a nagyüzemi gazdálkodás örökségéből származnak. A tematikai kialakítás is ebben a témában van fókuszálva és nem tesz kitékintést más örökségi elemekre, de az útvonalon megjelenhetnek egyéb nem agrártörténeti eredetű értékek is.

A célközönség, akiket megszeretnék szólítani a tematikus történelmi útvonallal kapcsolatban elsősorban a lakosság, hogy felismerjék mennyire fontosak az egykori agrártörténelmi értékek. A turisztikai vonal is erős lenne mivel vonzás tényezőként jelenhet

24. ábra Tervezett agrártörténelmi tematikus útvonal (Forrás: Saját ábra)

meg a település turisztikai repertoárjában. Oktatási intézmények pedig azért fontosak, mivel a jövő generációit képzik és nevelik és nem elég korán elkezdni az érzékenyítést a természet és a táj iránt, de legfőképp történelmi és történelmi örökségeink iránt. A szakmai csoportoknál pedig a meglévő egyesületek, szakemberek lehetnek érintettek, akik esetlegesen a túraútvonal kialakításában segítséget tudnak nyújtani a megvalósulásban.

A bemutatásra kerülő értékek az értéktérkép és az értékleltár alapján lettek kiválogatva, valamint a bejárhatóság és útvonalra fűzhetőségük is kritérium a nyomvonal kijelölésénél. Az örökség leletár alapján leválogatásra kerültek az agrártörténelmi és uradalmi értékek. Az adatok térinformatikai állománnyal rendelkeznek a használhatóság érdekében.

A nyomvonal vezetése során figyelembe vettem az értékek elhelyezkedését. Alapelvként az volt a cél, hogy három tematikus kör alakuljon ki a bemutatathatóság érdekében. Az útvonal vezetése pedig úgy alakuljon ki, hogy a település közigazgatási határán belül egy logikusan felépített tematikus láncná szerveződjön. A nyomvonal kijelölése úgy történt, hogy a kerékpáros és gyalogos forgalom akadálytalanul tudjon közlekedni. A szilárd-, szórtburkolatú vagy helyenként földutak kerültek kijelölésre. Ezek járhatósága megfelelő a túrázók zavartalan közlekedésére. Az induló pontja a három körnek egy helyen van és oda is tér vissza, ahol vannak megfelelő parkolóhelyek a járművel érkezők számára. A tömegközlekedéssel érkezők számára pedig öt perces sétával elérhető a központi buszmegállóból.

A megállóhelyek és látványosságok mennyisége útvonalanként változó. A három túra körön belül összesen tizenhárom megálló pontja van, ami megmutat, valamilyen agrártörténelmi értéket a tájban. A három túraútvonalon öt pihenő megállóhely kialakítása tervezett.

Az útvonalak kombinálása úgy történt meg, hogy egy pontból indulnak és szinte mindegyik találkozik egy-egy pontján és így átjárhatóvá válik mind a három, vagy csak az adott kiválasztott tematikus körön végig haladva is sikeres kört lehet tenni. Van kijelölve egy rövidebb és két hosszabb túra szakasz is.

A megfelelő infrastruktúra a megálló és pihenő helyeknél nincs meg és nem foglalkoztam a tervezéssel a tulajdonviszonyokkal sem. A kivitelezési fázis előtt az engedélyeztetési terv szinttel lehetséges a pihenő helyek módosítása a megfelelő infrastrukturális kialakítás

érdekében. Jelen pillanatban nem történt meg a tervezési folyamat csak javaslati szinten jelöltem ki a helyeket ezek a tervezési fázisban módosíthatók.

A megjelenő infrastrukturális elemek között szerepelnek az információs táblák, pihenőhelyek, jelzések és mobilitási kapcsolódások. Ezen elemekben rejlik a megfelelő túraútvonal kialakítása, valamint digitális térképek elérése is jobban érthetővé teszi a kutatást és az útvonal lényegét.

A lehetséges bevonható szakmai és közösségi szervezetek a siker kulcsa a partnerségi együttműködés.

Közösségi szereplők	Tevékenységek
gazdálkodók	területek elérhetőségének biztosítása
önkormányzat	koordináció, engedélyeztetési folyamatok szervezése
tájépítész	szakmai tervek készítése az útvonalra és infrastrukturális megoldásokra
iskolák, civilek, egyesületek	program szervezés és gondozás
helyi turisztikai iroda	marketing, és programok szervezése

4. táblázat: Szakmai és partnerségi lehetőségek táblázat

Az agrártörténeti tematikus utak tervezett tábláinak tartalma:

Az „Uraság csalitja” tematikus túra kör 14,71 kilométer hosszú és hét tervezett tábla található rajta. A nyomvonalat és a tervezett pihenőhelyeket, információs táblák helyét a 06. tervlap mutatja be.

Az első táblán bemutatja a tematikus túraútvonal kialakítását és indítótáblaként funkcionál. Minden kezdeti információt tartalmaz.

A második tábla a történeti eredetű szántókat mutatja be a tervezési területen.

A harmadik táblán megjelenik a Zala-folyó által biztosított víz erejének kihasználása itt a zalai malmokról és molnárságról készült gyűjtés lesz látható.

A negyedik táblán a Csalit-majorsági részről és az uradalmi határfásításról készült összeállítást lehet majd megtalálni.

Az ötödik táblán pedig a halgazdálkodás a zalaszentgróti uradalom halas tavain hajdan és napjainkban.

A hatodik, *“Történeti fasorok árnyékában”* című táblán pedig a fennmaradt történeti jelentőséggel rendelkező fasorok és a fasor elemzés jelenik meg.

A hetedik tábla pedig Közösség a Zala-völgyében az Új Barázda MGTSZ működését és érdekességeket és fennmaradt értékeit mutatja be.

A bivalyok sűrűjén át a látóhegyre tematikus túra kör 21,29 kilométer hosszú és két tervezett táblát és egy kilátó pontot foglal magába. A nyomvonalat és a tervezett pihenőhelyeket, információs táblák helyét a 06. tervlap mutatja be.

Az első tábla az uraság területét hasznosító állami gazdaság munkáját mutatja be, hogy hasznosították a területek és gazdálkodtak rajta.

A második tábla az *“Árnyékot adó történelem alatt”* címmel a történeti erdőterületeket mutatja be zalaszentgróti viszonylatban.

A kilátó pont pedig a Látó-hegyről lehet megtekinteni az egykori Jankaházi-uradalmi területeket és a jelenlegi zöldinfrastruktúra hálózat milyen szerepet tölt be a jelenlegi tájszerkezetben.

A három az egyben tematikus túra kör 17,81 kilométer hosszú, az útvonal mentén négy tervezett tábla található. A nyomvonalat és a tervezett pihenőhelyeket, információs táblák helyét a 06.tervlap mutatja be.

Az első, *„Ahol egykoron az uradalmi szürkéek majd a szövetkezeti tarkák élték életüket”* című táblán a történeti gyepterületekről és Zalaszentgrót hajdani állatállományáról ad egy rövid áttekintés a tábla.

A második, a *“Történeti parcellák nyomában”* című táblán az egykori uradalmi szántóterületek parcellaszerkezetének fennmaradt részeit mutatja be.

A harmadik, *“Az urasági Jankóháza”* című táblán pedig az egyetlen máig fennmaradt uradalmi eredetű majorságról ad egy rövid áttekintést.

A negyedik, a *“Történeti vesszőn termett nektár”* című táblán pedig a fennmaradt történeti szőlőkről kaphatunk majd betekintést.

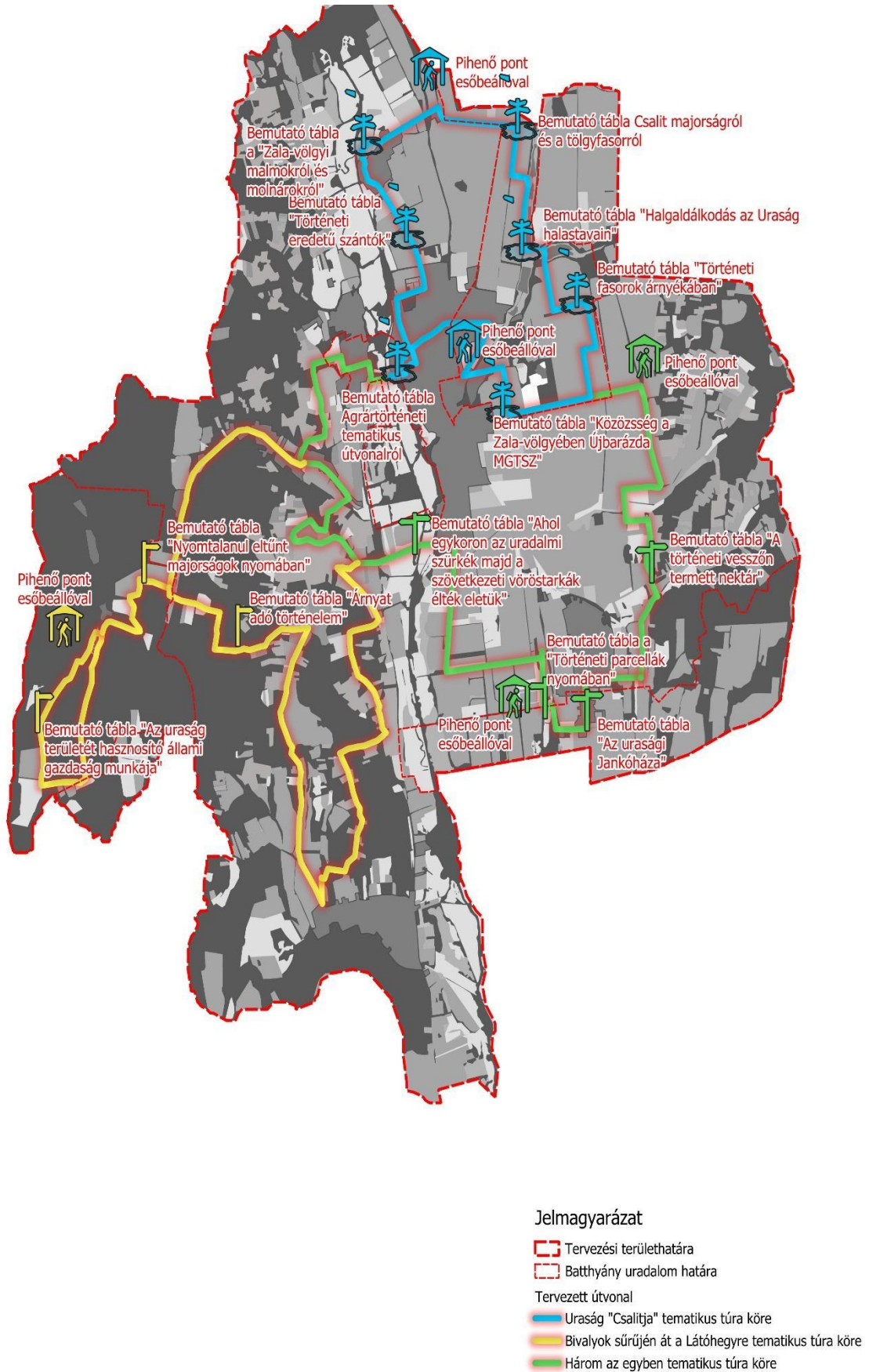
Fenntartási terv az útvonalhoz

A fenntartási terv alapjait a rendszeres monitorozás és ellenőrzési feladatok fogják adni. A rendszeresen ellenőrizni kell az útvonal járhatóságát, az elemek állapotát és az infrastrukturális elemeket. A megfelelő járhatósága érdekében a kaszálásokat és burkolat javításokat minden évben el kell végezni. A kaszálásokat pedig az útvonal szélén kétszer a megállóhelyek és táblák környezetében többszöri kaszálás szükséges. A hulladék kezelés fontos a túra útvonal mentén, az elszállítás és a gyűjtés is. A túraútvonal használatának monitorozása az esetleges tovább fejlesztés érdekében a túra útvonal végeztével egy online kérdőív kitöltéssel esetlegesen és ezt minden évben ki kell értékelni és figyelembe venni a javaslatokat. Az túraútvonal infrastrukturális elemeinek felülvizsgálata minden évben: történt- e rongálás vagy esetleg minőségi romlások megállapítása és javítása. Táblák állagmegóvása festéssel három évenként, ha szükséges akkor a feliratok cseréje is a nap és hő károk miatt.

A megvalósuló történeti tematikus útvonal bemutatja a tájtörténeti változásokon át Zalaszentgrót értékeit, ezzel növeli a település turisztikai értékeinek körét. Erősíti a táj zöldinfrastruktúrájának fennmaradását és tájszerkezetét. Hozzájárul egyfajta agrárturizmus és örökségvédelmi turizmus kialakulásához, de legfőképpen a településen élők számára biztosít egyfajta szemlélet formálást, erősíti az elköteleződést a táj és értékei iránt is.

ábracím

25. ábra Tervezett megállóhelyek és tábla tartalmakat bemutató térkép (Forrás: Saját ábra)

12.Összegzés

A diplomaterv Zalaszentgrót közigazgatási területén lévő agrártörténeti emlékek, történeti tájhasználatok és történeti eredetű zöld infrastruktúra elemek feltárását tűzi ki célul. A kutatás során vizsgáltam a település adottságait (elhelyezkedését, természeti adottságait, domborzati és vízrajzi viszonyait és természeti értékeit). 1782-től napjainkig nyolc időállapotban, térinformatikai módszerekkel elemeztem a területhasználatok és a zöldinfrastruktúra elemek változását. A tájtörténeti elemzésekből nagyon sok értékes információ derült ki a tájalakulásról és a fennmaradt, valamint eltűnt történeti tájelemekről, tájhasználatokról. Az uradalmi gazdálkodás és a szocialista nagyüzemi mezőgazdálkodás egyaránt nyomot hagyott a tájon, a gazdálkodás örökségeként fennmaradtak majorok, mezőgazdasági épületek, fasorok, történeti tájhasználatok (például uradalmi erdők, halastavak és gyümölcsösök), egyéb egyedi tájértékek, melyeket táblázatosan gyűjtöttem össze. A parcellaszerkezet tanulmányozása elősegítette a történeti fasorok azonosítását. A fasorelemzés rámutatott az egykori uradalmi fasorok és fás sávok helyére és bizonyította a történeti jelentőséggel rendelkező fasorok jelenlétét a zöldinfrastruktúra hálózatban. Az uradalmi fasorok közül legértékesebb a Csalit-majori részen húzódó tölgyfasor, melyre fakataszter felmérés is készült a javaslatok kidolgozásához. Emellett a zöldinfrastruktúra állapotára, összetételére és hálózatosságára vonatkozó elemzéseket is végeztem. Meghatároztam és térképesen ábrázoltam a történeti zöldinfrastruktúra elemeket, az adathalmazból tovább dolgozva kimutatásokat készítettem. Megalkottam a települési értékkatasztert a tájtörténeti elemzések alapján, melyben kimutatásra kerültek az uradalmi- és egyéb agrártörténeti értékek, valamint azok meglévő védettségei is. Az adatok alapján elkészítettem egy probléma- és értéktérképet is a vizsgálati területre, amelyek meghatározták a javaslatokat.

A javaslati munkarészben kidolgozott javaslatcsomag négy részből áll. Az értékkataszter alapján elkészítettem a védelmre érdemes értékek listáját és kijelölését a védetté nyilvánítási eljáráshoz. Az uradalmi tölgyfasorra készült fakataszter alapján kidolgoztam a fasor természetvédelmi kezelési tervének a kiegészítését és fejlesztési koncepcióját, szakszerű fadoktori kezelési javaslatokat fogalmaztam meg a fasor faegyedeire. A diplomaterv mezőgazdasági zöldinfrastruktúra fejlesztési javaslatokról szóló része az eltűnt uradalmi fasorok visszatelepítésének módszereit tartalmazza az agrártámogatások figyelembevételével. Az agrártörténeti tematikus út tervezése pedig az

agrártörténeti örökség és történeti zöldinfrastruktúra elemek bemutatását szolgálja a településen. Tematikus túraútvonal nyomvonalának kialakítása az értékek mentén történt és meghatározásra kerültek az azokat bemutató információs táblák javasolt helyszínei és tartalmi.

Összességében a dolgozat rámutat arra, hogy Zalaszentgrót területén a nagy tájalakulások és különböző korszakok alatt nagyon sok értékes tájelem alakult ki. Közülük sok az évszázadok alatt eltűnt, de így is sok agrártörténeti érték és történeti tájhasználat megtalálható a településen, melyek megőrzésre és bemutatásra érdemesek, fontosak a település élők számára a táj történetiségének fennmaradásához.

13.Irodalomjegyzék

- Szabó 2023** Szabó Ákos: A nagyüzemi mezőgazdaság korszakainak tájformáló hatása Zalaszentgrót területén Szakdolgozat, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Budai Campus Budapest 2023
- (ÁNÉR 2011)** Magyarország élőhelyei, Vegetációtípusok leírása és határozója. MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete, Vácrátót.
- (ÁNÉR AZV 2021)** HUBF20037 kódú, Alsó-Zala-Völgy megnevezésű kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület élőhelytérkép és kezelési egységei adat állomány Balaton-Felvidéki Nemzeti Park Igazgatósága Csopak 2025.
Ügyiratszám: 788-2/2025
Adatközlés:2025. február 20.
- (Csőszi et al. 2021)** Csőszi, M.-Vaszócsik V.-Török, K.-Kollányi, L.-Schneller, K.-Teleki, M.-Bánhidai A-Kiss, D.-Konkoly-Gyuró,É.-Jäger, K,-Csecserits A.-Szitár, K. (2021)A zöldinfrastruktúra megőrzését és fejlesztését biztosító stratégiai keretek és fejlesztési célok, prioritások meghatározása, országos szintű alkalmazása. Jelentés. Agrárminisztérium, Budapest
- (Dövényi 2010)** Dövényi Zoltán (2010) Magyarország kistájainak katasztere, MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest.
- (MNL-MGTSZ.)** Magyar Nemzeti Levéltár-Zala vármegyei Levéltára XXX.200. Új Barázda MGTSZ, Zalaszentgrót iratai
- (MNL-ÁG.1)** Magyar Nemzeti Levéltár-Zala vármegyei Levéltára XXIV.377e. Állami Gazdaságok Veszprém és Zala megyei Igazgatósága, Iratai, Üzemtervek 1953-55
- (MNL-ÁG.2)** Magyar Nemzeti Levéltár-Zala vármegyei Levétára XXIV.372db. Állami Gazdaságok Országos Központja Veszprémi és Zala Megyei Főosztálya, Iratai, Tervosztály iratai, Üzemtervek 1974-76-77
- (Natura 2000 FT)** Natura 2000 Fenntartási Terv HUBF20037 Alsó-Zala-völgy Celldömölk, 2021. <https://www.bfn.hu/hu/elfogadott-tervek> (Letöltés:2025.02.04.)
- (OKIR2025)** Országos Környezetvédelmi Információs rendszer Agrárminisztérium Természetmegőrzési Főosztály Budapest. Iktatószám: TMF/77-1/2025 (Adatközlés:2025.02.14)
- (ZIFFA 2016)** Módszertani útmutató a zöldinfrastruktúra fejlesztési és fenntartási akcióterv készítéshez, 1.0. változat, 2016. április, top-2.1.2-15/6.3.2-15
- (Agg-Óvári 2017)** Zalaszentgrót Település Arculati Kézikönyv [Elektronikus kiad.] Zalaszentgrót Város Önkormányzata, 2017. Letöltés dátuma: 2025.04.29.

Internetes források

- Országos Szerkezeti Terv
https://www.epites.hu/sites/default/files/csatolmanyok/2_az_orzag_szerkezeti_terve.pdf
- INT-01** Letöltés ideje: 2024.11.22.
- Zalaszentgrót Helyi Építési Szabályzata
https://www.zalaszentgrot.hu/images/mellekletek/414/Helyi_Epitesi_Szabalyzat.1663763832.pdf
- INT-02** Letöltés ideje:2024.11.22.
- Zalaszentgrót Településkép Védelmi Rendelete
<https://or.njt.hu/onkormanyzati-rendelet/2017-21-SP-3027>
- INT-03** Letöltés ideje:2024.11.22.
- Zalaszentgrót Település Arculati kézikönyve
<https://archiv.zalaszentgrot.hu/dokumentumok/onkormanyzat/3224/314577/62095.pdf>
- INT-04** Letöltés ideje:2024.11.22.
1996. évi LIII. törvény a természetvédelemről
<https://faolex.fao.org/docs/pdf/hun11619.pdf?utm>
(Letöltés:2025.09.28.)
- INT-05** Tájékológiai Lapok 10 (1): 139-152.(2012)
https://real.mtak.hu/126570/1/11_Toth.pdf?utm
(Letöltés: 2025.09.28.)
- INT-06** Helyi jelentőségű természeti terület védetté nyilvánításáról szóló16/2024(XI.29) önkormányzati rendelet
https://www.zalaszentgrot.hu/images/mellekletek/1039/16_2024_Helyi_jelentosegu_term_ved_nyilv_rend_mod.1733379959.pdf
(Letöltés: 2025.10.15.)
- INT-07** Zala Vármegyei Értéktár Elemei <https://www.zala.hu/hu/megye/zala-megyei-%C3%A9rt%C3%A9kt%C3%A1r-2/zalai-megyei-%C3%A9rt%C3%A9kek>
(Letöltés:2025.10.15.)
- INT-08** Katonai térképek adatforrása: <https://maps.arcanum.com/hu/>
- INT-09** Topográfiai térkép ortofotók adatforrása: <https://www.fentrol.hu/hu/>
- INT-11** Google Earth felvétel 2022-2025 felvétel adatforrása: Google Satellite
- INT-12** Nemzeti Ökoszisztéma Szolgáltatás Térkép adatforrása: Agrárminisztérium (2019): Ökoszisztéma-alaptérkép és adatmodell kialakítása DOI: 10.34811/osz.alaptérkép
- INT-13** Green Infrstructure: concepts and planning Ian C. Mell Newcastle University
https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/30399004/green_infrastructure-libre.pdf?1390886845=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DGreen_Infrstructure_concepts_and_plannin.pdf&Expires=1736438098&Signature=QDwhhxSLJjxtGSoFxFPSkk~CbE6773WU-k5K9dTUbkTSbkDRPLEnDM-n7P9H4t6cv6KhmUSC5SSsVhjrGVuXZiBPPBxxzQE0wMOmmpk~-toxOWqn9B7ziAAVrrPS9GN2oz6plXy5thovpi2bXbeoBjNuUFy0WPdlkjCsL1jqpMKqQm7f06U3fyTXkeiWZazSzBNsYDjXzLv9ajsIOJNvXcTd

[9YNGedicm7a2V1e85w~KIBuqECuNfeUV5HPqzIfYMyItzTJ4zZkMjat5HhzSR8MrpwKJ1CbsKrDotslRsgKoiH0WShaW58oHBo8~vKcc9yBHSyVZp1CM1iVly1qI~pg__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA](https://www.mdpi.com/2073-445X/9/12/525)

- INT-14** Green Infrastructure Planning Principles: An Integrated Literature Review
<https://www.mdpi.com/2073-445X/9/12/525>
- INT-15** Maintaining natural and traditional cultural green infrastructures across Europe: learning from historic and current landscape transformations
<https://link.springer.com/article/10.1007/s10980-020-01161-y>
- INT-16** Implementing green infrastructure policy in agricultural landscapes—scenarios for Saxony-Anhalt, Germany
<https://link.springer.com/article/10.1007/s10113-017-1241-2>
- INT-17** Agricultural heritage systems and agrobiodiversity
<https://link.springer.com/article/10.1007/s10531-022-02460-3>
- INT-18** Agrártámogatások zöldinfrastruktúrára <https://www.nak.hu/erdeszet>

14. Táblázatok és ábrák jegyzéke

1. ábra Kutatási terület lehatárolása (Forrás: Saját ábra).....	13
2. ábra Természetvédelmi védettségek Zalaszentgrót területén (Forrás: Saját ábra)	17
3. ábra Területhasználati arányok változása 1856-2022-ig (Forrás: Saját ábra).....	21
4. ábra A területhasználatok visszaalakulása az uradalmi területeken (Forrás: Saját ábra)	25
5. ábra Területhasználati változás A Batthyány uradalom területén (Forrás: Saját ábra)	25
6. ábra Területhasználat változás három fő időállapotban (Forrás: Saját ábra).....	26
7. ábra Hajdani uradalmi területek területhasználat változása a három fő időállapotban (Forrás: Saját ábra).....	27
8. ábra Jelenlegi területhasználatos térkép (Forrás: Saját ábra).....	29
9. ábra Értékkataszter térkép (Forrás: Saját ábra)	31
10. ábra Agrártörténeti- uradalmi értékek típus szerinti eloszlása (Forrás: Saját ábra).....	31
11. ábra Parcellaszerkezetek a XIX. században és napjainkban (Forrás: mapire.eu).....	32
12. ábra A dabronyi-uradalmi terület parcellaszerkezetének felépítése (Forrás: Saját ábra).....	33
13. ábra A zrinyi-major egykoriparcellaszerkezete (Forrás: Saját ábra).....	34
14. ábra Fasorelemzés térkép (Forrás: Saját ábra).....	35
15. ábra Faszor változás elemzés (Forrás: Saját ábra).....	36
16. ábra Jelenlegi fasorok, fás sávok eredete szerinti eloszlása (Forrás: Saját ábra).....	37
17. ábra Zöldinfrastruktúra-hálózat térkép (Forrás: Saját ábra)	38
18. ábra Zöld- és kékinfrastruktúra elemek aránya (Forrás: Saját ábra)	39
19. ábra Zöld- és kékinfrastruktúra elemek aránya (Forrás: Saját ábra)	39
20. ábra Történeti zöldinfrastruktúra térkép (Forrás: Saját ábra).....	49
21. ábra A zalaszentgróti védett uradalmi tölgyfasor állapot felmérése (Forrás: Saját ábra)	57
22. ábra Mezőgazdasági zöldinfrastruktúra hálózat jelenlegi állapota	61
23. ábra Tervezett mezőgazdasági zöldinfrastruktúra hálózat fejlesztés (Forrás: Saját ábra)	68
24. ábra Tervezett agrártörténeti tematikus útvonal (Forrás: Saját ábra)	70
25. ábra Tervezett megállóhelyek és tábla tartalmakat bemutató térkép (Forrás: Saját ábra)	75

Hallgatói nyilatkozat

NYILATKOZAT

a diplomadolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: **Szabó Ákos**
A Hallgató Neptun kódja: **FHKJAI**
A dolgozat címe: Agrártörténeti emlékek és történeti eredetű
zöldinfrastruktúra elemek megőrzése, fejlesztése, bemutatása Zalaszentgróton
A megjelenés éve: **2025**
A konzulens intézetének neve: **Tájépítészeti, Településtervezési és
Díszkertészeti Intézet**
A konzulens tanszékének a neve: **Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék**

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsgabizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumába. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- **nem titkosított dolgozat a védést követően**
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után

nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumában

Kelt: 2025 év február hó 26 nap

Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

Konzulensi nyilatkozat

NYILATKOZAT

Szabó Ákos (hallgató Neptun azonosítója: FHKJAI) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A diplomadolgozatot a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom⁵.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*6}

Kelt: Budapest, 2025. november hó 10.

belső konzulens

Mesterséges intelligencia nyilatkozat

Hallgatók, doktoranduszok nyilatkozata mesterséges intelligencia (MI) alkalmazásáról

1. Általános adatok

Hallgató neve:	Szabó Ákos
Neptun-kódja:	FHKJAI
Képzési szint (a megfelelőt jelölje X-szel):	☐ BSc/BA ☒ MSc/MA ☐ Doktori (PhD) ☐ Egyéb:
Tantárgy neve/kódja*:	Diplomaterv-készítés 2
A munka címe:	Agrártörténeti emlékek és történeti eredetű zöldinfrastruktúra elemek megőrzése, fejlesztése, bemutatása Zalaszentgróton

* doktori értekezés esetén nem kitöltendő

2. Nyilatkozat az MI használatáról

Alulírott, etikai felelősségem teljes tudatában az alábbi nyilatkozatot teszem:

(Kérjük, válasszon egyet az alábbi lehetőségek közül!)

A) Nem alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Amennyiben ezt jelölte, a további táblázatok kitöltése nem szükséges.)

B) Alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Kérjük, töltsse ki a vonatkozó táblázatokat!)

3. A mesterséges intelligencia használatának részletezése

I. TÁBLÁZAT: Asszisztensi vagy kisebb mértékű felhasználás (pl. fordítás, nyelvi korrektúra, ötletelés stb.)

(Ezen felhasználások esetében a konkrét promptok és válaszok csatolása nem szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott MI-eszköz neve és verziója	Érintett rész (ha nem a szöveg egészére vonatkozik)

II. TÁBLÁZAT: Jelentős tartalmi hozzájárulás (pl. egy teljes ábra vagy egy hosszabb szövegrész generálása)

(Ezekben az esetekben a felhasznált kulcsfontosságú promptok és az MI által adott nyers válaszok dokumentálása és a munka **mellékletében való csatolása szükséges.**)

A felhasználás célja	Alkalmazott eszköz verziója, elérhetősége	MI-neve,	Az érintett fejezet / ábra / táblázat pontos sorszáma	A prompt-naplót tartalmazó melléklet bejegyzésének sorszáma

3/A. Oktató által előírt kiegészítő szabályok (ha vannak)

Amennyiben az adott tantárgy oktatója vagy témavezetője az MI-eszközök használatára vonatkozóan külön szabályokat vagy elvárásokat határozott meg, kérjük, az alábbi mezőben foglalja össze ezeket:

Pl. az MI használatának tilalma bizonyos feladattípusokra; csak konkrét eszköz használata engedélyezett; eltérő hivatkozási elvárások; dokumentációs forma stb.

Oktató vagy témavezető által előírt szabályok:

.....

.....

.....

.....

4. Minden hallgatóra vonatkozó nyilatkozat:

Kijelentem, hogy az MI által esetlegesen generált tartalmakat minden esetben kritikailag felülvizsgáltam, szerkesztettem és a munkába illesztettem. A leadott munka minden eleméért, annak eredetiségéért és tudományos helytállóságáért teljes körű felelősséget vállalok. Tudomásul veszem, hogy a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem a benyújtott munkát mesterséges intelligencia detektorral ellenőrizheti, és eljárást kezdeményezhet, amennyiben a nyilatkozatom valótlan vagy hiányos.

Kelt: Budapest, 2025. november hó 10 nap

.....

Hallgató aláírása

Konzulens/Témavezető aláírása

15. Mellékletek (a képek forrása: a szerző)

1.kép Hajdani uradalmi malom, ma Zala-Cereália Malomipari Kft.

2. Az egykori Jankaházi-major állattartó épületei

3. kép Az egykori uradalmi téglagyár

4.kép 4.számú Uradalmi halastó

5. kép Letört nagyméretű ág 2001-es sorszámú egyeden

6.kép Törzssérülés a 2009. sorszámú egyeden

7.kép Kataszterezett tölgyfa fasor helye a közút mellett

8. kép Kataszterezett tölgyfa fasor eleje Zalaszentgrót felől 2001-2012. sorszámú egyedig

9. kép Kataszterezett tölgyfa fasor folytatása 2012-2022. sorszámú egyedig

10. kép Kataszterezett tölgyfa fasor folytatása 2022-2033. sorszámú egyedig

11. kép Kataszterezett tölgyfa fasor folytatása 2033-2041. sorszámú egyedig

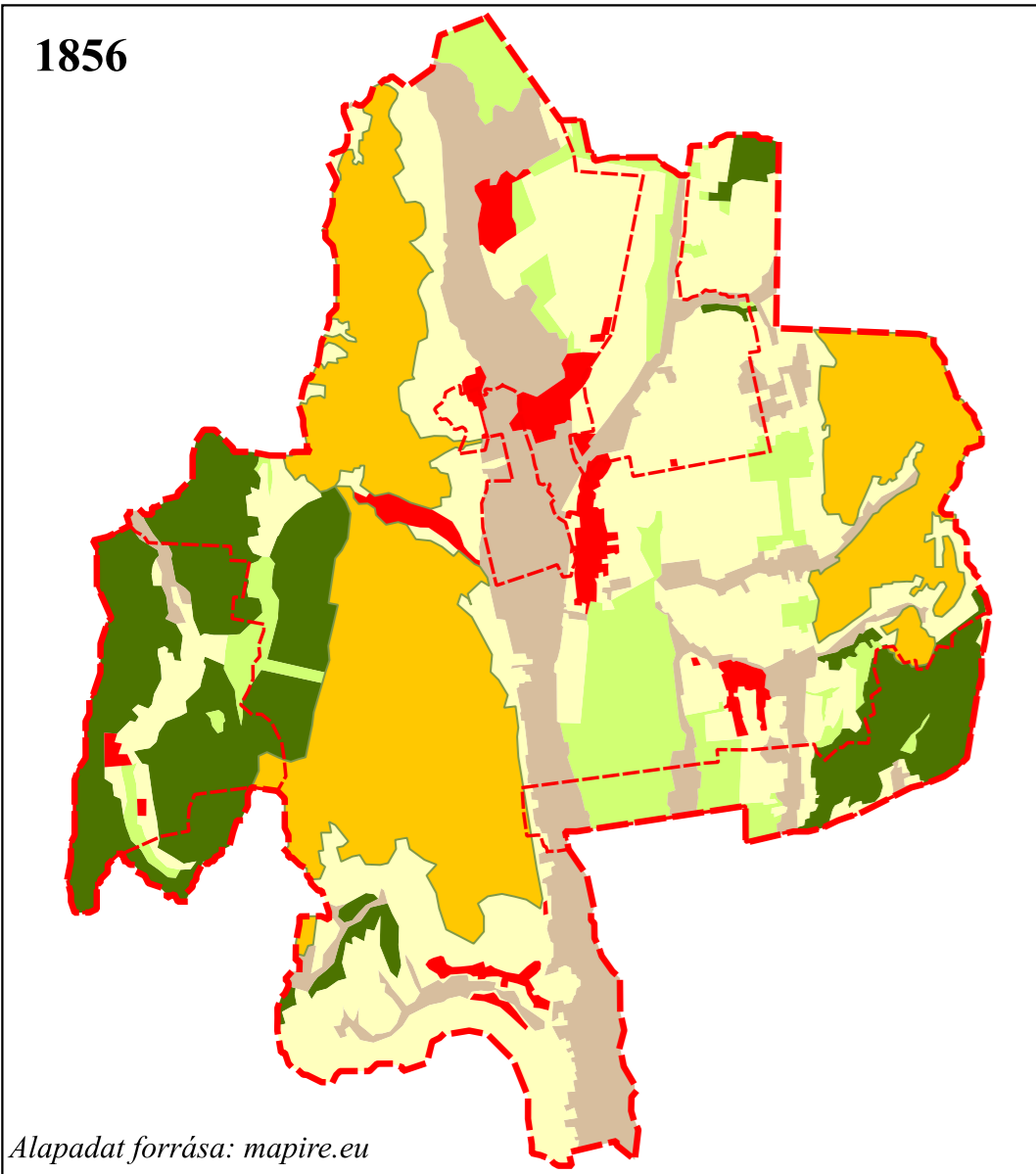

Jelzet	Megnevezés	Település/Településré	Jelleg	Típus	Jelentőség	Tájérték altípusa	Műemlék altípusa	Megjegyzés	Adatforrás	Védettség	Védettségi kategóriába sorolás
F 1	Füz-kút Zalaudvarnok	Zalaudvarnok	Természeti örökségielemek	Ex-lege védett forrás	országos				OKIR	igen	
F 2	Füzkúti szivárgó	Zalaudvarnok	Természeti örökségielemek	Ex-lege védett forrás	országos				OKIR	igen	
L 1	Lápterület Bf0210	Zalakoppány	Természeti örökségielemek	Ex-lege védett láp	országos				OKIR	igen	
L 2	Lápterület Bf0218	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Ex-lege védett láp	országos				OKIR	igen	
L 3	Lápterület Bf0215	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Ex-lege védett láp	országos				OKIR	igen	
L 4	Lápterület Bf0216	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Ex-lege védett láp	országos				OKIR	igen	
L 5	Lápterület Bf0217	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Ex-lege védett láp	országos				OKIR	igen	
L 6	Lápterület Bf0219	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Ex-lege védett láp	országos				OKIR	igen	
L 7	Lápterület Bf2020	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Ex-lege védett láp	országos				OKIR	igen	
L 8	Lápterület Bf2021	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Ex-lege védett láp	országos				OKIR	igen	
L 9	Lápterület Bf2022	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Ex-lege védett láp	országos				OKIR	igen	
HTVT 1	Baththyány-kastély parkja	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Helyi jelentőségű természetvédelmi terület	helyi				16/2024.(XI.29.) önkormányzati rendelet	igen	
HTVT 2	Zala-völgy	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Helyi jelentőségű természetvédelmi terület	helyi				16/2024.(XI.29.) önkormányzati rendelet	igen	
HTVT 3	Tölgy fásor	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Helyi jelentőségű természetvédelmi terület	helyi				16/2024.(XI.29.) önkormányzati rendelet	igen	
HTVT 4	Bagó-völgy I.	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Helyi jelentőségű természetvédelmi terület	helyi				16/2024.(XI.29.) önkormányzati rendelet	igen	
HTVT 5	Bagó-völgy II.	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Helyi jelentőségű természetvédelmi terület	helyi				16/2024.(XI.29.) önkormányzati rendelet	igen	
HTVT 6	Felső-Aranyod I.	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Helyi jelentőségű természetvédelmi terület	helyi				16/2024.(XI.29.) önkormányzati rendelet	igen	
HTVT 7	Felső-Aranyod II.	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Helyi jelentőségű természetvédelmi terület	helyi				16/2024.(XI.29.) önkormányzati rendelet	igen	
HTVT 8	Csernak I.	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Helyi jelentőségű természetvédelmi terület	helyi				16/2024.(XI.29.) önkormányzati rendelet	igen	
HTVT 9	Aszó-tető	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Helyi jelentőségű természetvédelmi terület	helyi				16/2024.(XI.29.) önkormányzati rendelet	igen	
HTVT 10	Som-tető	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Helyi jelentőségű természetvédelmi terület	helyi				16/2024.(XI.29.) önkormányzati rendelet	igen	
HTVT 11	Varga-domb	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Helyi jelentőségű természetvédelmi terület	helyi				16/2024.(XI.29.) önkormányzati rendelet	igen	
HTVT 12	Büggös	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Helyi jelentőségű természetvédelmi terület	helyi				16/2024.(XI.29.) önkormányzati rendelet	igen	
HTVT 13	Koppány-hegy	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Helyi jelentőségű természetvédelmi terület	helyi				16/2024.(XI.29.) önkormányzati rendelet	igen	
HTVT 14	Látó-hegy	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Helyi jelentőségű természetvédelmi terület	helyi				16/2024.(XI.29.) önkormányzati rendelet	igen	
HTVT 15	Szj-völgy I.	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Helyi jelentőségű természetvédelmi terület	helyi				16/2024.(XI.29.) önkormányzati rendelet	igen	
HTVT 16	Szj-völgy II.	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Helyi jelentőségű természetvédelmi terület	helyi				16/2024.(XI.29.) önkormányzati rendelet	igen	
HTVT 17	Rátka-hegy	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Helyi jelentőségű természetvédelmi terület	helyi				16/2024.(XI.29.) önkormányzati rendelet	igen	
HTVT 18	Bujtor-domb I.	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Helyi jelentőségű természetvédelmi terület	helyi				16/2024.(XI.29.) önkormányzati rendelet	igen	
HTVT 19	Bujtor-domb II.	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Helyi jelentőségű természetvédelmi terület	helyi				16/2024.(XI.29.) önkormányzati rendelet	igen	
HTVT 20	Huszonya I.	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Helyi jelentőségű természetvédelmi terület	helyi				16/2024.(XI.29.) önkormányzati rendelet	igen	
HTVT 21	Huszonya II.	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Helyi jelentőségű természetvédelmi terület	helyi				16/2024.(XI.29.) önkormányzati rendelet	igen	
N 1	Alsó-Zalavölgy Natura 2000-es területek	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Natura 2000 terület	nemzetközi				Balaton-Felvidéki Nemzeti Park	igen	
NOH 1	OÖH magterület	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Nemzetközi Ökológiai Hálózat terület	országos				OKIR	igen	
NOH 2	OÖH folyosó	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Nemzetközi Ökológiai Hálózat terület	országos				OKIR	igen	
NOH 3	OÖH pufferterréte	Zalaszentrót	Természeti örökségielemek	Nemzetközi Ökológiai Hálózat terület	országos				OKIR	igen	
RL 1	Zalaszentrót, Alsómalmokert	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 2	Zalaszentrót, Alsó-Janka I.	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 3	Zalaszentrót, Asszony-gáti-dűlő	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 4	Zalaszentrót, Ángyosi-dűlő	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 5	Zalaszentrót, Baththyány-kastély	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 6	Zalaszentrót, Berek	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 7	Zalaszentrót, Berekalja II.	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 8	Zalaszentrót, Berelalja I.	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 9	Zalaszentrót, Csalit III.	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 10	Zalaszentrót, Csalit II.	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 11	Zalaszentrót, Csalit I.	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 12	Zalaszentrót, Csáford, Látó alatti-dűlő	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 13	Zalaszentrót, Csáford, Útkanyar felett	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 14	Zalaszentrót, Csáford, Varga-domb	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 15	Zalaszentrót, Csúszódomb	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 16	Zalaszentrót, Felsőaranyod	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 17	Zalaszentrót, Felső-Dabrony, halastó	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 18	Zalaszentrót, Füzesi-dűlő I.	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 19	Zalaszentrót, Füzesi-dűlő II.	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 20	Zalaszentrót, Gyöpi-földek	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 21	Zalaszentrót, Huszonya-alja-dűlő I.	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 22	Zalaszentrót, Huszonya-alja-dűlő II.	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 23	Zalaszentrót, Huszonya-alja-dűlő III.	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 24	Zalaszentrót, Kavicsbánya	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 25	Zalaszentrót, Kápolnai-dűlő	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 26	Zalaszentrót, Kászár-oldal alatt	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 27	Zalaszentrót, Kerék-mező I.	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 28	Zalaszentrót, Kerék-mező II.	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 29	Zalaszentrót, Kertaljai-dűlő	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 30	Zalaszentrót, Kisszentróti, ferences kolostor	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 31	Zalaszentrót, Kisszentróti telep	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 32	Zalaszentrót, Korona köz 4.	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 33	Zalaszentrót, Közép-dűlő	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 34	Zalaszentrót, Közép-oldal	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 35	Zalaszentrót, Laska	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 36	Zalaszentrót, Laska	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 37	Zalaszentrót, Ótemető	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 38	Zalaszentrót, Patakok alja	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 39	Zalaszentrót, Polgár város - Hársas-dűlő	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 40	Zalaszentrót, Rét-közi-dűlő	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 41	Zalaszentrót, Római katolikus templom körüli temető	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 42	Zalaszentrót, Szabadság u. 56	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 43	Zalaszentrót, Szélmunte	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 44	Zalaszentrót, Tekenyei-szél IV.	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 45	Zalaszentrót, Tekenyei-szél I.	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 46	Zalaszentrót, Tekenyei-szél II.	Zalaszentrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	

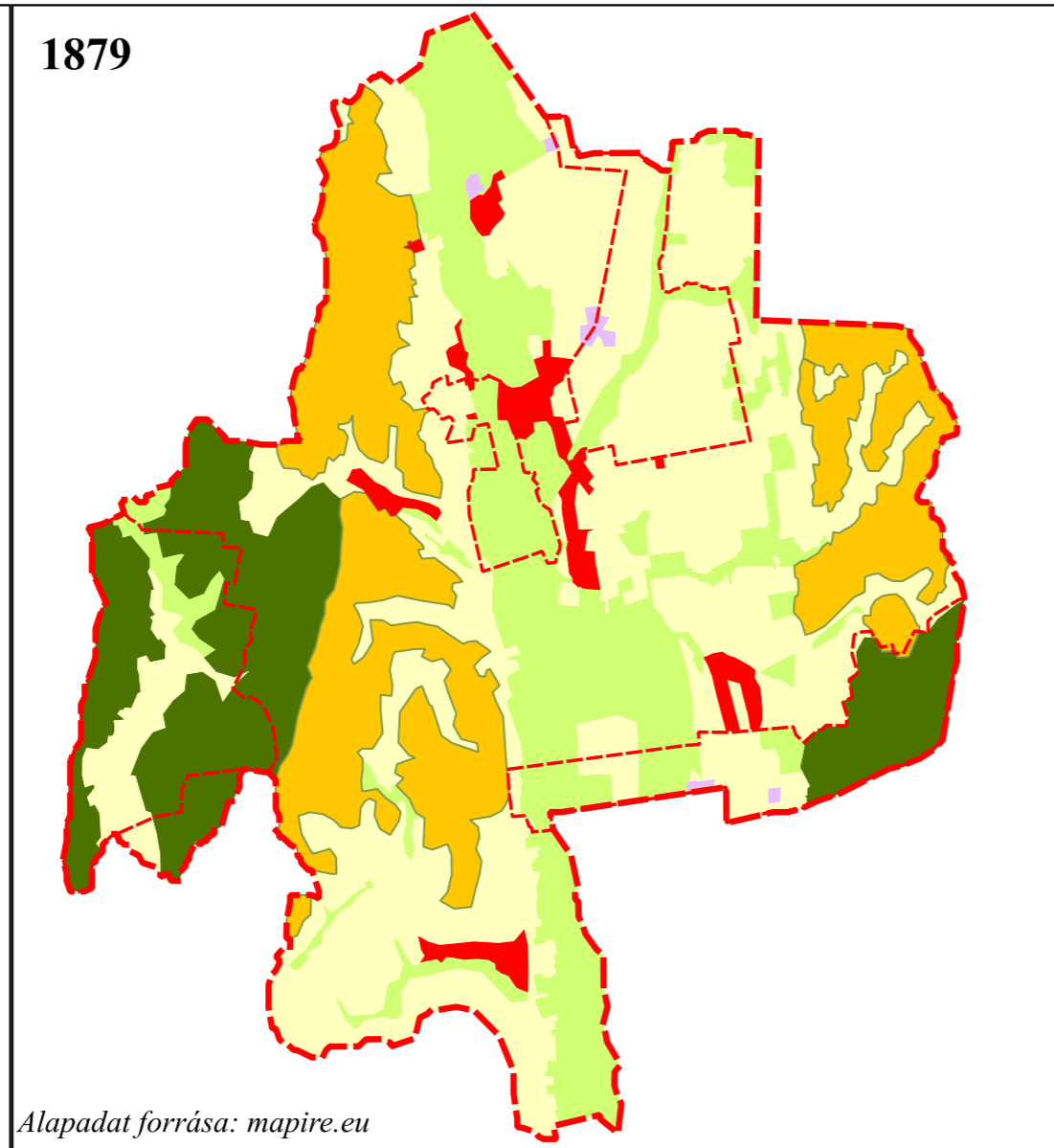
RL 47	Zalaszentgrót, Tekenyai-szél III.	Zalaszentgrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 48	Zalaszentgrót, Temetői-dűlő	Zalaszentgrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 49	Zalaszentgrót, Temetői-dűlő	Zalaszentgrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 50	Zalaszentgrót, Téglagyár	Zalaszentgrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 51	Zalaszentgrót, Tüskeszentpéter-Felsősik, I.	Zalaszentgrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 52	Zalaszentgrót, Tüskeszentpéter-Felsősik, II.	Zalaszentgrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 53	Zalaszentgrót, Tüskeszentpéter-Gyalogúti-dűlő	Zalaszentgrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 54	Zalaszentgrót, Zalakoppány-Templom körül, 71. lh	Zalaszentgrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 55	Zalaszentgrót, Zalakoppány - Italbolt	Zalaszentgrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 56	Zalaszentgrót, Zalaszentgróti-patak	Zalaszentgrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 57	Zalaszentgrót, Zala-melletti-dűlő III.	Zalaszentgrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 58	Zalaszentgrót, Zala-melletti-dűlő IV.	Zalaszentgrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 59	Zalaszentgrót, Zala-melletti-dűlő II.	Zalaszentgrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
RL 60	Zalaszentgrót, Zala-melletti-dűlő I.	Zalaszentgrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	igen	
M 1	Bathyány-kastély parkja	Zalaszentgrót	Épített kultúrtörténeti örökségi elemek	Műemlék	országos	építészeti	kastély		E-Örökség	igen	
M 2	Hamburger Jenő háza	Zalaszentgrót	Épített kultúrtörténeti örökségi elemek	Műemlék	országos	népi-lakó	egylakásos lakóépület		E-Örökség	igen	
M 3	Híd (Hatamov-híd)	Zalaszentgrót	Épített kultúrtörténeti örökségi elemek	Műemlék	országos	építészeti	hid		E-Örökség	igen	
M 4	Istálló	Zalaszentgrót	Épített kultúrtörténeti örökségi elemek	Műemlék	országos	agrártörténeti	istálló		E-Örökség	igen	
M 5	Kiskastély	Zalaszentgrót	Épített kultúrtörténeti örökségi elemek	Műemlék	országos	népi-lakó	alkalmazotti lakás		E-Örökség	igen	
M 6	Mittermayer ház	Zalaszentgrót	Épített kultúrtörténeti örökségi elemek	Műemlék	országos	népi-lakó	egylakásos lakóépület		E-Örökség	igen	
M 7	Polgárvárosi régi torony	Zalaszentgrót	Épített kultúrtörténeti örökségi elemek	Műemlék	országos	szakrális	romemlék		E-Örökség	igen	
M 7	R.k. harangláb	Zalaszentgrót	Épített kultúrtörténeti örökségi elemek	Műemlék	országos	szakrális	harangláb		E-Örökség	igen	
M 8	R.k. templom	Tüskeszentpéter	Épített kultúrtörténeti örökségi elemek	Műemlék	országos	szakrális	keresztény templom		E-Örökség	igen	
M 9	R.k. templom	Zalakoppány	Épített kultúrtörténeti örökségi elemek	Műemlék	országos	szakrális	keresztény templom		E-Örökség	igen	
M 10	R.k. templom	Zalaszentgrót	Épített kultúrtörténeti örökségi elemek	Műemlék	országos	szakrális	keresztény templom		E-Örökség	igen	
M 11	Szentháromság-szobor	Zalaszentgrót	Épített kultúrtörténeti örökségi elemek	Műemlék	országos	szakrális	emlékoszlop		E-Örökség	igen	
M 12	Szeszgyár	Zalaszentgrót	Épített kultúrtörténeti örökségi elemek	Műemlék	országos	agrártörténeti/ipartü	üzemépület		muemlekem.hu	igen	
MHT 1	Volt Korona Szálló	Zalaszentgrót	Épített kultúrtörténeti örökségi elemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	helyi	népi-lakó	középület		muemlekem.hu	igen	
MHT 2	Volt kocsmá (Csárda)	Zalakoppány	Épített kultúrtörténeti örökségi elemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	helyi	szolgáltató épület	kocsmá csárda		muemlekem.hu	igen	
MHT 3	Zalaudvarnoki templom	Zalaudvarnok	Épített kultúrtörténeti örökségi elemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	helyi	szakrális	templom		muemlekem.hu	igen	
MHT 4	Mária-szobor	Zalaudvarnok	Épített kultúrtörténeti örökségi elemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	helyi	szakrális	szobor		muemlekem.hu	igen	
MHT 5	Nepomuki Szent János szobor	Csáford	Épített kultúrtörténeti örökségi elemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	helyi	szakrális	szobor		muemlekem.hu	igen	
MHT 6	Magtár	Zalaszentgrót	Épített kultúrtörténeti örökségi elemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	helyi	agrártörténeti	épület		muemlekem.hu	igen	
MHT 7	Református templom Ielkészlakkal	Zalaszentgrót	Épített kultúrtörténeti örökségi elemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	helyi	szakrális	templom, épület		muemlekem.hu	igen	
MHT 8	Kereszt	Csáford	Épített kultúrtörténeti örökségi elemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	helyi	szakrális	kereszt, szobrokkal		muemlekem.hu	igen	
MHT 9	Kereszt	Zalakoppány	Épített kultúrtörténeti örökségi elemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	helyi	szakrális	kereszt		muemlekem.hu	igen	
ET 1	Keszler Bernáth és Mór gőzmalma	Tüskeszentpéter	Egyedi tájérték	Ipartörténeti tájérték		ipar-agrártörténeti	malomépület		Saját felmérés	nem	helyi műemléki védetség
ET 2	Jankaházi-major (Rákóczi MGTSZ)	Zalaudvarnok	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti	istálló épületek		Saját felmérés	nem	helyi műemléki védetség
ET 3	Kereszt	Aranyod	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 4	Kereszt	Aranyod	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 5	Gémeskút	Tüskeszentpéter	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti	gémeskút		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 6	Gémeskút	Tüskeszentpéter	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti	gémeskút		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 7	Rohonczi-Hoszu kereszt	Tüskeszentpéter	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 8	Kereszt	Felső-Aranyod	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 9	Kereszt	Felső-Aranyod	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 10	Kereszt	Aranyod	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 11	Mater-kereszt	Aranyod	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 12	Kereszt	Csáford	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 13	Kereszt	Csáford	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 14	Patrovits-kereszt	Csáford	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 15	Kereszt	Csáford	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 16	Kereszt	Csáford	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 17	Kereszt	Csáford	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 18	Kereszt	Csáford	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 19	Pince bejárat	Zalakoppány	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti	pince		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 20	Gémeskút	Kisszentgrót	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti	gémeskút		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 21	Gémeskút	Zalaudvarnok	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti	gémeskút		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 22	Kukoricás-kereszt	Zalakoppány	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 23	Orczi-kereszt	Zalakoppány	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 24	Kereszt	Zalakoppány	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 25	Kereszt	Zalakoppány	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 26	Temető-kereszt	Zalakoppány	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 27	Léránt-Iváncsics kereszt	Zalakoppány	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 28	Buzmegállói kereszt	Zalakoppány	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 29	Világháborús kereszt	Zalakoppány	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 30	Kereszt	Zalakoppány	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 31	Gémeskút	Zalaudvarnok	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti	gémeskút		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 32	Gémeskút	Zalaudvarnok	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti	gémeskút		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 33	Nagy-Ferenczi kereszt	Zalaudvarnok	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 34	Kereszt	Zalaudvarnok	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 35	Kereszt	Zalaudvarnok	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 36	Kereszt	Zalaudvarnok	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 37	Kereszt	Zalaudvarnok	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 38	Horváth-kereszt	Zalaudvarnok	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 39	Gulas-kereszt	Zalaudvarnok	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kereszt		TÉKA	nem	egyedi tájérték
ET 40	Hűtőház	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti	épület		Saját felmérés	nem	helyi műemléki védetség
ET 41	Állami Gazdaság épülete	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti	épület		Saját felmérés	nem	helyi műemléki védetség
ET 42	Téglagyár	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Ipartörténeti tájérték		ipartörténeti	üzemegység		Saját felmérés	nem	helyi műemléki védetség
ET 43	Sajtüzem	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Ipartörténeti tájérték		ipartörténeti	üzemépület		Saját felmérés	nem	helyi műemléki védetség
ET 44	Agyagbánya	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Ipartörténeti tájérték		ipartörténeti	bánya terület		Saját felmérés	nem	egyedi tájérték
ET 45	Szent-Anna kápolna	Huszonya	Egyedi tájérték	Szakrális tájérték		szakrális	kápolna		Saját felmérés	nem	helyi műemléki védetség
ET 46	Új-Barázda Mezőgazdasági Termelőszövetkezet Tüskeszentpéteri üzemegysége	Tüskeszentpéter	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti	épület, istállók		Saját felmérés	nem	helyi műemléki védetség

ET 47	Új-Barázda Mezőgazdasági Termelőszövetkezet Zalaszentgróti üzemege	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti		épületek, istállók, tárolók	Saját felmérés	nem	helyi műemléki védettség
ET 48	Haladás Mezőgazdasági Termelőszövetkezet	Csáford	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti		épületek, istállók	Saját felmérés	nem	helyi műemléki védettség
ET 49	Béke Mezőgazdasági Termelőszövetkezet	Zalakoppány	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti		épületek, istállók	Saját felmérés	nem	helyi műemléki védettség
ET 50	I. számú uradalmi halastó	Zalszentgrót	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti		tőrendszer	Saját felmérés	nem	egyedi tájérték
ET 51	II. számú uradalmi halastó	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti		tőrendszer	Saját felmérés	nem	egyedi tájérték
ET 52	III. számú uradalmi halastó	Zalszentgrót	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti		tőrendszer	Saját felmérés	nem	egyedi tájérték
ET 53	IV. számú uradalmi halastó	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti		tőrendszer	Saját felmérés	nem	egyedi tájérték
ET 54	V. számú uradalmi halastó	Zalszentgrót	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti		tőrendszer	Saját felmérés	nem	egyedi tájérték
ET 55	VI. számú uradalmi halastó	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti		tőrendszer	Saját felmérés	nem	egyedi tájérték
ET 56	Felsődabronyi I. számú uradalmi halastó	Dabrony	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti		tőrendszer	Saját felmérés	nem	egyedi tájérték
ET 57	Felsődabronyi II. számú uradalmi halastó	Dabrony	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti		tőrendszer	Saját felmérés	nem	egyedi tájérték
ET 58	Középsődabronyi I. számú uradalmi halastó	Dabrony	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti		tőrendszer	Saját felmérés	nem	egyedi tájérték
ET 59	Középsődabronyi II. számú uradalmi halastó	Dabrony	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti		tőrendszer	Saját felmérés	nem	egyedi tájérték
ET 60	Gát	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti		vízkomolyozási eszköz	Saját felmérés	nem	egyedi tájérték
ET 61	Gát	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti		vízkomolyozási eszköz	Saját felmérés	nem	egyedi tájérték
ET 62	Gát	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti		vízkomolyozási eszköz	Saját felmérés	nem	egyedi tájérték
ET 63	Gát	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti		vízkomolyozási eszköz	Saját felmérés	nem	egyedi tájérték
ET 64	Gát	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti		vízkomolyozási eszköz	Saját felmérés	nem	egyedi tájérték
ET 65	Gát	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti		vízkomolyozási eszköz	Saját felmérés	nem	egyedi tájérték
ET 66	Csalit-majorság fásorai erdőszéljénél	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti		fásor, mezővédőerdősáv	Saját felmérés	nem	helyi természetvédelmi védettség
ET 67	Zalaudvarnok felé vezető út fásora	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agrártörténeti tájérték		agrártörténeti		fásor	Saját felmérés	nem	helyi természetvédelmi védettség

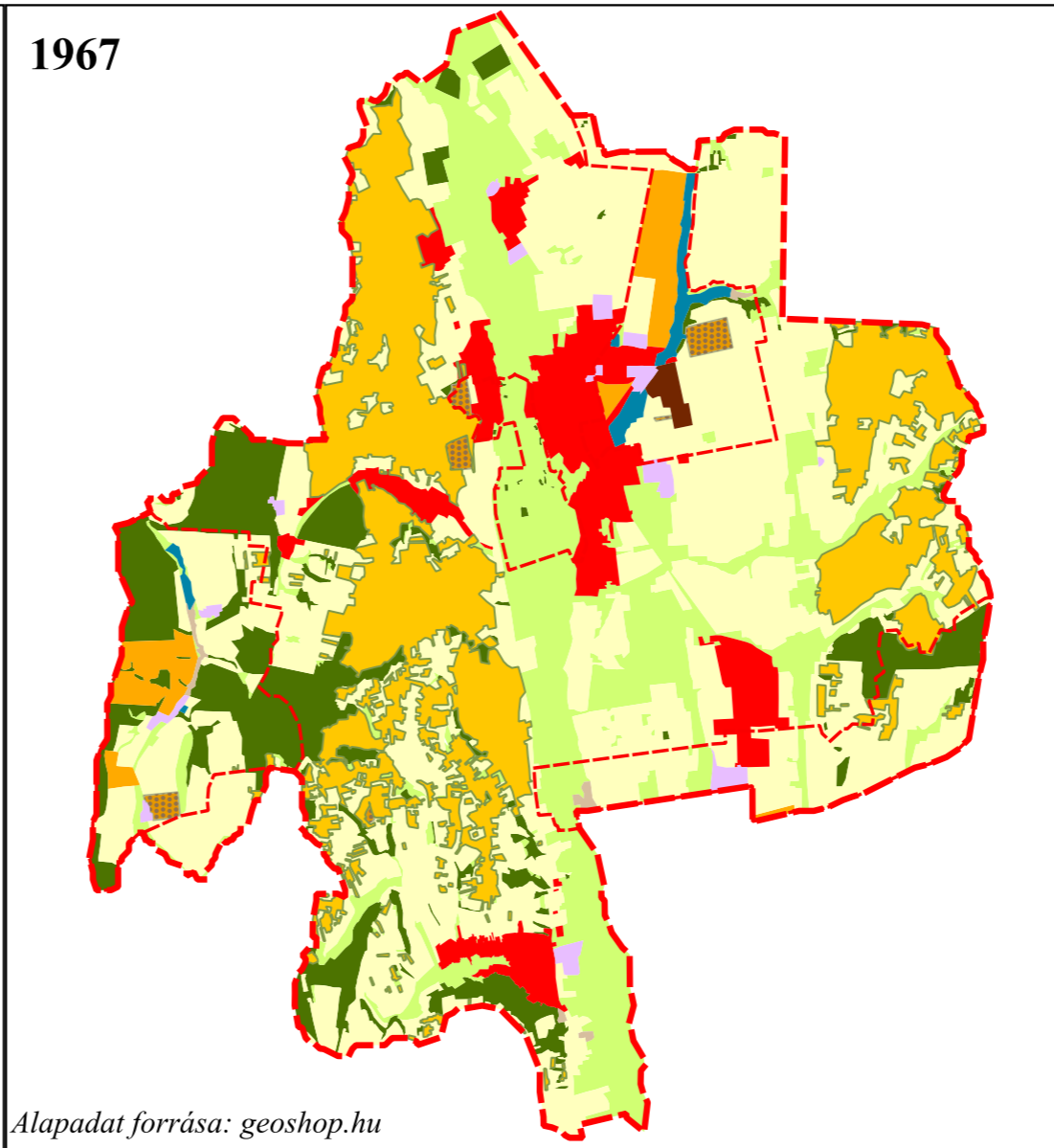
Jelzet	Megnevezés	Település/Telep	Jelleg	Típus	Jelentőség	Tájérték altípusa	Műemlék altípusa	Megjegyzés	Adatforrás	Védett	Nem védett	Védettségi kategóriába sorolás
HTVT	Batthyány-kastély parkja	Zalaszentgrót	Természeti örökségjelemek	Helyi jelentőségű természetvédelmi terület	helyi				16/2024.(XI.29.) önkormányzati rende	x		
NOH	OOH magterület	Zalaszentgrót	Természeti örökségjelemek	Nemzetközi Ökológiai Hálózat terület	országos				OKIR	x		
NOH	OOH folyó	Zalaszentgrót	Természeti örökségjelemek	Nemzetközi Ökológiai Hálózat terület	országos				OKIR	x		
NOH	OOH puffertérlete	Zalaszentgrót	Természeti örökségjelemek	Nemzetközi Ökológiai Hálózat terület	országos				OKIR	x		
RL 2	Zalaszentgrót, Alsó-Janka I.	Zalaszentgrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	x		
RL 3	Zalaszentgrót, Asszony-gáti-dűlő	Zalaszentgrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	x		
RL 4	Zalaszentgrót, Ángyosi-dűlő	Zalaszentgrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	x		
RL 5	Zalaszentgrót, Batthyány-kastély	Zalaszentgrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	x		
RL 9	Zalaszentgrót, Csalit III.	Zalaszentgrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	x		
RL 10	Zalaszentgrót, Csalit II.	Zalaszentgrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	x		
RL 11	Zalaszentgrót, Csalit I.	Zalaszentgrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	x		
RL 17	Zalaszentgrót, Felső-Dabrony, halastó	Zalaszentgrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	x		
RL 50	Zalaszentgrót, Téglagyár	Zalaszentgrót	Régészeti örökség elemek	Szakmai	országos				MNM régészeti adatbázis	x		
M 1	Batthyány-kastély parkja	Zalaszentgrót	Épített kultúrtörténeli örökségi elemek	Műemlék	országos		építészeti	kastély	E-Örökség	x		
M 3	Hid (Hatamov-híd)	Zalaszentgrót	Épített kultúrtörténeli örökségi elemek	Műemlék	országos		építészeti	hid	E-Örökség	x		
M 4	Istálló	Zalaszentgrót	Épített kultúrtörténeli örökségi elemek	Műemlék	országos		agrártörténeli	istálló	E-Örökség	x		
M 5	Kiskastély	Zalaszentgrót	Épített kultúrtörténeli örökségi elemek	Műemlék	országos		népi-lakó	alkalmazotti lakás	E-Örökség	x		
M 10	R.k. templom	Zalaszentgrót	Épített kultúrtörténeli örökségi elemek	Műemlék	országos		szakrális	keresztény templom	E-Örökség	x		
M 11	Szentháromság-szobor	Zalaszentgrót	Épített kultúrtörténeli örökségi elemek	Műemlék	országos		szakrális	emlékoszlop	E-Örökség	x		
M 12	Szeszgyár	Zalaszentgrót	Épített kultúrtörténeli örökségi elemek	Műemlék	országos		agrártörténeli/iptörténeli	üzemépület	muemlekem.hu	x		
MHT	Magtár	Zalaszentgrót	Épített kultúrtörténeli örökségi elemek	Helyi jelentőségű műemléki érték	helyi		agrártörténeli	épület	muemlekem.hu	x		
ET 1	Keszler Bernáth és Mór gözmalma	Tüskeszentpéter	Egyedi tájérték	Ipartörténeli tájérték		ipar-agrártörténeli		malomépület	Saját felmérés		X	helyi műemléki védettség
ET 2	Jankaházi-major (Rákóczi MGTSZ)	Zalaudvarnok	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		istálló épületek	Saját felmérés		X	helyi műemléki védettség
ET 5	Gémeskút	Tüskeszentpéter	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		gémeskút	TÉKA	X		egyedi tájérték
ET 6	Gémeskút	Tüskeszentpéter	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		gémeskút	TÉKA	X		egyedi tájérték
ET 19	Pince bejárat	Zalakoppány	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		pince	TÉKA	X		egyedi tájérték
ET 20	Gémeskút	Kisszentgrót	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		gémeskút	TÉKA	X		egyedi tájérték
ET 21	Gémeskút	Zalaudvarnok	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		gémeskút	TÉKA	X		egyedi tájérték
ET 31	Gémeskút	Zalaudvarnok	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		gémeskút	TÉKA	X		egyedi tájérték
ET 32	Gémeskút	Zalaudvarnok	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		gémeskút	TÉKA	X		egyedi tájérték
ET 40	Hűtőház	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		épület	Saját felmérés	X		helyi műemléki védettség
ET 41	Állami Gazdaság épülete	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		épület	Saját felmérés	X		helyi műemléki védettség
ET 42	Téglagyár	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Ipartörténeli tájérték		ipartörténeli		üzemegység	Saját felmérés	X		helyi műemléki védettség
ET 43	Sajtüzem	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Ipartörténeli tájérték		ipartörténeli		üzemépület	Saját felmérés	X		helyi műemléki védettség
ET 44	Agyagbánya	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Ipartörténeli tájérték		ipartörténeli		bánya terület	Saját felmérés		X	Helyi természetvédelmi védettség
ET 46	Új-Barázda Mezőgazdasági Termelőszövetkezet Tüskeszentpéteri üzemege	Tüskeszentpéter	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		épületek, istállók	Saját felmérés		X	Agártörténeli helyi műemléki védettség
ET 47	Új-Barázda Mezőgazdasági Termelőszövetkezet Zalaszentgróti üzemege	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		épületek, istállók, táro	Saját felmérés		X	Agártörténeli helyi műemléki védettség
ET 48	Haladás Mezőgazdasági Termelőszövetkezet	Csáford	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		épületek, istállók	Saját felmérés		X	Agártörténeli helyi műemléki védettség
ET 49	Béke Mezőgazdasági Termelőszövetkezet	Zalakoppány	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		épületek, istállók	Saját felmérés		X	Agártörténeli helyi műemléki védettség
ET 50	I.számú uradalmi halastó	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		töréndszer	Saját felmérés		X	Agártörténeli helyi védettség, egyedi tájérték
ET 51	II.számú uradalmi halastó	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		töréndszer	Saját felmérés		X	Agártörténeli helyi védettség, egyedi tájérték
ET 52	III.számú uradalmi halastó	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		töréndszer	Saját felmérés		X	Agártörténeli helyi védettség, egyedi tájérték
ET 53	IV.számú uradalmi halastó	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		töréndszer	Saját felmérés		X	Agártörténeli helyi védettség, egyedi tájérték
ET 54	V.számú uradalmi halastó	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		töréndszer	Saját felmérés		X	Agártörténeli helyi védettség, egyedi tájérték
ET 55	VI.számú uradalmi halastó	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		töréndszer	Saját felmérés		X	Agártörténeli helyi védettség, egyedi tájérték
ET 56	Felsődabronyi I.számú uradalmi halastó	Dabrony	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		töréndszer	Saját felmérés		X	Agártörténeli helyi védettség, egyedi tájérték
ET 57	Felsődabronyi II.számú uradalmi halastó	Dabrony	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		töréndszer	Saját felmérés		X	Agártörténeli helyi védettség, egyedi tájérték
ET 58	Középsődabronyi I.számú uradalmi halastó	Dabrony	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		töréndszer	Saját felmérés		X	Agártörténeli helyi védettség, egyedi tájérték
ET 59	Középsődabronyi II.számú uradalmi halastó	Dabrony	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		töréndszer	Saját felmérés		X	Agártörténeli helyi védettség, egyedi tájérték
ET 60	Gát	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		vízkezelési cszk	Saját felmérés		X	Agártörténeli helyi műemléki védettség
ET 61	Gát	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		vízkezelési cszk	Saját felmérés		X	Agártörténeli helyi műemléki védettség
ET 62	Gát	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		vízkezelési cszk	Saját felmérés		X	Agártörténeli helyi műemléki védettség
ET 63	Gát	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		vízkezelési cszk	Saját felmérés		X	Agártörténeli helyi műemléki védettség
ET 64	Gát	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		vízkezelési cszk	Saját felmérés		X	Agártörténeli helyi műemléki védettség
ET 65	Gát	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		vízkezelési cszk	Saját felmérés		X	Agártörténeli helyi műemléki védettség
ET 66	Csalit-majorság fasorai erdőszéljén	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		fasor, mezővédődős	Saját felmérés		X	Helyi természetvédelmi védettség, egyedi tájérték
ET 67	Zalaudvarnok felé vezető út fasora	Zalaszentgrót	Egyedi tájérték	Agártörténeli tájérték		agrártörténeli		fasor	Saját felmérés		X	Helyi természetvédelmi védettség, egyedi tájérték

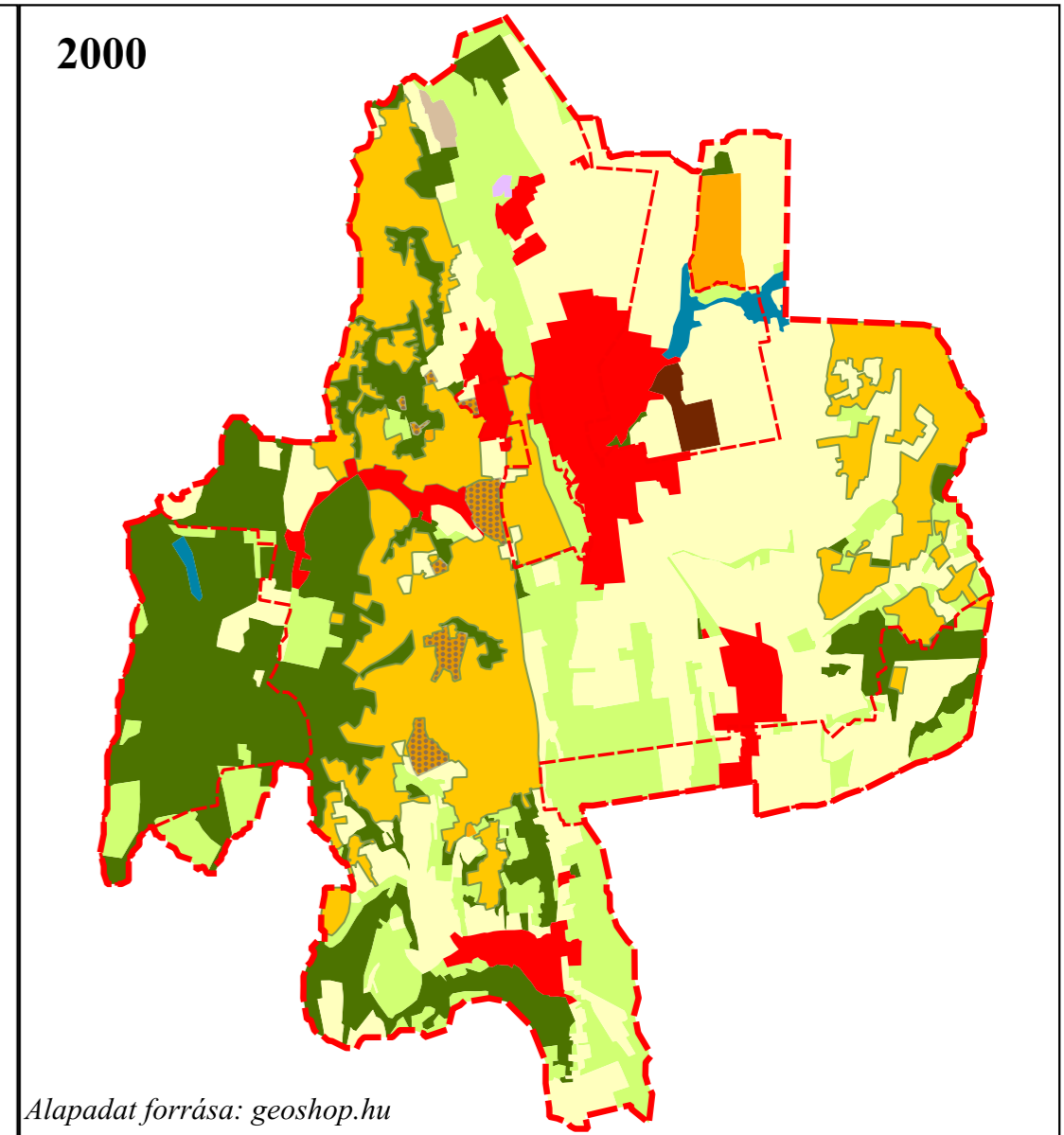
Alapadat forrása: mapire.eu

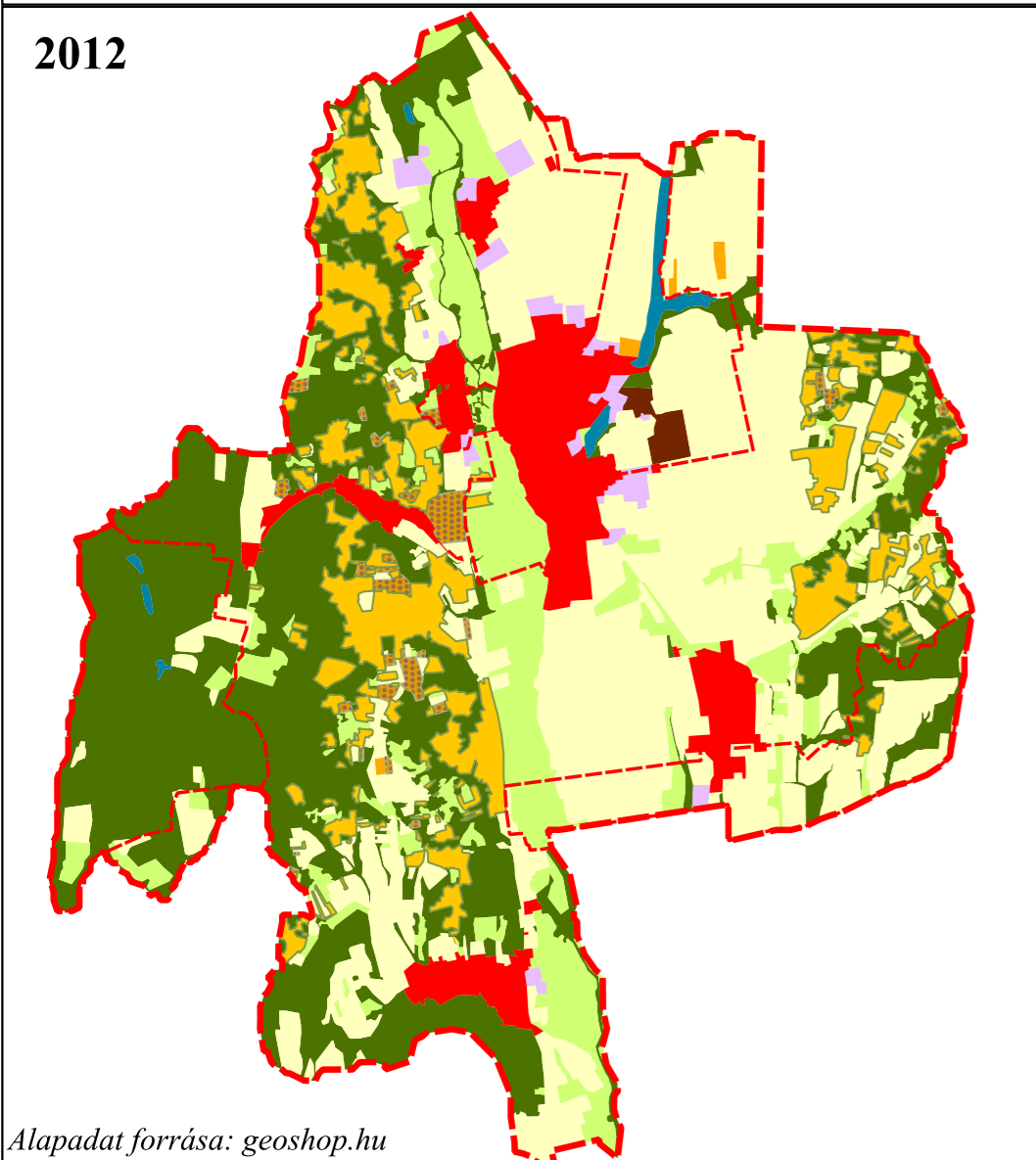
Alapadat forrása: mapire.eu

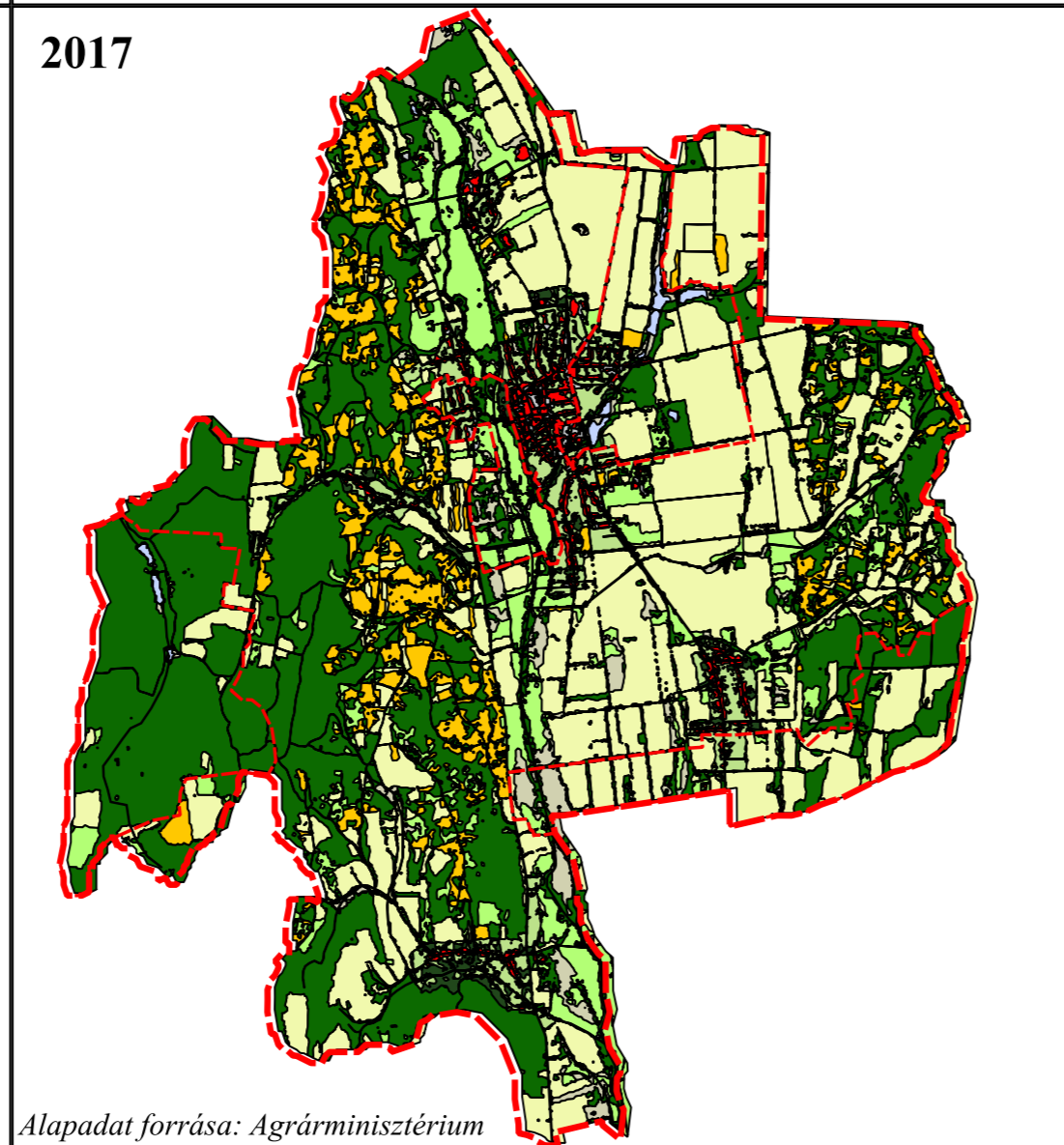
Alapadat forrása: geoshop.hu

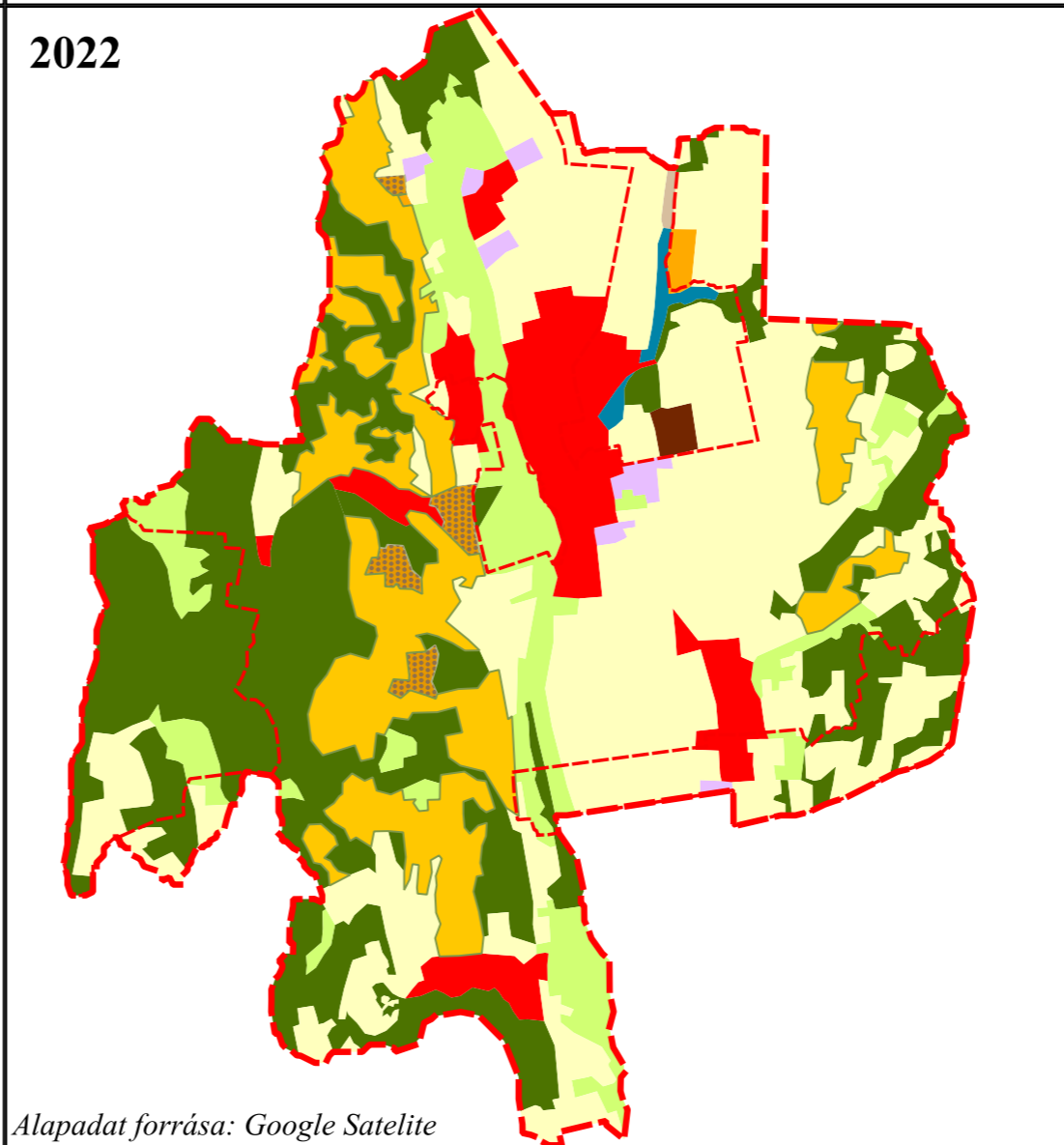
Alapadat forrása: geoshop.hu

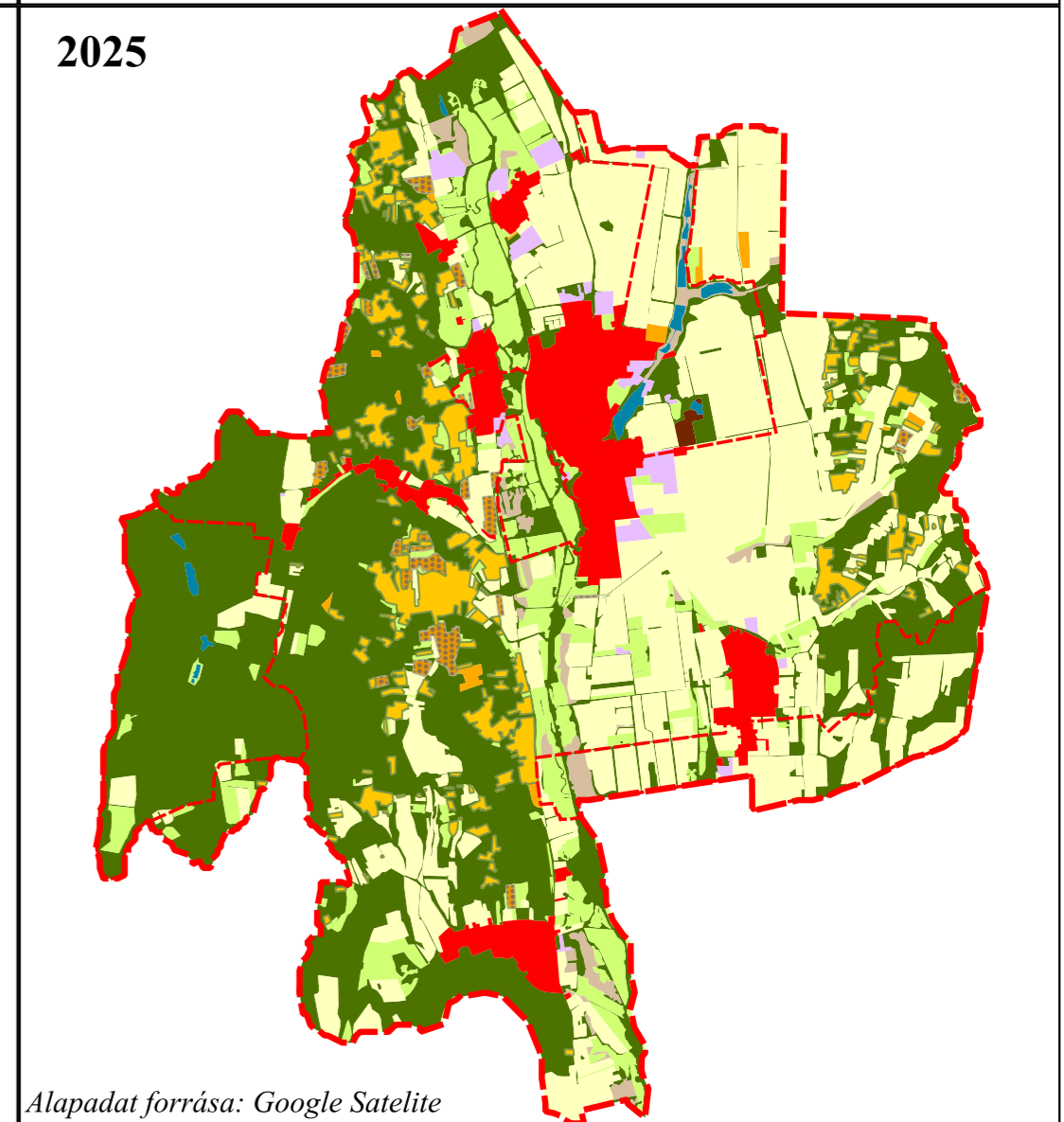
Alapadat forrása: geoshop.hu

Alapadat forrása: Agrárminisztérium

Alapadat forrása: Google Satelite

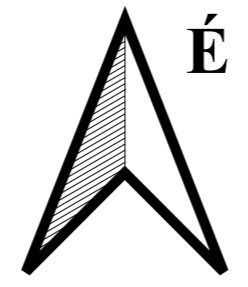

Alapadat forrása: Google Satelite

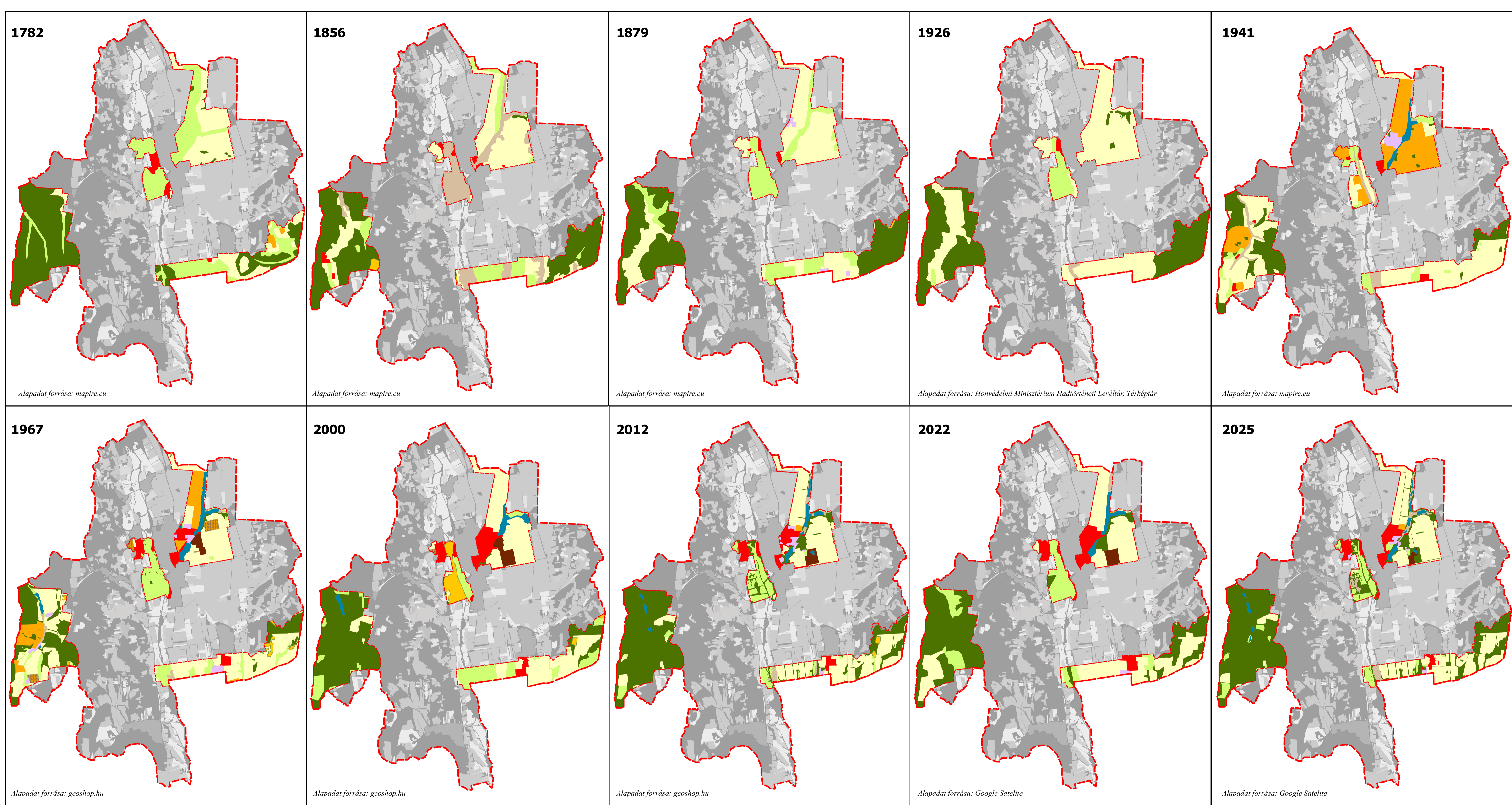
Jelmagyarázat

- Tervezési területhatára
- Batthyány uradalom határa
- Bányaterület
- Erdő
- Gyep
- Gyümölcsös
- Iparterület
- Vizenyős mocsaras terület
- Szántó
- Szőlőültetvény
- Művelésalól kivett
- Vízgazdálkodási terület
- Komplex művelésű területek

0 1 2 3 4 km

	A diplomaterv címe: Agrártörténeti emlékek és történeti eredetű zöldinfrastruktúra elemek megőrzése, fejlesztése, bemutatása Zalaszentgróton		Tervszám: 01
	Hallgató: Szabó Ákos		Tervlap címe: Zalaszentgrót tájtörténeti elemzése 1856-2025
Tanszék: Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék	Belső konzulens: Hubayné dr. Horváth Nóra		Dátum: 2025. november 11. Méretarány: 1 : 85 000
Az intézet címe: 1118 Budapest Villányi út 29-43.	Tanszékvezető: dr. Valánszki István		Intézet e-mailcíme: szabo.akos625@gmail.com
Intézeti honlap: https://tajepiteszet.uni-mate.hu/	Intézetigazgató: dr. Fekete Albert		Intézet e-mailcíme: tajepiteszet@uni-mate.hu
Intézetigazgató: dr. Fekete Albert		Szakfelelős: dr. Jombach Sándor	

Alapadat forrása: mapire.eu

Alapadat forrása: mapire.eu

Alapadat forrása: mapire.eu

Alapadat forrása: Honvédelmi Minisztérium Hadi történeti Levéltár, Térképtár

Alapadat forrása: mapire.eu

Alapadat forrása: geoshop.hu

Alapadat forrása: geoshop.hu

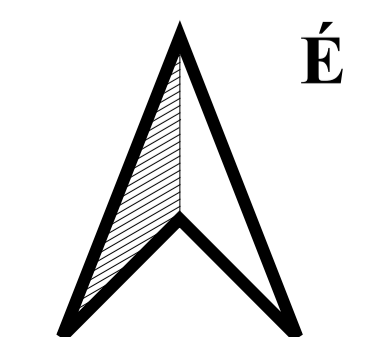
Alapadat forrása: geoshop.hu

Alapadat forrása: Google Satelite

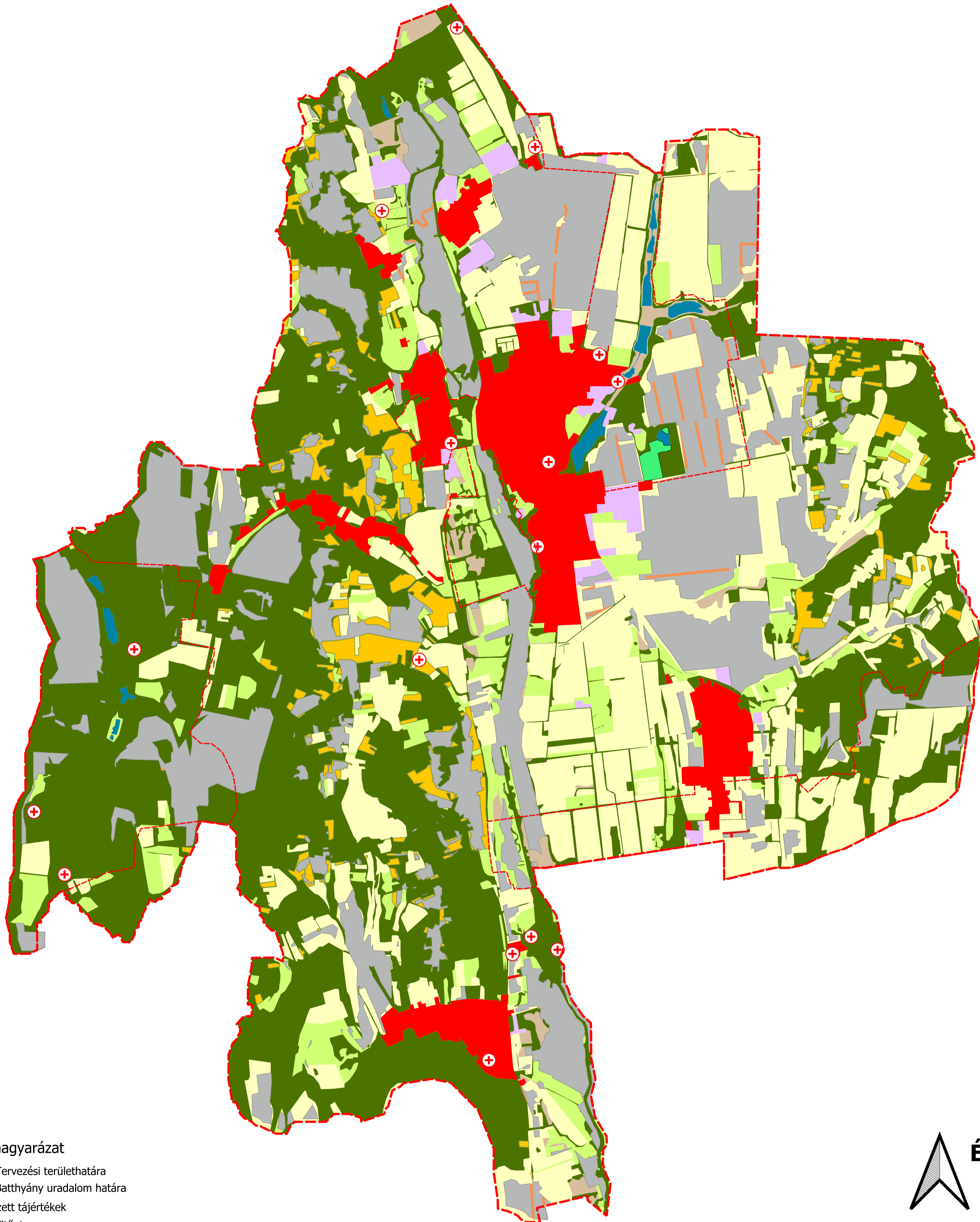
Alapadat forrása: Google Satelite

Jelmagyarázat

Batthyány uradalom határa	Vizenyős, nádas terület
Területhasználatok	Szántó
Bányaterület	Szőlő ültetvény
Erdő	Művelésalól kivett terület
Gyep	Vízgazdálkodási terület
Gyümölcsös	Vegyeskertes felhasználás
Iparterület	

	<i>A diplomatervező címe:</i> Agrártörténeti emlékek és történeti eredetű zöldinfrastruktúra elemek megőrzése, fejlesztése, bemutatása Zalaszentgróton	<i>Tervszám:</i> 02
	<i>Hallgató:</i> Szabó Ákos	<i>Tervlap címe:</i> A hajdani Batthyány uradalom tájtörténeti elemzése 1782-2025
<i>Belső konzulens:</i> Hubayné dr. Horváth Nóra	<i>Tanszékvezető:</i> dr. Valánszki István	<i>Dátum:</i> 2025. november 11. <i>Méretarány:</i> 1 : 65 000
<i>Tanszék:</i> Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék	<i>Intézetigazgató:</i> dr. Fekete Albert	<i>Intézet e-mailcíme:</i> szabo.akos625@gmail.com
<i>Az intézet címe:</i> 1118 Budapest Villányi út 29-43.	<i>Intézet honlap:</i> https://tajepiteszet.uni-mate.hu/	<i>Intézet e-mailcíme:</i> tajepiteszet@uni-mate.hu

Jelmagyarázat

- Tervezési területhatára
- Batthyány uradalom határa

Elveszett tájértékek

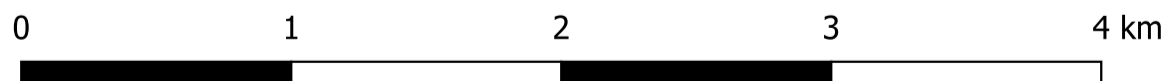
- + Eltűnt

Instabil területhasználatok

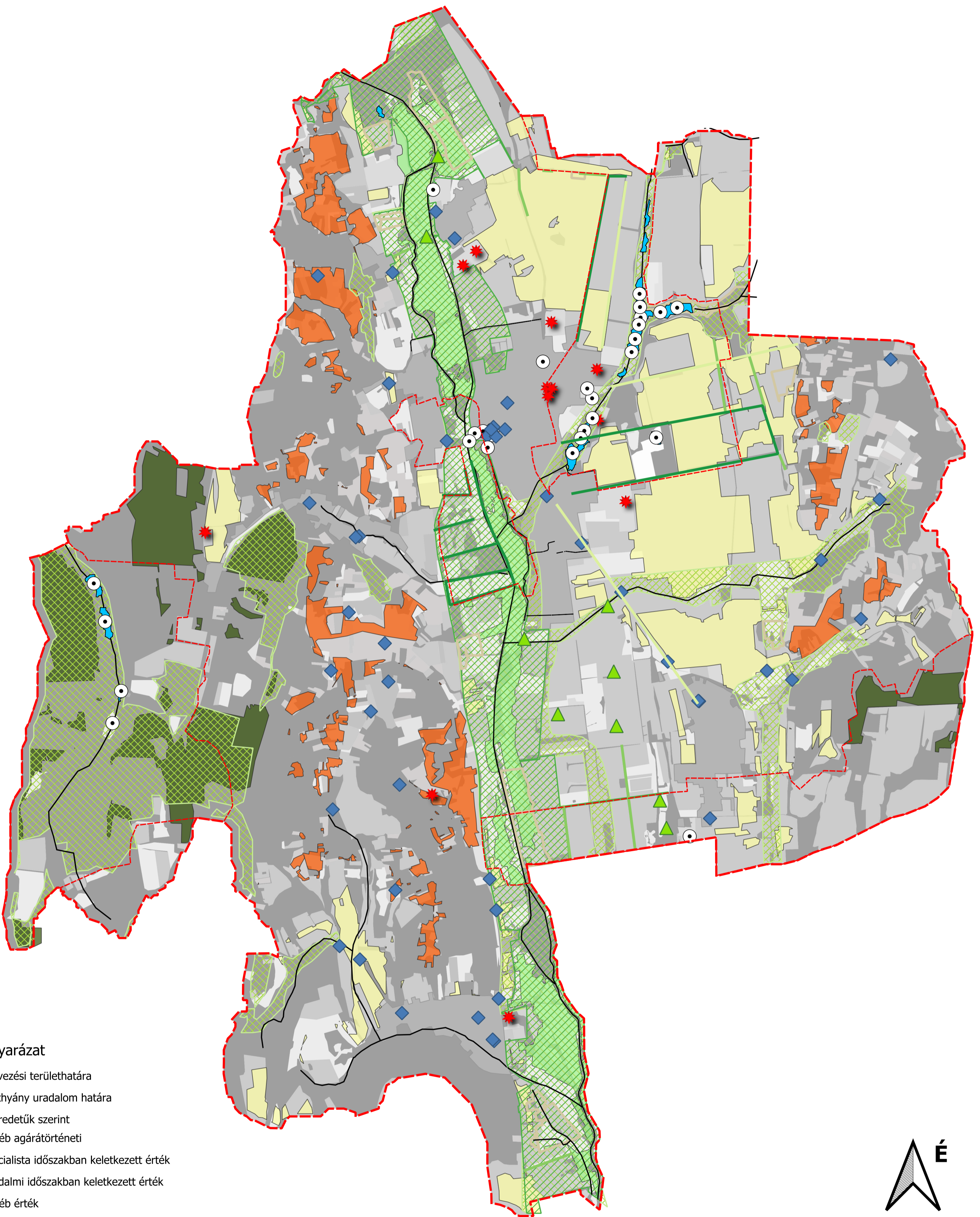
- Instabil bányaterület
- Instabil erdőterület
- Instabil gyepterület
- Instabil gyümölcsös
- Iparterület
- Instabil vízenyősterület
- Instabil szántóterület
- Instabil szőlőterület
- Települési terület
- Instabil vízgazdálkodási terület
- Instabil komplex művelésű terület

Történeti eredetű fasorok, fás sávok

- Eltűnt uradalmi időszak alatt telepített fasor, fás sáv
- Eltűnt szocialista nagyüzem időszakában telepített fasor
- Stabil történeti tájhasználatok

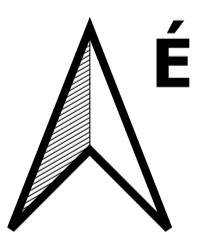

	<i>A diplomaterv címe:</i> Agrártörténeti emlékek és történeti eredetű zöldinfrastruktúra elemek megőrzése, fejlesztése, bemutatása Zalaszentgróton	<i>Tervszám:</i> 03
	<i>Hallgató:</i> <p style="text-align: center;">Szabó Ákos</p>	<i>Tervlap címe:</i> <p style="text-align: center;">Probléma térkép</p>
<i>Tanszék:</i> Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék	<i>Belső konzulens:</i> <p style="text-align: center;">Hubayné dr. Horváth Nóra</p>	<i>Dátum:</i> 2025. november 11. <i>Méretarány:</i> 1 : 28 000
<i>Az intézet címe:</i> 1118 Budapest Villányi út 29-43.	<i>Tanszékvezető:</i> <p style="text-align: center;">dr. Valánszki István</p>	<i>Méretarány:</i> 1 : 28 000
<i>Intézetigazgató:</i> <p style="text-align: center;">dr. Fekete Albert</p>	<i>Szakfelelős:</i> <p style="text-align: center;">dr. Jombach Sándor</p>	<i>Intézet e-mailcím:</i> <p style="text-align: center;">tajepiteszet@uni-mate.hu</p>
<i>A hallgató e-mailcíme:</i> <p style="text-align: center;">szabo.akos625@gmail.com</p>	<i>Intézet honlap:</i> <p style="text-align: center;">https://tajepiteszet.uni-mate.hu/</p>	<i>Intézet e-mailcím:</i> <p style="text-align: center;">tajepiteszet@uni-mate.hu</p>

Jelmagyarázat

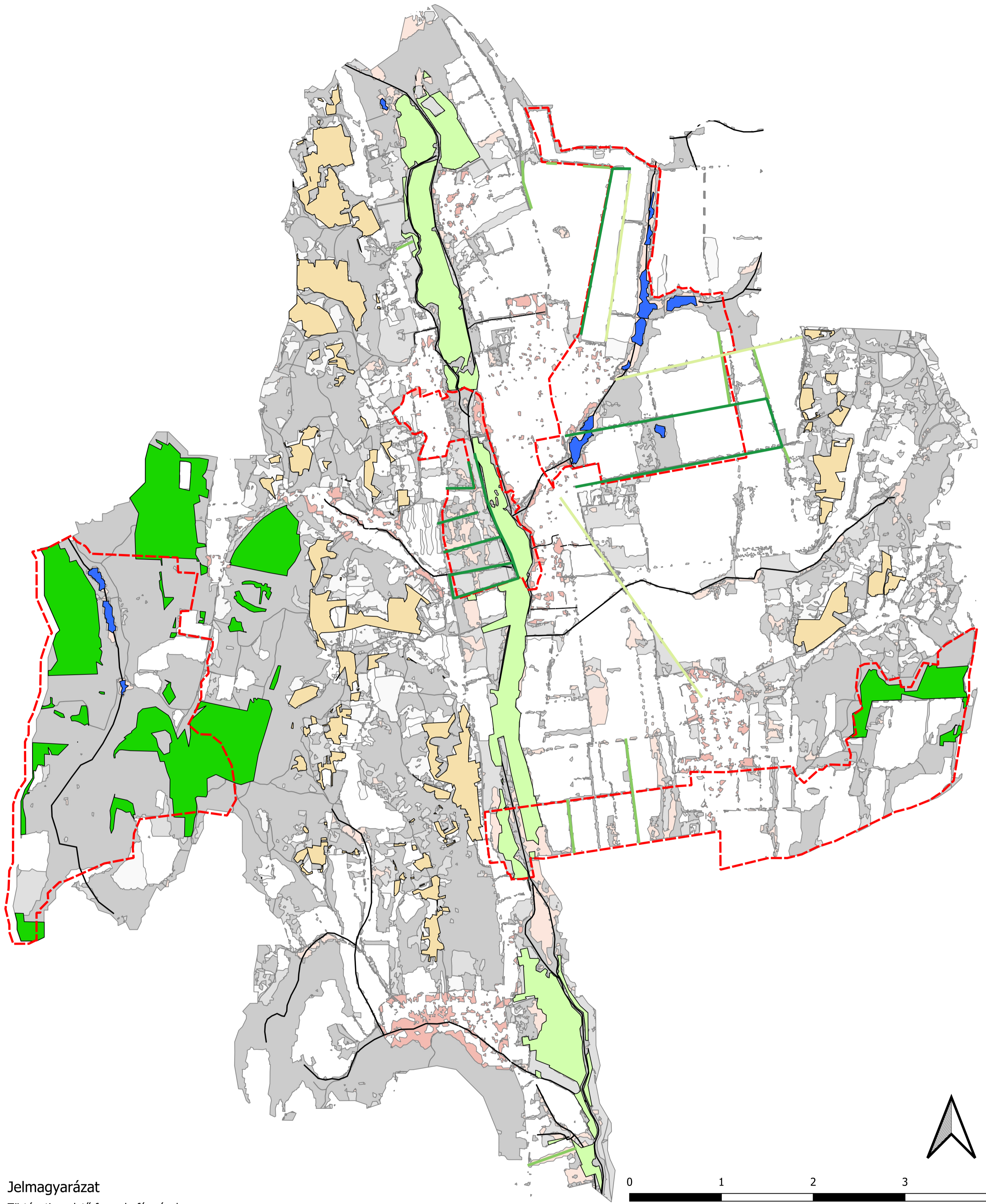
- Tervezési területhatára
- Batthyány uradalom határa
- Értékek eredetük szerint
- ▲ Egyéb agrártörténeti
- ★ Szocialista időszakban keletkezett érték
- Uradalmi időszakban keletkezett érték
- ◆ Egyéb érték
- Történeti területhasználatok
- Történeti vízfelület
- Történeti eredetű szántóterület
- Történeti eredetű szőlőtermesztő terület
- történeti eredetű erdőterület
- Történeti eredetű gyepterület
- Ex-lege védett láp
- Alsó-Zala-völgy Natura 2000 védettség
- Országos Ökológia Hálózat
- Történeti eredetű fasorok, fás sávok
- Történelmi előzménnyel rendelkező fasor fás sáv
- Szocialista nagyüzem időszakában telepített fasor, fás sáv
- Uradalmi időszakban telepített fasor, fás sáv

Tanszék:
Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék
Az intézet címe:
1118 Budapest Villányi út 29-43.

A diplomaterv címe:
Agrártörténeti emlékek és történeti eredetű zöldinfrastruktúra elemekmegőrzése, fejlesztése, bemutatása Zalaszentgróton
Hallgató:
Szabó Ákos
Belső konzulens:
Hubayné dr. Horváth Nóra
Tanszékvezető:
dr. Valánszki István
Intézetigazgató:
dr. Fekete Albert
Szakfelelős:
dr. Jombach Sándor
A hallgató e-mailcíme:
szabo.akos625@gmail.com
Intézeti honlap:
<https://tajepiteszet.uni-mate.hu/>

Tervszám:
04
Tervlap címe:
Érték térkép
Dátum: 2025. november 11.
Méretarány: 1 : 28 000
Intézet e-mailcím:
tajepiteszet@uni-mate.hu

Jelmagyarázat

- Történeti eredetű fasorok, fás sávok
- Történelmi előzménnyel rendelkező fasor, fás sáv
 - Szocialista nagyüzem időszakában telepített fasor, fás sáv
 - Uradalmi időszakban telepített fasor, fás sáv
 - Batthyány uradalom határa
 - Történeti eredetű erdő
 - Történeti eredetű gyepek
 - Történeti eredetű szőlőtermesztő terület
 - Történeti eredetű vízfelületek
- NÖSZTÉP területhasználatok
- Állóvizek
 - Erdők
 - Gyepek
 - Szőlők
 - Vizes élőhelyek
 - Vízfolyások
 - Zöldfelületek mesterséges környezetben fákkal

Tanszék:
Tájvédelmi és
Tájrehabilitációs Tanszék

Az intézet címe:
1118 Budapest Villányi út
29-43.

A diplomaterv címe:
Agrártörténeti emlékek és történeti eredetű zöldinfrastruktúra
elemekmegőrzése, fejlesztése, bemutatása Zalaszentgróton

Hallgató:
Szabó Ákos

Belső konzulens:
Hubayné dr. Horváth Nóra

Tanszékvezető:
dr. Valánszki István

Intézetigazgató:
dr. Fekete Albert

Intézet honlap:
<https://tajepiteszet.uni-mate.hu/>

Tervszám:
05

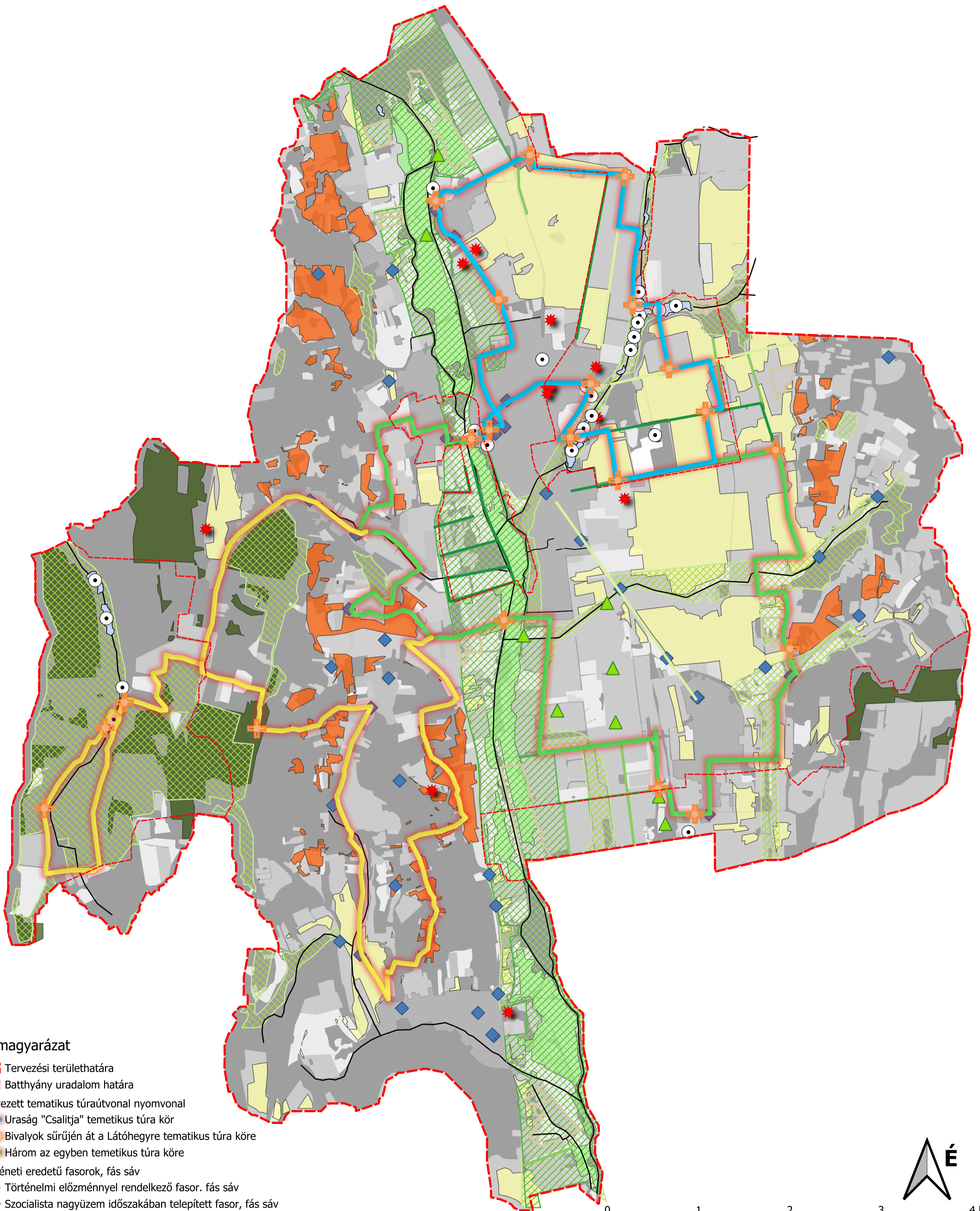
Tervlap címe:
Történeti zöldinfrastruktúra
térkép

Dátum: 2025. november 11.

Méretarány: 1 : 28 000

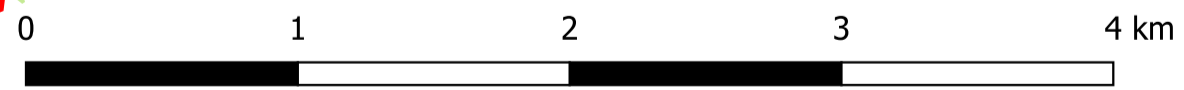
Intézet e-mailcíme:
tajepiteszet@uni-mate.hu

Intézet e-mailcíme:
tajepiteszet@uni-mate.hu

Jelmagyarázat

- Tervezési területhatára
- Batthyány uradalom határa
- Tervezett tematikus túraútvonal nyomvonal
- Uraság "Csalitja" temetikus túra kör
- Bivalyok sűrűjén át a Látóhegyre tematikus túra köre
- Három az egyben temetikus túra köre
- Történelmi eredetű fasorok, fás sáv
- Történelmi előzménnyel rendelkező fasor, fás sáv
- Szocialista nagyüzem időszakában telepített fasor, fás sáv
- Uradalmi időszakban telepített fasor, fás sáv
- Agrártörténelmi- uradalmi értékek
- ▲ Egyéb agrártörténelmi érték
- ★ Szocialista nagyüzem idejében keletkezett érték
- ⊙ Uradalmi gazdálkodás idejében keletkezett érték
- ◆ Nem agrártörténelmi értékek
- Történelmi eredetű szántóterület
- Történelmi eredetű szőlőtermesztő területek
- Történelmi eredetű erdőterület
- Történelmi eredetű gyepterület
- Ex-lega védett lápterületek
- Alsó-Zala-Völgy Natura 2000 terület
- Országos Ökológiai Hálózat terület
- + Túraútvonal tervezett állomásai

	A diplomatervezés címe: Agrártörténelmi emlékek és történelmi eredetű zöldinfrastruktúra elemekmegőrzése, fejlesztése, bemutatása Zalaszentgróton		Tervezési szám: 06
	Hallgató: <p style="text-align: center;">Szabó Ákos</p>		Tervezési cím: <p style="text-align: center;">Tervezett agrártörténelmi tematikus útvonal</p>
Tanszék: Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék	Belső konzulens: <p style="text-align: center;">Hubayné dr. Horváth Nóra</p>		Dátum: 2025. november 11. Méretarány: 1 : 28 000
Az intézet címe: 1118 Budapest Villányi út 29-43.	Tanszékvezető: <p style="text-align: center;">dr. Valánszki István</p>	Intézetigazgató: <p style="text-align: center;">dr. Fekete Albert</p>	
	Intézet honlapja: <p style="text-align: center;">https://tajepiteszet.uni-mate.hu/</p>		Intézet e-mailcíme: <p style="text-align: center;">tajepiteszet@uni-mate.hu</p>